

Запрашэнне

3-6 мая ў Мінску адбудзецца міжнародная выстава "СМІ БЕЛАРУСІ". На ёй будзе прадстаўлены тэматычныя атэндэдацыі газеты "Голас Радзімы" — "СМІ для дзяспараў". На выставу запрашаны рэдактары і аўтары замежных выданняў, якія пішуць пра Беларусь і для беларусаў.

Стар. 4, 18

Кошт у Беларусі 1 250 рублёў.

28 красавіка, 2005

Газета з Беларусі

BELARUS 21.BY

Беларусь on-line у Інтэрнэце

Еўрабачанне-2005

Хто апрапае Анжаліку? І расіянін Юдашкін, і мінчанка Поткіна...

Стар. 11

Газета выходзіць у другі і чацвёрты чацвер месяца.

Голас Радзімы

№ 15-17 (2937 — 2939)

Выдаецца з 1955 года

Дзяржава і дзяспара

"Беларусы ў Польшчы ў 2005—2010"

Стар. 5

Дыялог

Беспрэцэдэнтны ціск

Беларуская дэлегацыя абурана дзеяннямі спецакладчыка Андрыяна Северына, які прадставіў даклад аб стане правоў чалавека ў Беларусі ў Палацы нацый у Жэневе ў ходзе 61-й сесіі Камісіі ААН па правах чалавека. Аб гэтым заявіў Пастаянны прадстаўнік Рэспублікі Беларусь пры Адзяленні ААН і іншых міжнародных арганізацыях у Жэневе Сяргей Алейнік.

Стар. 4

NEWS FROM BELARUS page 3

Песня для ўсіх

А. АСТРЭЙКА, Н. САКАЛОВА:

"Плошча Перамогі"

Стар. 16

Гасціёўна

Аффа-беларус

Аляксандр

Дзямідаў

Стар. 19

Супольнасць

Біявіза на мікрачыпе

Стар. 5

Захавай традыцыю

Пісанкі на Падляшшы

Стар. 10

Да ўвагі чытачоў!

Наступны нумар газеты "Голас Радзімы" выйдзе 12 мая 2005 года

Са святам — 60-годдзем Перамогі!

Парад

Беларуская армія паўстане ва ўсёй сваёй моцы

У Мінску на святочным парадзе ў гонар 60-годдзя Вялікай Перамогі больш за тры з паловай тысячы пешых ваенных пройдуць урачыстым маршам.

Сярод іх — курсанты Ваеннай акадэміі, суворайцы, спецназ, зводныя роты Міністэрства ўнутраных спраў, ратавальнікі і пагранічнікі. У першую калону дабаўлены дзве франтавыя "каробкі" — яны сімвалізуюць пачатак і канец вайны.

Аляксандр СЛАБАДА:

"9 мая разам з іншымі ветэранамі прайду ў шэрагах пераможцаў на Краснай Плошчы Масквы..."

Віталь СЯЎРУК.

Стар. 2

Космас

Спадарожнік стартуе 5 снежня

У Мінску на НПА "Энергія" ў гэтыя дні працягваюцца выпрабаванні тэхналагічнага апарата "БелКА" (Беларускі касмічны апарат) — першага беларускага спадарожніка, паведаміла БелТА.

На аб'яднанні тэсціруецца сумішчальнасць беларускага спадарожніка з платформай, вырабленай у Расіі, і радыёлінійнай перадачы інфармацыі, атрыманай са спадарожніка. Наземны пункт, які прымае і расшыфроўвае інфармацыю,

будзе размешчаны ў Мінску, запасныя — у Маскве і Ханты-Мансійску.

Запуск беларускага спадарожніка намечаны на 5 снежня. "БелКА" будзе выконваць палёт на вышыні 510 кіламетраў ад паверхні Зямлі ў так званай сінхронна-сонечнай арбіце, абляціць за суткі ўсю планету, у тым ліку і нашу краіну. Здымкі, атрыманыя з борта касмічнага апарата, дадуць магчы-

Год Расіі адкрыў "Рускі балет"

Лепшая сцэна Беларусі — Палаца Рэспублікі — была аддадзена 15 красавіка Маскоўскаму дзяржаўнаму тэатру "Рускі балет". Выступленне гэтага сусветна вядомага калектыву стала афіцыйным адкрыццём Года культуры Расіі ў Беларусі. Прывітанне ўдзельнікам і гасцям цырымоніі адкрыцця накіравалі прэзідэнты Беларусі і Расіі Аляксандр Лукашэнка і Уладзімір Пуцін.

Афіцыйнае адкрыццё Года культуры Расіі ў Беларусі ў гэты дзень было адзначана яшчэ адной падзеяй. У сценах Нацыянальнага мастацкага музея ўрачыста адкрылася выстава "Анталогія рускага жывапісу XVIII-XX стагоддзяў". Гэты унікальны збор 55 работ з калекцый 4-х музеяў — Маскоўскага музея-сядзібы Астанкіна, Тульскага музея выяўленчых мастацтваў, Яраслаўскага мастацкага музея і Рыбінскага дзяржаўнага гісторыка-архітэктурнага і мастацкага музея-запаведніка.

Беларускіх прыхільнікаў мастацтва чакае яшчэ мноства яркіх падзей. У рамках Года культуры Расіі ў Беларусі запланавана правесці больш за 200 мерапрыемстваў.

Яна ГАЙ.

Генадзь АЎЛАСЕНКА

Чарнобыльскі эцюд

26 красавіка — гадавіна Чарнобыльскай аварыі

Вось азёры з празрыстай вадою, толькі нельга на іх адпачыць! Над чарнобыльскай чорнай бядою белы лебедзь тужліва крычыць... Ён стаміўся...

Яму б адпачыць... Сумны вецер на поўнач імчыць хмар чарнобыльскіх чорную вату... Белы лебедзь крычыць і крычыць... І ў адказ яму рэха гучыць вінавата...

Стар. 7

Анонс

Паказвае

"Беларусь-ТБ"

"Контурсы"

Па панядзелках у 09.05

Што-

тыднёвая

інфарма-

цыя на я

праграма,

прысвечаная

самым

значным і цікавым падзеям міну-

лага тыдня. Стыль падачы інфарма-

цыі дапускае асабістую аўтар-

скую пазіцыю.

У праграме — агляд падзей за

тыдзень, спецыяльныя рэпарта-

жы, госці ў студыі, якія каменці-

руюць адну з тэм, эксперт, які раз-

ам з вядучым дэманструе талегле-

дачам карысныя навыкі.

Вядучы — Аляксандр Аверкаў.

Стар. 4

ААЭ	Беларусь	Германія	Іран	Кітай	Малдова	Расія	Туркменістан	Чэхія
Аргенціна	Бельгія	Данія	Італія	Куба	Мексіка	Румынія	Турцыя	Швейцарыя
Арменія	Бразілія	Егіпет	Казахстан	Кыргыстан	Нарвегія	Сербія	Узбекістан	Швецыя
Аўстралія	Венгрыя	ЗША	Канада	Латвія	Нідэрланды	Сірыя	Украіна	Эстонія
Аўстрыя	В'етнам	Ізраіль	Карэя	Лівія	ПАР	Славакія	Уругвай	Японія
Балгарыя	Вялікабрытанія	Індыя	(Паўднёвая)	Літва	Польшча	Славенія	Францыя	

"Голас Радзімы"
ў 52 краінах

Аляксандр СЛАБАДА:

"9 мая разам з іншымі ветэранамі прайду ў шэрагах пераможцаў па Краснай Плошчы Масквы..."

Сярод удзельнікаў ваеннага парада, які адбудзецца 9 мая на Краснай Плошчы ў Маскве ў гонар 60-годдзя Перамогі, будзе і Аляксандр Іванавіч Слабада, адзін з 10, хто прадставіць Рэспубліканскую ветэранскую арганізацыю Беларусі. Пры сустрэчы была здзіўлена: як гэты чалавек мог удзельнічаць у вайне, калі на выгляд яму гадоў 65-70?

— Сёлета 27 жніўня я адзначу сваё 85-годдзе, здароўе ў мяне цудоўнае, настрой добры, бо паеду на Парад Перамогі. Разам з вядомымі франтавікамі Героем Савецкага Саюза лётчыкам Рыгорам Дзенісенкам — прадстаўніком Гомельскай абласной ветэранскай арганізацыі, Героем Савецкага Саюза Міхаілам Сёміным — Магілёўскай абласной ветэранскай арганізацыі, Героем Савецкага Саюза Лебедзевым — Гродзенскай і іншымі. Я абавязкова дажыву да 75-годдзя Перамогі.

— Ці памятаеце свой першы бой?

— У Чырвоную Армію я быў прызваны ў 1940 годзе, таму я на фронце з першых дзён Вялікай Айчыннай вайны. Першы бой прыняў 27 чэрвеня на сваёй роднай зямлі — у Беларусі, на падступах да Магілёва, каля Бялыніч, на рацэ Друцх. Гэты дзень застаўся ў маёй памяці на ўсё жывіццё.

— Раскажыце, калі ласка, пра свае баявыя ўзнагароды.

— Першую ваенную ўзнагароду — ордэн Чырвонага Сцяга — я атрымаў 7 жніўня 1941 года за бой на знакамітым Буйніцкім полі, у якім пудам выжыў. Шмат маіх баявых сяброў засталася там навека. Час быў вельмі складаны: фашысты імкнуліся захапіць Маскву. Мы атрымалі загад: ні кроку назад, не прапусціць ворага да сталіцы. Байцы прынялі гэты загад усім сэрцам, я асабіста ў гэтым баі падбіў два танкі. Прычым, як пехацінец, меў толькі вінтоўку, дзве гранаты "лімонкі" і дзве бутэлькі з запальнай сумессю. Вось за гэты бой мяне і ўзнагародзілі першым ордэнам.

5 снежня 1941 года Чырвоная Армія разграміла фашысцкую армію пад Масквой. У гэтых баях я таксама удзельнічаў, за што і быў узнагароджаны другім ордэнам Чырвонага Сцяга і медалём "За адвагу". З дзеючай арміі ў верасні 1942-га пасля ранення мяне накіравалі ў тыл праціўніка. Быў камандзірам партызанскага атрада №3 на Віцебшчыне ў бригадзе імя Ленінскага камсамола, якой кіраваў Фядот Райцаў, цудоўны чалавек, смелы, рашучы камандзір.

Змагаўся з ворагам у партызанскім атрадзе. Колькі захопі-

кі бяды нарабілі: палілі вёскі, забівалі людзей — нават цяжка ўспамінаць аб гэтым. Вельмі ганаруся нашым беларускім народам, які не здаўся, не стаў на калені.

Усе мае медалі і ордэны зроблены потам і крывёю. Тройчы быў паранены, з-за гэтага медыцынская камісія прызнала мяне інвалідам Вялікай Айчыннай вайны. Добра памятаю гэты дзень, 27 лістапада 1943 года, бо быў вельмі засмучаны, што не накіроўваюць на фронт. Я прасіўся, але мне адмаўлялі: "Ты — інвалід, ужо адважваўся..."

— Жыццё працягвалася, як яно складалася пасля таго, як вас камісавалі?

— Мне было 23 гады. Хацелася працаваць. Тады мяне накіравалі на камсамольскую работу: я быў сакратаром Гомельскага абкома камсамола, а першым сакратаром у той час працаваў Іван Палякоў, аўтарытэтны чалавек у нашай рэспубліцы. Ён доўгі час быў старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, разумеў народ і людзі яго вельмі паважалі.

Я працаваў на Случчыне, на Любаньшчыне, на Салігоршчыне. 4 сакавіка 1966 года быў удастоены высокага звання Героя Сацыялістычнай Працы. У мірны час атрымаў 5 ордэнаў. Падумаць разбураную сельскую гаспадарку было нялёгка, але мы гэта зрабілі.

— Прайшлі гады, ветэранам, мусіць, балоча ўспрымаць, калі з'яўляюцца розныя меркаванні пра вайну, якія прыніжаюць подзвіг вашага пакалення?

— Гэта вайна была Вялікай Айчыннай і пра гэта не трэба за-

бываць. І гісторыю ніхто не мае права скажаць і тлуміцца над ёй.

Я часта выступаю перад моладдзю ў школах. Нядаўна як старшыня Мінскай абласной ветэранскай арганізацыі сустракаўся з вучнямі ў Печах, што каля Барысава. Мяне радуе, што падлеткі цікавіцца падзеямі той вайны, уважліва слухаюць нас, задаюць пытанні. Трэба пгчыра раскажыць аб вайне, бо нас, сведкаў, застаецца ўсё менш, і наш абавязак перад загінуўшымі, захаваць праўду.

З пачатку перабудовы пачалі паліваць гразю перамогу нашага народа. Але Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка не дазволіў прынізіць ролю нашага народа — пераможцы. Нядаўна мне і іншым удзельнікам Вялікай Айчыннай вайны Прэзідэнт краіны ўручыў юбілейны медаль "60 год Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне 1941-1945 гг.". Ветэраны яму падзякавалі за той клопат і ўвагу, якімі сёння акружаны.

Мы таксама пгчыра ўдзячныя Адміністрацыі Савецкага раёна горада Мінска, на тэрыторыі якога я жыву, РУП "Мінскі Камароўскі рынак", якія заўсёды нас віншуюць са святамі. І так цяпер адбываецца і ў іншых раёнах краіны.

— Жадаю Вам, Аляксандр Іванавіч, і надалей быць такім жа бадзёрым. З Днём Перамогі!

Гутарыла
Тацяна КУВАРЫНА.
НА ЗДЫМКУ: Прэзідэнт краіны Аляксандр ЛУКАШЭНКА і Аляксандр СЛАБАДА на чале ўрачыстага шэсця ў гонар 60-годдзя вызвалення Беларусі ў Мінску 9 мая мінулага года.

Коротка пра галоўнае

Аляксандр ЛУКАШЭНКА:

"Наперадзе — трэці Усебеларускі народны сход"

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка 19 красавіка выступіў са штогадовым Пасланнем беларускаму народу і Нацыянальнаму сходу.

Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што Беларусь — суверэнная дзяржава з самай моцнай, моцнай і сапраўды народнай палітыкай. "Механізм" дзяржавы працуе даволі прадуктыўна, аб чым сведчаць важкія дасягненні ў сацыяльна-эканамічнай сферы. Яе палітыка рэальна даказала сваю эфектыўнасць — перш за ўсё ў адчувальным росце дабрабыту людзей.

Грамадзяне павінны шырока і актыўна ўдзельнічаць ва ўсіх дзяржаўных справах, — зазначыў Прэзідэнт. І прывёў наступныя пацверджанні.

За апошнія дзесяць гадоў ні адно значнае рашэнне ў Беларусі не было прынята без усенароднага абмеркавання. У гэтым і ёсць сутнасць сапраўднага народнага ўдзелу.

Наперадзе — трэці Усебеларускі народны сход. Яго галоўная мэта — прыняцце Праграмы сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны да 2010 года. Гэты асноўны дакумент будзе накіраваны на дынамічнае развіццё нашай эканомікі павышэнне якасці жыцця народа.

Агульнадзяржаўнымі прыярытэтамі ў наступныя пяць гадоў павінны стаць:

- па-першае, усебаковае гарманічнае развіццё чалавека (здароўе, адукацыя, рост дабрабыту) і забеспячэнне прыярытэту сацыяльнай справядлівасці;
- па-другое, інавацыйнае развіццё нацыянальнай эканомікі;
- па-трэцяе, нарошчванне экспертнага патэнцыялу на аснове павышэння конкурэнтназдольнасці прадукцыі і паслуг;
- па-чацвёртае, энерга- і рэсурсэаэражэнне;
- па-пятае, развіццё арганізацыянага комплексу і сацыяльнае адраджэнне вёскі.

Апошнія навіны

Экспарт з маркай "БелАЗ" і "БМЗ" павялічваецца

Беларускі аўтамабільны завод і Беларуска-Мінска-Металургічны завод прызнаны пераможцамі конкурсу "Лепшы экспартёр 2004 года".

Як паведамілі ў Міністэрстве прамысловасці, менавіта гэтыя прадпрыемствы забяспечваюць Беларусі найбольш высокія аб'ёмы валютных паступленняў ад рэалізацыі сваёй прадукцыі на экспарт. Прычым, пастаўкі металапрадукцыі і кар'ерных самазвалаў ажыццяўляюцца з пастаянным прыростам аб'ёмаў.

За 2 месяцы 2005 года РУП "БелАЗ" экспарціравала аўтамабільнай тэхнікі на 52,2 мільёна долараў, што складала 134,3 працэнта да ўзроўню аналагічнага перыяду мінулага года. Пры гэтым у Расію пастаўлена самазвалаў на 41,4 мільёна долараў (рост на 53,6 працэнта), у далёкае замежжа — на 3,9 мільёна долараў (рост на 90,8 працэнта).

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства "Беларускі металургічны завод" рэалізавала на знешнім рынку ў студзені-лютым прадукцыі на 146,6 мільёна долараў, што на 63,4 працэнта больш, чым за такі ж перыяд 2004 года. На рынках далёкага замежжа прададзена металакорду і сталі на 106,1 мільёна долараў (рост на 35 працэнтаў), у Расіі — 38,8 мільёна долараў (рост на 36,6 працэнта). Па ацэнцы спецыялістаў, гэта дастаткова высокія тэмпы росту экспарту высокатэхналагічнай прадукцыі.

У Гановеры Беларусь прадставіла 200 экспанатаў

25 беларускіх удзельнікаў прадставілі больш за 200 экспанатаў на міжнародным гановерскім кірмашы, што ў Германіі.

Акрамя агульнанацыянальнага стэнда, удзельнікамі якога з'явіліся Дзяржкамтэт па навуцы і тэх-

налогіях, навукова-тэхналагічны парк БНТУ "Металіт", вядучыя універсітэты і навукова-даследчыя інстытуты краіны, на кірмашы таксама былі прадстаўлены экспазіцыі шэрага беларускіх прадпрыемстваў, навукова-вытворчых аб'яднанняў, свабодных эканамічных зон "Мінск" "Брэст", кампаній, якія займаюцца трансферам тэхналогій арганізацыяй інавацыйных выстаў у Беларусі.

Гановерскі кірмаш з'яўляецца вядучай выставачнай платфармай для прэзентацыі дасягненняў міжгаліновых тэхналогій, інавацыйных сістэм і ў вытворчасці абсталявання для аўтаматызацыі ўяўляе сабой буйнейшы форум для абмеркавання палітычных праблем, якія знаходзяць сваё адлюстраванне ў бізнесе і прамысловасці.

На Міншчыне 609 прадпрыемстваў з удзелам замежнага капіталу

У рамках Беларускага інвестыцыйнага форума, які прайшоў у Мінску, у Мінскім аблвыканкаме адбылося пасяджэнне секцыі "Рэгіёны Рэспублікі Беларусь: Новыя магчымасці інвестыцыяў".

Па стану на 1 красавіка гэты года ў Мінскай вобласці зарэгістравана 609 прадпрыемстваў з удзелам замежнага капіталу, з якіх 70 працэнтаў ажыццяўляюць вытворчую дзейнасць. У агульным складзе іх выпускаюць 10 працэнтаў усіх прамысловых вырабаў вобласці. Такія звесткі прывёў намеснік старшыні Мінскага аблвыканкама Андрэй Пазняк у час працы секцыі. НА ЗДЫМКУ: віцэ-прэм'ер Андрэй КАБЯКОЎ і старшыня Мінскага аблвыканкама Мікалай ДАМАШКЕВІЧ.

Падрыхтавала Алена СПАСЮК

Belarus - European Union:

Mutual respect...

"Belarus is ready to interact with the European Union on terms of equal rights and mutual respect. When Brussels stop dictate us what to do, we will be able to agree with Brussels on many issues", foreign minister of Belarus Sergei Martynov told the students of Belarusian State University.

"The European Union, proclaiming the readiness to normalize the relations with Belarus, inviting Belarus to the European cooperation, merely wants to see the development of the relations on the EU terms. Belarus, conducting the independent policy, cannot adopt it", Sergei Martynov underlined.

According to the head of the foreign political department, "there are a lot of issues where Belarus and the EU show the mutual interest to cooperate. These issues include the safety of the borders, combating

against illegal migration, trafficking in people, smuggling and the security of the energy infrastructure. In all these spheres Belarus acts as both a recipient and a donor. Without Belarus it would be difficult for the EU to solve many issues," Sergei Martynov added.

Here Belarus sees the foundation and prospects of cooperation with the EU. However in our understanding the good-neighborly relations do not agree with the attempts to influence us, the ministers emphasized.

Sergei Martynov also noted that the EU enlargement is of

greater importance for Belarus than the NATO expansion. **This is first of all due to the fact that 37% of the Belarusian exports go to the EU.**

The fact that the trade turnover between Belarus and the EU is quite high and the balance is stable proves that the Belarusian goods are competitive at the EU market. In several areas the EU has even a necessity to protect its market from the Belarusian goods introducing antidumping dues and quotas for potash fertilizers, synthetic fibers, textile, the minister concluded.

The Belarusian Investment Forum

The government of Belarus guarantees safe investment of funds in the republic's economy to foreign investors, prime minister Sergei Sidorovskiy stated on April 21 in Minsk when summing up the results of a plenary sitting of the Belarusian investment forum.

The prime minister has noted that Belarus "strives for creating a comfortable working atmosphere to foreign partners". The advancing economy's growth proves that "our plans are realistic and sound", he added.

Sergei Sidorovskiy offered participants of the forum to study proposals of the Belarusian companies interested in attraction of foreign investments. Among the most attractive projects — setting up seamless pipes production at Belarusian metallurgical plant worth of 150mln euros.

The head of the Belarusian government has noted that in the near five-year period many projects will be implemented

in the energy sphere in order to get 25% of energy resources

Government guarantees to foreign companies safe investment of funds in republic's economy

owing to the local types of fuel. At present practically all energy plants have been in the stage of modernization in Belarus.

Sergei Sidorovskiy called upon foreign investors to take part in the further modernization of the Belarusian oil refineries.

According to the prime minister, **"foreign companies do not take any risk" investing their money into the technical reequipment.** Apart from the government's guarantees, there

are good recommendations of the European Bank for Reconstruction and Development which works with the small and middle-scale business. Belarus, being an export-oriented country, is ready to pave the way for investors. Certain measures on reducing the tax load and ensuring equal conditions for investors will be undertaken this year.

We show great interest in the conditions, which provide transparency and accessibility on the market, the head of the government noted. Sergei Sidorovskiy also underlined that all issues touched upon at the Belarusian investment forum will be considered by the government.

BelSoft

THE PARK OF HIGH TECHNOLOGIES

In some 3-4 years the park of high technologies will let Belarus develop software products worth of \$350mln per year and involve about 15,000 people. The information technologies will make over 4% in the GDP /now this index is lower than 1%/. Developed countries show this index at the level of 3-5%. The statement to this effect was made by prime minister Sergei Sidorovskiy at a sitting on the draft decree

"On park of high technologies".

The Belarusian Council of Ministers unanimously supported the idea of creating the park of high technologies.

Only the firms which show 90% of proceeds from hi-tech products can become the residents of the park of high technologies, president's aide Valeriy Tsepikalo stated at a sitting on the decree "On park of high technologies".

Valeriy Tsepikalo underlined that a lot of models of technological parks have been analyzed in the course of the work on the draft decree. The best one was taken as a basis only taking into account the peculiarities of the Belarusian economy.

The president's aide is convinced that the creation of this structure will benefit to all branches of the Belarusian economy: today every sphere needs high-quality software.

CHERNOBYL CATASTROPHE — 26.04.1986

A Belarusian exhibition of children's drawings "The Garden of the Universe" dedicated to the next anniversary of the Chernobyl catastrophe opens in the UN headquarter.

"The Garden of the Universe"

Delivering a speech at the 27th session of the UN Information Department /UNID/ in New York deputy head of the information department of the foreign ministry of Belarus Ruslan Esin thanked the department for supporting this action.

On behalf of Belarus Ruslan Esin expressed deep gratitude to the UNID for its successive efforts aimed at informing the world community about consequences of the Chernobyl catastrophe.

"The UNID further practical steps on the Chernobyl issue

within the UN long-term policy is of great importance for Belarus", the representative of the foreign ministry stated.

On the Belarusian initiative in 2006 Minsk will play host to the International Chernobyl Conference. Ruslan Esin expressed hope that the UNID will render all necessary information support to this event.

Ruslan Esin also underlined that the Belarusian delegation counts on the UN support in preserving the Chernobyl issue in the draft resolution UN Policy and Activity in the Information Sphere.

Irish relief convoy

Ireland has sent a large relief convoy to Belarus. The relief aid is meant for distribution among the medical institutions, orphanages and social rehabilitation centres in regions that were the worst affected by the 1986 Chernobyl nuclear power plant accident.

It is the 25th humanitarian convoy, which the Irish social and humanitarian organization "The Chernobyl Children's Project" has sent to Belarus. The convoy includes 15 trucks with medical equipment and medicaments, building materials as well as 12 ambulances. The relief cargo weighs 400 tons and is worth more than 2.5 million euros.

The heads of the Irish organization believe that their humanitarian mission will remind the world community that the Chernobyl problem is the world's problem.

Substantiated investments in Belarus are an opportunity to speed up positive economic changes, improve quality of products and their competitiveness, vice premier Andrei Kobiakov said in his speech at the Belarusian investment forum.

"This is not an end in itself and Belarus does not intend to attract investments on any terms. We are not a banana republic happy for any investments," Andrei Kobiakov emphasized. Belarus speaks for partnership cooperation between the national business and foreign capital.

Neither foreign nor national companies should have more advantages. Belarus needs investments to new technologies.

According to Andrei Kobiakov today the republic is carrying out

activities to create equal conditions for both foreign and homegrown investors. Penetrating into the Belarusian market the investor first of all notes the conditions of work created for the

Substantiated investments in Belarus — opportunity to speed up positive economic changes

domestic companies, the vice-premier explained.

He has noted that Belarus on the whole has cultivated a wholesome environment for foreign investors. **There are about 3,500 companies in**

Belarus set up with investors from 90 countries. Most joint ventures were established with such countries as Russia, the United States of America, Germany, Poland and Lithuania.

Interest to Belarus is ever growing on the part of the foreign investors, Andrei Kobiakov

said. In 2004 investments in Belarus accounted to \$1,5bln with some \$860mln of direct investments. "This means that Belarus experiences steady investments growth", the vice-premier said.

The Italian Mediobank announced an intention to increase the credit line to Belarus up to EUR 300 million in 2006, director of the bank Francesco Ripandelli informed after a meeting with the Belarusian party. Now the JSC Belvneshekonombank and Mediobank have signed an agreement on increasing the credit line to EUR 70 million.

In May 2004 the Belvneshekonombank and Mediobank signed a EUR 20-million framework credit agreement. The Italian bank's board decided to raise the credit line by 50 million. The Belarusian government will provide a guarantee for the agreement to come to force.

According to JSC

of the board Georgiy Egorov "15 long-term investment projects drawn up by Belaru-

The Italian Mediobank announced an intention to increase the credit line to Belarus up to EUR 300 million in 2006

sian companies were presented today in the bank". These are the projects in the

petrochemical sphere, food-stuffs industry, processing industry and light Belarusian industry totaling EUR 200 million.

The Mediobank bank group is one of the leading investment banks of Italy. It has strong ties with biggest Italian and international banks and companies.

Падрыхтаваў Барыс ЖУКАЎ.

Каментарый

Пачатак на 1-й стар.

Гэты даклад быў падрыхтаваны ў рамках рэзалюцыі па Беларусі, прынятай на 60-й сесіі Камісіі па правах чалавека. Як вядома, рэзалюцыя насіла выключна палітычны характар і была прынята пад беспрэцэдэнтным ціскам ЗША і Еўрапейскага саюза. Па словах Сяргея Алейніка, "рэзалюцыя змяшчала надуманыя абвінавачванні і стала прыкладам прымянення двойных стандартаў у дачыненні да дзяржавы, якая праводзіць незалежную знешнюю палітыку". У гэтай сувязі Беларусь адмовілася прызнаць дакумент і заявіла, што яго прыняцце падрывае аўтарытэт Камісіі і давер да яе з боку сусветнай супольнасці.

"Мы добра ведалі, што палітычна матываваная рэзалюцыя выключна аб'ектыўнасць пры падрыхтоўцы даклада аб сітуацыі з правамі чалавека ў Беларусі. Але тое, што мы пачулі з выступлення, шакаруе сваёй беспрэцэдэнтнасцю нават на фоне іншых краінавых дакладаў", — падкрэсліў Сяргей Алейнік.

"Аўтар даклада заяўляе, што "Беларусь стала прадметам заклапочанасці па меркаваннях бяспекі" і што наша краіна "прадстаўляе пагрозу для рэгіянальнай бяспекі і стабільнасці". Такія словы аб краіне, якая добраахвотна адмовілася ад валодання ядзернай зброяй без усялякіх папярэдніх умоў і агавораў, тым самым, фактычна, паклала пачатак урэзуляванню пытанняў ядзернага раззбраення на постсавецкай прасторы, а таксама з'яўляецца ўдзельнікам усіх пагадненняў у галіне міжнароднай бяспекі і раззбраення, сведчыць аб цынзіме, крайняй ступені палітычнай ангажыраванасці і безадказнасці

Беспрэцэдэнтны ЦІСК

аўтара даклада", — дадаў Сяргей Алейнік.

Рэальнае аўтарства даклада аб сітуацыі з правамі чалавека ў Беларусі, прадстаўленага спецакладчыкам Адрьянам Севярынам у ходзе 61-й сесіі Камісіі ААН па правах чалавека, належыць ЗША, заявіў Сяргей Алейнік.

"Лёгка заўважыць, што змест абмяркоўваемага дакумента цалкам і поўнасцю заснаваны на скандальна вядомым дакладзе Дзярждэпартаменту ЗША аб палажэнні з правамі чалавека ў 196 краінах свету, які, як вядома, быў абнародаваны 28 лютага 2005 года. Мы ўпэўнены, што менавіта тут крыеца прычына такіх позніх тэрмінаў унясення даклада. Спецакладчык дакладна захаваў нават структуру амерыканскага раздзела па Беларусі", — адзначыў Пастаянны прадстаўнік.

Сяргей Алейнік звярнуў увагу на той факт, што даклад аб сітуацыі з правамі чалавека ў Беларусі ўнесены на разгляд Камісіі ААН з грубымі парушэннямі працэдуры. "Як вядома, такія даклады павінны быць прадстаўлены не пазней, чым за шэсць тыдняў да пачатку сесіі. Доклад Адрьяна Севярына быў афіцыйна распаўсюджаны толькі 23 сакавіка, гэта значыць праз два тыдні пасля пачатку работы сесіі і ўсяго за пяць дзён да разгляду самога даклада", — падкрэсліў Сяргей Алейнік.

Удзельнікі пасяджэння звярнулі ўвагу яшчэ на адно працэдурнае парушэнне. Доклад па Беларусі быў толькі на англійскай мове. У сувязі з познімі тэрмінамі прадстаўлення Сакратарыят Управлення Вярхоўнага камісарыята па правах чалавека не паспеў перакласці яго на іншыя мовы ААН.

Як заявіў кіраўнік беларускай дэлегацыі, выказванні дакладчыка "аб адсутнасці нацыянальнай ідэнтычнасці ў беларускага народа" ўспрымаюцца як грубая і недвухсэнсоўная абраза Беларусі і яе народа. У гэтай сувязі Сяргей Алейнік запатрабаваў ад Адрьяна Севярына прынесці публічныя прабачэнні прама ў зале пасяджэння.

Пастаянны прадстаўнік Беларусі звярнуў увагу ўдзельнікаў форума на тое, што Адрьян Севярын не паспрабаваў прыдаць свайму дакладу нават бачнасць аб'ектыўнасці. Ён поўнасцю праігнараваў шматлікія даклады міжнародных арганізацый (Справаздача аб чалавечым развіцці ААН, даклады Сусветнага банка, ЮНЕСКА, Канферэнцыі ААН па гандлі і развіцці), у якіх гаворыцца аб пазітыўнай дынаміцы і поспехах Беларусі ў галіне рэалізацыі эканамічных, сацыяльных і культурных правоў грамадзян нашай краіны.

"Мы разумеем, што асноўны сааўтар рэзалюцыі — ЗША не з'яўляецца членам Пакта аб эканамічных, сацыяльных і культурных правах і не прыдае ім значэння. Але такі

дысбаланс з боку спецакладчыка Камісіі ААН па правах не дапушчальны", — падкрэсліў Сяргей Алейнік.

Па яго словах, дакладчык Адрьян Севярын "не проста выйшаў за межы свайго мандата. Складаецца ўражанне, што ён спрабуе прысвоіць сабе па меншай меры паўнамоцтвы Савета Бяспекі ААН".

У прыватнасці, Адрьян Севярын прапаноўвае ў дачыненні да Беларусі "праактыўную і зібную стратэгію, якая складаецца з адпаведных санкцый і стымулюючых бонусаў". "Магчыма, якімсьці незразумелым для нас чынам дакладчык звязвае гэта з дэкларуемай ім неабходнасцю "змены кіраўніцтва" і "радыкальнай рэструктурызацыі беларускага грамадства". Трэба разумець, гвалтоўнай? Гэтыя выказванні ўжо выходзяць за межы мандата Савета бяспекі ААН!", — заявіў Пастаянны прадстаўнік Беларусі.

Па словах Сяргея Алейніка, "дакладчык прапаноўвае разгарнуць у памежных краінах сетку тэлевізійных і радыёстанцый, аказаваць палітычную, фінансавую, інтэлектуальную і забеспячэнчую дапамогу ваяўнічым НУА (няўрадавыя арганізацыі)". "Мы звярнулі ўвагу на гэта паняцце, якое ўпершыню ўводзіцца ў тэрміналогію ААН", — падкрэсліў Пастаянны прадстаўнік.

"Адзіная іскрынка праўды ў гэтым дакладзе заключаецца ў развагах аб "складанай геапалітычнай гульні, звязанай са знешнім уплывам на Беларусь". І відавочна, якую ролю ў гэтай гульні сааўтары рэзалюцыі адвлялі спецакладчыку — ролю марыянеткі", — дадаў у ходзе выступлення Сяргей Алейнік.

Па матэрыялах МЗС.

Анонс

Паказвае "Беларусь-ТБ" "Беларусь у асобах"

3 мая ў 22.10, 7 мая ў 15.00 (паўтор)

Праграма пра вядомых людзей Беларусі, іх жыццё, лёс. Кожны фільм праекта прысвечаны знакавай фігуры, чалавеку, імя якога залатымі літарамі ўпісана ў гісторыю Беларусі.

Адзін з фільмаў праекта "Беларусь у асобах" — "Васіль Быкаў, Франтавыя старонкі". У ім апавядаецца пра Васіля Быкава не толькі як пра народнага пісьменніка Беларусі, перакладчыка, лаўрэата многіх прэмій, але і як салдата, які прайшоў франтавымі дарогамі і перажыў усе жахі вайны.

Рэжысёр — С. Агеенка.

"Дарогі і песні далёкай вайны"

7 мая ў 22.10.

Музычны фільм складзены з 18 кліпаў. Ваенныя песні выконваюць вядомыя беларускія спевакі, акцёры, тэлеведучыя Агульнанацыянальнага тэлебачання Яны на час робяцца салдатамі і разам з песняй ідуць па ваенных дарогах Другой сусветнай. Легендарная "Сябры" ў фільме — партызанская брыгада, спявачка Алеся — смуглянка-малдаванка, тэнісіст Максім Мірны "на пасадзе" камандзіра лётнай часці...

У фільме-канцэрце гучаць песні "Першай справай самалёты", "Давай закурым...", з кінафільма "Чатыры танкісты і сабака" і іншыя.

Ракурс Ваенныя аркестры Беларусі і ЗША выканаюць "Дзень Перамогі"

Як паведамілі ў Міністэрстве абароны, ваенныя музыканты выступяць на канцэртнай пляцоўцы Цэнтральнага Дома афіцэраў у Мінску. У праграме прымуць удзел аркестр-хор Сухапутных войск ЗША ў Еўропе пад кіраўніцтвам падпалкоўніка Томаса Палмацэра і Узорна-паказальны аркестр Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, якім кіруе палкоўнік Аляксандр Фёдарав.

У выкананні амерыканскіх аркестрантаў прагучаць як эстраднаыя, джазавыя, так і класічныя сімфанічныя творы. У прыватнасці, будзе выкананы канцэрт для валторны Рычарда Штраўса. Сумеснае выкананне вядомага твору "Дзень Перамогі", які будзе завяршаць праграму, музыканты дзюнах краін прысвячаюць 60-годдзю Вялікай Перамогі. "Сумесны канцэрт паслужыць умацаванню культурных сувязей паміж Беларуссю і ЗША, дазволіць музыкантам абмяняцца вопытам падрыхтоўкі канцэртных праграм, дапоўніць рэпертуар новымі творамі", — адзначаюць у ваенным ведамстве.

Падборку падрыхтавала Ніна ЦІМАШОК

СМІ для дыяспары

Для беларусаў і пра Беларусь:

агляд зарубежных выданняў за першыя месяцы бягучага года

Злучаныя Штаты Амерыкі

"Belarusian Times: Час"

Як сказана ў падзагалюку, выданне, якое тут разглядаецца, з'яўляецца "беларускай газетай, што друкуецца ў Злучаных Штатах Амерыкі". Рэдагуецца яно радаі, але выходзіць (у Нью-Йорку) пераважна стараннямі доктара Роджэра Гарошкі, Юрыя Васілеўскага і сябра Міжнароднага ПЭН-цэнтра Уладзіміра Гуткоўскага. Апошні ў звароце да чытачоў "Дазвольце адрэкаментаваць..." паведамляе, што "Беларускі час" нядаўна абнавіўся, стаў вядомы ўжо "і на Радзіме, і ў замежжы. "Беларускі час" чытаюць у Беларусі, у Польшчы, Аўстраліі, Канадзе, ну і, зразумела, у Амерыцы. У рэдакцыю пры-

ходзяць лісты з парадамі і пажаданнямі, здымкі, артыкулы. Сёння на старонках газеты чытач можа пазнаёміцца з цікавымі аўтарамі, людзьмі, неаб'якавымі да лёсу Радзімы, якія дабюць пра яе кожны ў меру сваіх магчымасцей". Група такіх "неаб'якавых ло-

дзеі" аб'ядналася пад псеўданімам "Землякі". Іх артыкулам "Пра беларуска-расійскія ўзаемаадносіны" адкрываецца нумар. "Тэзіс пра тое, што Рэспубліка Беларусь, у адрозненне ад многіх іншых дзяржаваў, насамрэч праводзіць самастойную палітыку, наўрад ці будзе аспрэчаны. Невыпадкова ЗША, якія прэтэндуць на ролю гаспадара планеты, з такой цеплынёй, можна сказаць, "зь любоўю" адносяцца да знешне-і ўнутрыпалітычнага курсу нашай рэспублікі".

"Беларусь знаходзіцца, — працягваюць Землякі, — у "атачэнні дзяржаваў, якія ідуць у фарватэры палітыкі Захаду". Прыхільнікі такой палітыкі ёсць і ў сучаснай Расіі. Ім "моцная Расія не патрэбна". Інтэгрыравацца з імі? Але дзеля чаго? І ў той жа час зразумела, што "адна, без Расіі, Беларусь доўга не выстаіць".

Які ж выхад бачыць Землякі з гэтай супярэчнасцю? А вось які: "Мы не хочам стаць задворкамі бездухоўнай тэрыторыі, якая мае найменне "заходняй цывілізацыі". Мы хочам быць часткай "Вялікае прасторы", у якой Беларусь, разам з Расіяй і іншымі брацкімі краінамі, стануць квітнёчымі і моцнымі, захаваюць сваю цывілізацыю, сістэму каштоўнасцяў, традыцыі продкаў, вялікую культуру".

Заканчэнне на 18-й стар.

Расійская Федэрацыя

"Беларусь сёння"

Мы атрымалі першыя тры нумары інфармацыйнага весніка, які выдаецца Пасольствам Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі. Адаказным за яго выпуск з'яўляецца Іван Карэнда. Кожны нумар весніка ўпрыгожаны густоўнымі каляровымі здымкамі на вокладках і налічвае 36 старонак матэрыялаў, якія ўсебакова і нафармуюць расійскага чытача пра палітыку, эканоміку, сацыяльны стан, культуру Беларусі.

У пачатку першага нумара гаворыцца, што па выніках 2004 года тавараабарот Беларусі і Расіі склаў 17 мільярдаў 600 мільянаў рублёў. Гэта з'яўляецца рэкордным паказчыкам з 1990 года. З іх каля пачэці мільярдаў прыпадае на тавараабарот Беларусі з Масквой (аналіз гэтага паказчыка быў зроблены на трэцім пасяджэнні Савета дэлегавага супрацоўніцтва нашай рэспублікі і сталіцы Расіі). "Эканамічны фундамент нашых адносін" — такая назва артыкула Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі Уладзіміра Грыгор'ева. Гэтая публікацыя падмацоўваецца канкрэтнымі паведамленнямі з Варонежа, Ніжня-

га Ноўгарада і Алтайскага краю. Урэшце, эканамічны блок весніка завяршае інтэрв'ю "Мацней эканоміка — вышэй узровень жыцця" прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Сяргея Сідорскага, перадрукаваны з "Рэспублікі".

Пад рубрыкай "Міжнародныя кантакты" генеральны дырэктар Нацыянальнага агенцтва па турызму Рэспублікі Беларусь рас-

казвае пра тое, што могуць паглядзець у нашай краіне грамадзяне Расіі. Пад рубрыкай "Грамадства" змешчаны артыкул намесніка старшыні Камітэта па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Саўеце Міністраў Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Ламекі "Дзяржаўная перарэгістрацыя рэлігійных арганізацый аказала станоўчы ўплыў на іх дзейнасць". Уладзімір Бібікаў выступае пад рубрыкай "60-годдзе Перамогі" з роздумам пад назвай "Мы ў неаплачым даўгу перад пераможцамі". Паведамляецца пра ініцыятыву групы беларускіх ветэранаў "Захаваем на вякі фотапамяць".

Другі нумар адкрываецца

Заканчэнне на 18-й стар.

Сітуацыя

Біявіза на мікрачыпе

Зараз усе жадаючыя атрымаць візу ў французскім пасольстве, павінны будучы прайсці незвычайную працэдуру: адсканіраваць адбіткі пальцаў. Гэтыя адбіткі і фота-здымак кандыдата на выезд, які будзе таксама рабіцца ў пасольстве, стануць часткай новаўвядзенага біяметрычнай візы. Такую візу ўжо ўвядлі ЗША, і вось зараз Еўрасаюз праводзіць эксперымент — Бельгія і Францыя згадзіліся апрабаваць эфектыўнасць біявізы. Канчатковая мэта, па словах пасапа Францыі ў Беларусі Стэфана Шмялеўскага, — скарачэнне махлярства з дакументамі і паляпшэнне пагрозы тэрарызму.

“Атрымальнікамі” біяметрычных віз стануць не толькі беларусы, але і жыхары некаторых краін і гарадоў у розных частках свету: Жэнева, Шанхаі, Сан-Францыска і іншых. Чым жа абумоўлены выбар гэтых гарадоў, і ў тым ліку Мінска? Перш за ўсё — гэта невялікая колькасць людзей, якія звяртаюцца за візай: калі ў Расіі іх 300 000 у год, то ў нашай рэспубліцы — у 10 разоў менш. Эксперымент

прадоўжыцца каля года, і, калі ён пройдзе паспяхова, біявіза будзе ўвядзена ва ўсіх краінах Шангенскай зоны. Зараз жа дазвол на ўезд новага ўзору будучы атрымаваць і тыя, хто хоча выехаць не толькі ў Францыю, але і ў Іспанію, Партугалію, Нарвегію і Ісландыю, таму што Французскае пасольства ў Мінску прадстаўляе інтарэсы і гэтых краін.

Як жа на практыцы будзе адбывацца працэдура “візіравання”? Перш за ўсё, наведвальнік пасольства пакіне на спецыяльным абсталяванні адбіткі пальцаў рук, якія пасля будучы перапісаны на мікрачып. Яго ўманціруюць у пласцікавую картку, якая нагадвае крэдытную і будзе знаходзіцца ў пашпарце. Акрамя біяметрычнай візы, застанецца і звычайны папяровы варыянт.

Па прыбыцці ў краіну на значэнні грамадзяніну, які мае ў пашпарце біявізу, трэба будзе яшчэ раз адсканіра-

ваць палец, на гэты раз указальны. Яго адбітак супаставяць з тым, які ўжо ёсць на мікрачыпе, каб пераканацца, што ў краіну прыехаў менавіта той чалавек, які атрымаў візу. Прычым для ўладальнікаў гэтай візы ў аэрапортах, напрыклад, будучы адкрыты спецыяльныя вокны, пазначаныя зялёным кружком.

Кошт віз пакуль не зменіцца, бо ўсе дадатковыя расходы бярэ на сябе Еўрасаюз.

Застаюцца і незразумелыя моманты. Напрыклад, не ясна, як будзе правярацца віза ў тых, хто падарожнічае аўтобусам, а не самалётам. Ці што рабіць у выпадку, калі чып зламаецца і пакажа няправільную інфармацыю — адсканіраваны адбіткі, у мэтах захавання канфідэнцыяльнасці, будучы адразу ж знішчацца з базы даных пасольства.

Паліна ПАВАРЫЧ.

Беларусь старшынствуе на форуме АБСЕ па супрацоўніцтву ў галіне бяспекі

Беларусь старшынствуе на форуме АБСЕ па супрацоўніцтву ў галіне бяспекі з красавіка па ліпень бягучага года. Аб гэтым паведаміў намеснік начальніка ўпраўлення інфармацыі МЗС Беларусі Руслан Есін.

Ён адзначыў, што ў якасці прыярытэтных мэт і задач беларускі бок разглядае ўмацаванне ваенна-палітычнага вымярэння АБСЕ, далейшае выкананне стратэгіі па процідзеянні выклікам бяспекі і стабільнасці ў XXI стагоддзі, менавіта ў частцы, якая датычыцца барацьбы з тэрарызмам. У перыяд старшынства Беларусі на Форуме па супрацоўніцтву ў галіне бяспекі (ФСБ) асабліва ўвага будзе нададзена і далейшаму садзейнічанню ў падрыхтоўцы і рэалізацыі праектнай дзейнасці па аказанні дапамогі дзяржавам-удзельніцам у галіне утылізацыі лішкаў і павышэння бяспекі захавання лёгкай і стралковай зброі і запасаў

звычайных боепрыпасаў. Акрамя таго, плануецца правесці падрыхтоўку да штогадовай канферэнцыі 2005 года па агляду праблем у галіне бяспекі, якая адбудзецца ў чэрвені.

Першае афіцыйнае пасяджэнне ФСБ пад старшынствам Беларусі прайшло 13 красавіка ў Вене.

Як адзначыў Руслан Есін, Беларусь будзе цесна каардынаваць сваю працу з дэлегацыямі Азербайджана і Бельгіі, якія ўваходзяць у “тройку” старшынства на ФСБ. Форум АБСЕ па супрацоўніцтву ў галіне бяспекі быў заснаваны ў ліпені 1992 года. Новае палітычнае становішча паставіла на парадак дня задачу ўмацаваць

ваенна-палітычны вектар еўрапейскай бяспекі. Форум адказвае за выкананне дзяржавамі-членамі АБСЕ такіх важных палітычных дакументаў, як Венскі дакумент 1999 года аб мерах умацавання даверу і бяспекі, Дакумент АБСЕ аб лёгкай і стралковай зброі, Дакумент АБСЕ аб запасах звычайных боепрыпасаў, “Планаванне ў галіне абароны”, “Прынцыпы, якія рэгулююць перадачу звычайных узбраенняў”, “Глабальны абмен ваеннай інфармацыяй”, “Кодэкс паводзін, які датычыцца ваенна-палітычных аспектаў бяспекі”, “Прынцыпы, якія рэгулююць нераспаўсюджванне”.

Па ЕўраАзЭС з замежным пашпартам

Грамадзянам Беларусі, Казахстана, Кыргызстана, Расіі і Таджыкістана для ўзаемных паездак спатрэбіцца замежны пашпарт.

З 24 мая грамадзянам Беларусі, Казахстана, Кыргызстана, Расіі і Таджыкістана (краіны ЕўраАзЭС) для ажыццяўлення ўзаемных паездак спатрэбіцца замежны пашпарт ці аналагічны дакумент. Аб гэтым паведаміў МЗС Расіі.

У выключэннем з новых правіл стане прапус-

Барыс ІВАНОЎ.

Дзяржава і дыяспара

“Беларусы ў Польшчы 2005-2010”

Урад Беларусі ўпершыню прыняў праграму супрацоўніцтва і дапамогі беларускай меншасці Польшчы на пяць бліжэйшых гадоў.

Праграма супрацоўніцтва з беларускай меншасцю ў Польшчы пад назвай “Беларусы ў Польшчы ў 2005-2010 гадах” была зацверджана Саветам Міністраў у канцы студзеня гэтага года. Апрацавала яе Міністэрства замежных спраў Беларусі пры ўдзеле ведамстваў культуры, адукацыі, інфармацыі, гаспадаркі, гандлю, Камітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей, лічбага тэлебачання, Акадэміі навук і іншых. Праграма апрацавана была згодна з рашэннем прэзідэнта Аляксандра Лукашэвіча ад ліпеня 2004 года. Тая дата, як і канчатковае прыняцце праграмы, сыхаляцца з падрыхтоўкай у Польшчы і канчатковым прыняццем Закона аб нацыянальных і этнічных меншасцях ды рэгіянальнай мове.

Як кажа пасол Рэспублікі Беларусь у Польшчы Павел Латушка, мэта праграмы — дапамога і развіццё ды ўзаемнае карыснае супрацоўніцтва Беларусі і беларускай меншасці ў Польшчы, якія маюць служыць фармаванню “добрасуседскай паласы” вакол Беларусі і захаванню тоеснасці беларускай меншасці ў Польшчы. Мае яна таксама на мэце ўключэнне прадстаўнікоў меншасці ў эканамічнае супрацоўніцтва паміж Беларуссю і Польшчай, дапамогу польскім беларусам у атрыманні адукацыі ў Беларусі і развіццё культурнай і падтрымку нацыянальнай тоеснасці.

Мэта тае праграмы — таксама абарона грамадзянскіх правоў і нацыянальна-культурных інтарэсаў беларускай меншасці ў Польшчы згодна з міжнароднымі законамі.

Найважнейшыя тэмы, якія датычаць адукацыі на беларускай мове, падтрымкі беларусаў у захаванні нацыянальнай і культурнай самабытнасці ды развіццё гаспадарчага супрацоўніцтва пры ўдзеле меншасці. Праграма прадбачвае вучобу ў беларускіх вышэйшых навучальных установах малядзых беларусаў з Польшчы ды дапамогу ў адкрыцці беларускамоўных школ і класаў у Польшчы, а таксама супрацоўніцтва навуковых устаноў, якія займаюцца беларускай мовай і арганізацыю курсаў павышэння кваліфікацыі настаўнікаў з Польшчы, якія навучаюць беларускай мове. Мае быць заснаваны спецыяльны фонд дзеля забеспячэння польскіх школ і беларускіх класаў падручнікамі і іншымі метадычнымі кнігамі, а таксама мастацкай літаратурай і слоўнікамі. Зоймецца гэтым Беларуска навукова-педагагічная бібліятэка.

Наконт пункта, у якім гаворка аб паступленні беларусаў з Польшчы ў беларускія ВНУ, пасол Латушка падкрэсліў:

— Мы якраз завяршаем працу па падрыхтоўцы для падпісання міжрадавай дамовы аб раўнапраўнасці ў вышэйшым школьніцтве, раўнапраўнасці навуковых званняў і званняў у галіне мастацтва. Думаю, што тая дамова будзе падпісана на працягу найбліжэйшага месяца, можа, двух. Аднак, незалежна ад дамовы, большасць ВНУ ў Беларусі і так мае прызнанне ў свеце.

У рамках праграмы прадбачваецца таксама забеспячэнне і арганізацыя турыстычна-адпа-

чынкавай пабыўкі ў Беларусі беларускіх дзяцей і моладзі з Польшчы. Вучні з польскіх школ і беларускіх класаў будучы запрашацца на агульнабеларускую алімпіяду па беларускай мове, і будзе таксама аказвацца дапамога ў арганізацыі фіналаў падобнай агульнапольскай алімпіяды. Што важнае, беларускі ўрад прадбачвае дапамогу ў заснаванні ў Польшчы ў будучыні Цэнтра беларускай культуры, які мае ўзнікнуць у Варшаве.

У большым маштабе, чым да гэтай пары, маюць удзельнічаць фальклорныя калектывы з Беларусі ў разнавідных культурных мерапрыемствах, арганізаваных у Польшчы (і наадварот). Прадбачваецца ішчылнейшае супрацоўніцтва і дапамога Музею і асяродку беларускай культуры ў Гайнаўцы, між іншым, мае быць апрацаваны супольны план выставак. Маюць быць наладжаны непасрэдныя кантакты тае ўстановы з Нацыянальнай бібліятэкай і Нацыянальным музеем гісторыі і культуры Беларусі. Беларускі бок будзе “арганізацыйна і творча” падтрымліваць сваты беларускай культуры ў Польшчы. Школам, музеям і Музею ў Гайнаўцы ды беларускім арганізацыям запрапануюцца беларускія мастацкія і дакументальныя фільмы на беларускай мове. Штогод у Падляшскім ваяводстве мае арганізавацца тыдзень беларускіх фільмаў. Беларускія фальклорныя калектывы паступова будучы атрымаваць касцюмы, інструменты і адпаведную спецыяльную літаратуру, таксама рэпертуарную. Ура-

давы праект прадбачвае публікацыі ў беларускіх СМІ, між іншым, у часопісе “Культура”, матэрыялы аб культурнай дзейнасці меншасці. Кіраўнікі беларускіх фальклорных гуртоў маюць ездзіць на стажыроўкі ў Беларусі дзяржаўны ўніверсітэт культуры ў Мінску. Беларускі бок намерваецца паставіць фільм аб беларускай меншасці ў Польшчы і выдаваць у Беларусі кнігі беларускіх аўтараў з РП. Прадбачваецца магчымасць выдавання пропускаяў на пазачарговае перасячэнне мяжы для кіраўнікоў фальклорных калектываў. Наладжаны маюць быць таксама ішчылнейшыя кантакты з Цэнтрам праваславаўнай культуры.

У рамках гаспадарчага супрацоўніцтва будучы падтрымлівацца супрацоўніцтва з прадпрымальнікамі беларускага паходжання. Прадстаўнікам меншасці гарантуецца дапамога ў заснаванні дылерскіх сетак продажу беларускіх тавараў і паслуг на польскім рынку. Гаспадарчыя суб’екты з Беларусі і прадпрымальнікі з Польшчы з беларускім радаводам атрымаюць льготы пры арганізацыі супольных фірмаў і ўзаемнай прамоцыі сваёй дзейнасці. Запланаваны сустрэчы прадпрымальнікаў-беларусаў з Польшчы з прадстаўнікамі органаў улада РБ.

На пытанне “Нівы” аб крыніцах і сродках на рэалізацыю Праграмы, пасол Павел Латушка адказаў:

— Усе сродкі ў сувязі з канкрэтнымі мерапрыемствамі Праграмы будучы атрымавацца з бюджэту паасобных міністэрстваў, абласных выканаўчых камітэтаў і прадпрыемстваў. Ад 2005 года ўсе

гэтыя ўстановы будучы забавязаны нашым урадам вылучыць сродкі з уласнага бюджэту. Праграма не называе канкрэтнай квоты. Трэба было б тое апрацаваць пасля сабрання інфармацыі ад усіх прыцягнутых да яе рэалізацыі ўстаноў.

Як кажа пасол Павел Латушка, няма канкрэтнага (названага па прозвішчы) аўтара праграмы: з’яўляецца ім беларускае Міністэрства замежных спраў і Пасольства Беларусі ў Варшаве. Запытаны намі пра тое, ці за запісамі Праграмы скарываецца дапамога канкрэтным арганізацыям беларускай меншасці ў Польшчы, паколькі за большасцю запісаў не цяжка заўважыць дзейнасць Беларускага грамадска-культурнага таварыства, пасол дыпламатычна заявіў:

— Праграма датычыць беларускай меншасці, пражываючай у Польшчы.

Без адрозненняў беларускіх меншасных арганізацыяў у Польшчы? — дапытваліся мы.

Гэта супрацоўніцтва з беларускай меншасцю ў Польшчы ў рамках праграмы: “Беларусы ў Польшчы 2005-2010”.

Пасольства РБ і кожная з трох консульскіх устаноў у Польшчы атрымала гэтую праграму для рэалізацыі. Прыняты былі таксама планы яе рэалізацыі ў МЗС, Міністэрстве культуры і іншых ведамствах Беларусі.

— Гэта будучы дадатковы імпульс і юрыдычная падстава для больш шырокага і сістэматычнага супрацоўніцтва з беларусамі ў Польшчы, — дадаў пасол.

Мацей ХАЛАДОЎСКИ (“Ніва”, Польшча).

Цудоўныя крылы

Шмат гадоў таму я пазнаёмілася з Лідзіяй Рыгораўнай Зюбко.

Яе прадставіла як сваю маці вядомы ўсяму медыцынскаму свету прафесар-анколаг Галіна Мураўская. У іх утульнай кватэры мяне гасцінна сустрэла невысокая жанчына. Тады я таксама ўявіць сабе не магла, колькі рэдкіх якасцей спалучаецца ў гэтым незвычайным чалавеку: воля і аптымізм, смеласць і шчырасць, неверагоднае працалюбства і дабрыва. І, канешне ж, любоў. Любоў да сваёй сям'і, жыцця, людзей, Радзімы.

Лідзія Рыгораўна — высокапрафесійны лётчык-інструктар. Яна правяла ў паветры больш за сем тысяч гадзін. У яе сямейным архіве фатаграфіі і пажоўклыя ад часу газеты "Пролетарская правда", "Крылья Советов", "Воздушный рейс" і шмат іншых. У іх адлюстравана цэлая эпоха з жыцця велізарнай краіны і лёс грамадзяніна гэтай краіны — чалавека-стваральніка Л.Зюбко (Савельевай). Вось некалькі радкоў з артыкула знакамітага пісьменніка Барыса Палявога, прысвечанага Дню авіяцыі ў Калініне ("Калининская правда", 1938 год): "Гледачы ні на хвіліну не заставаліся абыякавымі, і, калі першы самалёт, набраўшы вышыню, раптам замёр і, паварочваючыся, як падстрэлена птушка, пачаў падаць уніз, на лётным полі запанавала цішыня.

Раз, два, тры — спакойна падлічваў нехта віткі.

Зрабіўшы дзевяць віткоў, пілот-інструктар таварыш Савельева, якую многія гледачы памятаюць як работніцу, па-майстэрску вывела машыну са штопару. Шумныя апладысменты пракаціліся над полем..."

Расказвае Лідзія ЗЮБКО:

— Барыс Палявой сам з Калініна. Ён часта бываў на аэрадроме, пісаў пра лётчыкаў. Неяк я заказала лётны касцюм у атэльэ. Напярэдадні вялікі артыкул Барыса Палявога пра мяне надрукавалі ў газеце і прачыталі па радыё. Калі я прыйшла на прымерку, работнікі атэльэ сустрэлі мяне авацыямі. Гэта быў 1939 год. Такое прызнанне далася нялёгка. Яму папярэднічалі бясконцыя трэніроўкі, якія сумяшчаліся з асноўнай работай, вельмі жорсткі штотдзённы графік... А пачыналася ўсё так.

Нарадзілася я ў Магілёве ў мнагадзетнай сям'і, была апошнім дзіцем з 14-ці. Бацька працаваў на чыгунцы, маці была хатняй гаспадыняй. Усім цікавілася. Хацелася шмат ведаць, умець і калі нешта рабіць, то грунтоўна. У 13 гадоў я запісалася на біржу працы. Нас арганізавалі ў ШУМП — школу масавых прафесій пры шаўковай фабрыцы. Першае месца маёй працы — лабараторыя. Праз некаторы час я пачала працаваць у цэнтральнай навукова-даследчай лабараторыі, падменнай. Атрымлівала павышаную зарплату. Была ўдарніцай, стаханавкай. Працавала і вучылася ў аўтаклубе. У 1938 годзе мяне накіравалі ў Калінінскі аэрафлот лётчыкам-інструктарам. Працавала там да 1942 года. Падрыхтавала больш за 200 лётчыкаў-курсантаў. Калі пачалася вайна, эвакуіраваліся ў Мелікес. Быў загад распустыць апошняю групу курсантаў, якіх не паспелі цалкам навучыць лётнай справе. Не хапала бензіну, матэрыяльная частка не дазваляла працягваць навучанне. Я пайшла да камандзіра з прапановай: пакінуць найбольш здольных курсантаў і закончыць іх падрыхтоўку. Прапанова была прынята і назаўтра ў маё распараджэнне паступілі пяць курсантаў. Іншым далі па аднаму-два, а мне — пяць. Я спыталася: "За што?" Камандзір адказаў: "За ідэю".

Я папрасілася на фронт. Атрымаўшы выклік, тэрмінова выехала на Калінінградскі фронт. З дзіцем. Раней мяне не прызывалі, бо да пачатку вайны я мела двухгадовую дачку Галачку. Муж быў мабілізаваны. Да вайны працаваў інжынерам. Я прыбыла ў Прыбалтыйскую асобую групу. Наш 232-

гі атрад застаўся на Калінінскім фронце, пазней ён атрымаў гвардзейскі сцяг. Потым служыла ў 105-м гвардзейскім авіяатрадзе. Ляталі ў розныя месцы. Да партызанаў ляталі. Параненых вазілі, грузы розныя, медыкаменты, грошы, газеты, амуніцыю. На вайне як на вайне. Толькі прыляціш — адразу на іншы самалёт і новае заданне. Небяспека? У паветры небяспека заўсёды побач — і на вайне, і ў мірны час. Узлятаеш і не ведаеш, вернешся ці не.

Памятаецца выпадак, калі я вярталася пасля выканання асабліва адказнага задання. Да аэрадрома было ўжо недалёка. І раптам — сцяна густога туману. За метраў 300 ад зямлі сонейка зняе, а ніжэй — бачнасць нульвая. Вярнуцца няма куды, ды і бензін заканчваецца. Лячу ўспяваю. Як аказалася, ляцела правільна: майстэрства, вопыт і нават інтуіцыя рабілі сваю справу. Раптам на гарызонце паказаліся тонкай палоскай абрысы элеватара. Гэта дапамагло мне зарыентавацца на мясцовасці і добра прыземліцца на аэрадроме. Там у гэты час усе хваліліся, пускалі ракеты. "Дзякуй табе, даражэнькі", — вымавіла я, пакідаючы самалёт і ўспамінаючы свой выратавальнік — элеватар.

Вельмі сур'ёзна адносілася да кожнага задання, было надзвычайнае пачуццё адказнасці. Таму ў самых складаных умовах атрымлівалася добра. Адночы трапіла ў навальніцу. Самалёт літаральна рве і кідае. Прызнаюся, было вельмі страшна. Я любіла весці машыну роўна, каб яна не рухалася. (Г.А.:

Я дазволю сабе дапоўніць расказ нашай гераіні. У артыкулах з захаваных франтавых газет шмат разоў пісалі пра тое, што "лётчык Лідзія Савельева-Зюбко, выконваючы баявыя заданні, па-майстэрску лятае ў складанейшых метэаўмовах і без аварыі". Дачку на час палётаў лётчыца пакідала на аэрадроме. У палявых авіярамонтных майстэрнях прыглядалі за ёй. Калі заданні былі не вельмі небяспечныя — брала яе з сабой і ў час вайны, і ў мірны час).

Што асабліва запомнілася? Многае. Вось адзін з "ваенных сюжэтаў". Была зіма 1942 года. Да нас прыбылі як папаўненне тры ваенныя лётчыкі. Незвычайна таленавітыя і прыгожыя хлопцы. Мне і яшчэ адной лётчыцы далі заданне правесці, ці добра яны падрыхтаваны. Хлопцы паказалі выдатныя тэарэтычныя веды і практычныя навыкі ў лётнай справе. Толькі мы скончылі палёты — пачаўся такі снегапад, што не было магчымасці нават заправіць самалёты. Запраўлялі іх пад чэхламі. Я засталася на аэрадроме дзяжурьць. Ноч выдалася марозная. Яркі месяц асвятляў наваколле. Саслужыўцы, што аказаліся ў гэты момант на аэрадроме, схаваліся ў цені дрэў, пабудов. Фашыст пайшоў на другі заход для бамбёжкі. Побач былі чыгунка і мост. Апошняя варожая бомба ўзарвалася перад мостам. Мы ратавалі ад агню ўсё, што маглі. Калі падбеглі да моста — убачылі, быццам разрубленыя папалам, целы трох маладых грузінскіх лётчыкаў, якія ўкрываліся падчас бамбёжкі пад мостам. Прайшло так

шмат часу пасля таго, але, калі ўспамінаю гэты эпизод, становіцца жахліва. Падзей страшных было шмат. Вайна...

У 1944 годзе я звярнулася з просьбай перавесці мяне ў групу спецпрымянення Ленінградскага ўпраўлення грамадзянскага паветранага флоту, якой належала выконваць асоба адказныя заданні. Прачытаўшы маю заяву, начальнік упраўлення папярэдзіў: "Я згоды не дам, пакуль не злятаю з вамі". Адразу ж падрыхтавалі самалёт. Я ўзляцела з ім. Ён высока аданіў мае лётныя навыкі і пасля пасадкі сказаў: "Заўтра ж вылятайце ў Ленінград". Адбор быў строгі. Кожны з 15 членаў камісіі задаваў пытанні. Я выдатна здала гэты нялёгкі экзамен, а праз два месяцы мяне ўзнагародзілі залатым гадзіннікам як члена лепшага экіпажа. Дарэчы, гадзіннік так і не дайшоў да мяне, усё ж гэта быў ваенны час. Камандаванне замяніла падарунак грашовым узнагароджаннем.

Неяк атрымала я тэрміновае заданне: з Ржэва неабходна перавезці цяжкахворага. У той час там знаходзіўся легендарны Пакрышкін. Вылятаю. Дакладна разлічыла магчымасць пасадкі на бетонную пляцоўку. Добра прыземлілася. Раптам прыходзяць два ваенныя і паведамаюць, што мяне выклікае камандуючы, ён у захапленні ад майго майстэрства і хоча аддзячыць мне асабіста. Я адказала, што ў самалёце знаходзіцца цяжкахворы, жыццё якога залежыць ад таго, наколькі хутка я дастаўлю яго ў шпіталь. І паляцела. Так па маёй сціпласці сустрэча з Пакрышкіным не адбылася".

Лідзію Рыгораўну слухаць цікава. Гаворыць яна прыгожа і пісьменна, у яе багаты слоўнік, цікавы запас, цудоўная памяць і логіка выкладу. Яна ў курсе ўсіх палітычных, міжнародных і іншых падзей, таму што кожны дзень чытае шмат газет і часопісаў. Калі знаходзішся побач з ёю, неяк няёмка гаварыць пра жыццёвыя нягоды, дрэннае самаадчуванне, дэпрэсію і іншыя дробязі. Мяркуючы самі: зусім нядаўна Лідзія Рыгораўна Зюбко споўнілася 90 гадоў. Пасля цяжкай аперацыі яна інвалід першай групы. Дваццаць гадоў наглядала за паралізаваным мужам-франтавіком, выхавала цудоўную дачку, вырастала ўнукаў, дапамагае спраўляцца з падростаючым праўнукам. Лідзія Рыгораўна ходзіць у магазіны, на рынак, вядзе ўсю хатнюю гаспадарку. З ранняй вясны і да позняй восені яна працуе на пяці дачных сотках, радуючы родных і зна-

ёмых адменным ураджаем. Дарэчы, робіць яна ўсё з задавальненнем і вялікім жаданнем.

Гледзячы на гэту заўсёды вясёлую жанчыну, якая ніколі не стамляецца, я зноў і зноў задаю сабе пытанне: адкуль у яе столькі энергіі, аптымізму, жыццялюбства, шчырага жадання дапамагчы іншым! Успамінаецца апошні радок са згаданага раней даваеннага артыкула Барыса Палявога: "... радзіма дала ім цудоўныя крылы, самыя моцныя крылы ў свеце". Вельмі праніклівым быў знакаміты пісьменнік. Цудоўныя крылы — гэта ўсёперамагаючая любоў да сваёй зямлі, адданасць Айчыне, нязломная сіла духу, якую не пакарыў ні жорсткі вораг, ні іншыя цяжкія выпрабаванні. Гэтымі цудоўнымі крыламі мільёны нашых суайчыннікаў у час смяротнай небяспекі накрылі Радзіму.

Ганна АЛЕКСАНДРОВІЧ.

Паэты — удзельнікі баёў за Беларусь

Праз Беларусь праялі ў Вялікай Айчыннай вайну франтавыя сцэжкі-дарожкі многіх паэтаў, празаікаў Расіі, іншых рэспублік былога Савецкага Саюза. Пад Мінскам загінуў чываш Арсень Арлоў. У брацкай магіле ў Бешанковіцкім раёне пахаваны грузін Мірза Гелавані Пад Віцебскам па-геройску прыняў сваю смерць камандзір роты ўдмурт Пятлі Кедрэў. Пералік можна працягваць. І творы аб'яднаны пад адной вокладкай — "І ўспомнім былыя паходы" (укладальнік, аўтар біяграфічных давадак і пасляслоўя Міхась Няхай). Тут вершы літаратараў, якія абаранялі Беларусь альбо вызвалялі нашу рэспубліку.

Сярод больш як 120 аўтараў сваёй саблівай анталогіі — і Барыс Дубровін Нарадзіўся ў Маскве (у 1926 годзе). Спярша ваяваў у пяхоце. Затым — у авіяцыі ў складзе 1-га Беларускага фронту.

Ад серабрыстых плёсаў Буга,
Ад Брэста, ад Беразіны
Пружынай скручаныя туга
У трымценні прывіды вайны.

Перакладчык гэтых радкоў на беларускую мову — паэт-франтавік Пятро Прыходзька.

Барыс Дубровін і зараз жыве ў Маскве. Мы даўно знаёмыя з паэтам — музіц, больш як 15 гадоў. Падштурхнуў да стасункаў увага Барыса Дубровіна да "афганскай" тэмы. Вершы паэта Вялікай Айчыннай пра вайну "новага часу" ўразілі, зачалі. Праз шмат гадоў пасля таго ўражання Барыс Савіч заўважыў: "Ваш водзку на мае "афганскія" вершы скупаў са словамі Арцёма Баравіка... Журналіст сам паспытаў афганскае пекла, і яго ацэнка дарагога каштавала. А была ж яшчэ песня "Шлях дадому" на словы Барыса Дубровіна — з ёю савецкія войскі выходзілі з Афганістана.

Як высветлілася, у Барыса Дубровіна існавала здайна павязь з Беларусскай Маці — Алеся Хазан — ураджэнка вёскі Лемязнаўка, што на Піншчыне. Старожытная вёска, паблізу ракі Прыпяць.

...Барыс Дубровін расказвае пра сваё сустрэчы з Васілём Быкавым, Уладзімірам Мулявіным. Размова з Быкавым адбылася ў Баку, у кулуарах канферэнцыі "Дружба народаў — дружба культур". Паэт падарыў беларускаму творцу кніжку сваёй вершаў. А з "Песнярамі", Мулявіным сустрэўся ў Германіі. Доўга гутарыў з Уладзімірам Георгіевічам пра сучасную песню пра тое, як сумясіць традыцыю і сучаснасць.

І ў Беларусі добра вядомыя многія песні на словы маскоўскага паэта: "Дождь идет", "Если б не было войны", "Нежность", "Россия, не грусти", "Подбитая птица", "Земля, земля", "Было любовь"... А іх выканаўцы — Ганна Герман, Бярося Кіркорэў, Мая Крысталінская, Іосіф Кабзон, Валерыі Абадзінінскі...

Напярэдадні 60-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў паэт разам з кампазітарам Аленай Спас падрыхтаваў цыкл з 13 твораў прысвечаных вайне. Збіраліся прыехаць у гэтай праграмай у Беларусь. Нешта не атрымалася. Мо выкананай гэтай задачай будзе да 60-годдзя Вялікай Перамогі?..

Ведае Барыс Дубровін і рубяжы Канстанціна Сіманова, Аляксеем, наведаў Буініцкае поле, дзе развезы прах аўтара "Жывых і мёртвых".

Пра Беларусь, беларусаў маскоўскі паэт гатовы гаварыць бясконца. Наш край — прыцягальная старонка для Барыса Дубровіна.

Алесь ПТАХ.

Генерал Кунцэвіч, які не хацеў ваяваць,

стаў кансультантам генеральнага сакратара ААН па хімічнай зброі

Соцець знакамітых ураджэнцаў Беларусі, якія, выправіўшыся ў вялікі свет, дасягнулі заздросных вышынь — маршалы, генералы, адміралы — маглі б колькасна скласці ці не батальён як умоўную вайсковую адзінку. Адзін са слаўтай кагорты... Так, яшчэ зусім нядаўна след за шматкроп'ем у лепшым выпадку мог іці псеўданім. Альбо зусім не атрымаўся б у нас расповед пра Анатоля Кунцэвіча, чыё прозвішча, чыя пасады і вайсковыя званні, а таксама навуковыя здабыткі лічыліся забароненымі для друку.

Калі ў Маскве штурмавалі будынак "Норд-Оста", мала хто ў Рэчыцы — беларускім райцэнтры на Дняпры — і падумаць мог, што да выратавання заложнікаў самым непадзільным чынам мае адносіны і іх зямляк. ...Ды і ў Маскве пра гэта мала хто здагадаўся... Не ведаў пра тое, што яго навуковыя дасягненні змогуць паралізаваць чачэнскіх тэрарыстаў, і ваў генерал-лейтэнант Анатоля Кунцэвіч. За паўгода да падзей у "Норд-Осце", у час знаходжання ў камандзіроўцы ў Сірыі, ён памёр. Даведаўшыся пра смерць земляка, военачальніка і вучонага, сваё спачуванне жонцы і сынам Кунцэвіча даслаў Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка.

...Хаця псіхіаметрыкі — лекавыя рэчывы, здольныя выклікаць у чалавека парушэнні псіхічнай дзейнасці, маюць і "адваротнае дзеянне" — сотням людзей дапамагаюць. Усім вядомы акалічэнні штурму "Норд-Оста"...

Уладальнік "сакрэтнай" Ленінскай прэміі (гавораць, за распрацоўку рэчываў "адваротнага дзеяння") генерал-лейтэнант Кунцэвіч нібы пражыў два жыцці. У першым ён змагаўся за тое, каб магутны Саветскі Саюз яшчэ больш умацоўваў сваю абароназдольнасць з дапамогай хімічнай зброі. А пасля ўжо змагаўся з гэтай самай зброяй — за знішчэнне смертных запасаў.

У 1981 годзе Кунцэвічу прысвоілі званне Героя Сацыялістычнай Працы. Адзнака такога роду для вайскоўца, які ўсе гады службы правёў у лабараторыях і на выпрабавальных палігонах, сведчыць пра многае. У даведніку, дзе змешчана інфармацыя пра 100 хімікаў свету ўсіх часоў і народаў, з нагоды навуковай дзейнасці нашага земляка кажацца досыць лаканічна: "Асноўныя навуковыя дасягненні прысвечаны хіміі і тэхналогіі ачышчэння паверхні, вады і адпрацаваных рэчываў. Распрацаваны тэарэтычныя асновы стварэння высокарэакцыйных сарбентаў. Устанавіў (1970) крытэрыі ацэнкі палімер-

ных матэрыялаў для тэхналагічных мэт, Растлумачыў (1965) "каардынацыйны эффект" у рэакцыях нуклеафільнай замены, заканамернасці "вадкафазнай" і "дыфузійнай" стадыі рэакцыі ў складаных сістэмах. Гэтыя работы мелі важнае значэнне для рашэння праблемы аптымізацыі кіравання хімічнымі працэсамі ў нестацыянарных умовах". Распыфроўваў і каменціраваў мову навуковых вышукаў досыць складана. Ды і не заўсёды сэнс адкрыцця можна перадаць простымі словамі. Зразумела адно: маштабы навуковага пошуку Кунцэвіча і яго вынікі — тое, што дазволена дасягнуць чалавеку выключна таленавітамі.

А талент, як правіла, — з'ява прыкметная. Можна, не столькі сваёй шумлівасцю, колькі сціпласцю, жаданнем выглядаць як мага больш проста і натуральна. Такім, відавочна, як расказалі мне ў Рэчыцы родныя, знаёмыя Анатоля Дзям'янавіча, і быў іх Толя. Сёння ў райцэнтры жыве яго маці — 92-гадовая Вольга Фёдаруна. Жыве адна. Малодшая дачка Святлана — мінчанка. Сын Эдуард — памёр раней за Толю. Мужа — Дзям'яна Ігнатавіча — пахавала ў 1991-ым... Часты госць у Вольгі Фёдаруны пляменнік Міхал Ман. Жыве за дзесяць хвілін ходу. Ён і патэлефанаваў мне: "Напішыце пра нашага родзіча, генерала Кунцэвіча... Такі выдатны чалавек! А ў Беларусі мала хто ведае пра яго..."

Так, з часам многія землякі знікаюць у забыцці. У кожнага часу — свае героі. Але ў даным выпадку, справядлівасці дзея, варта заўважыць, што нарадзіўся Анатоль Кунцэвіч у Свіслачы (вёска ў Магілёўскай вобласці), а ў Рэчыцу Кунцэвічы трапілі ў 1952 годзе. Сваю ролю адыграла зразумелая яшчэ і засакрэчанасць яго працы і службы. Гэта сёння пра Шыханы Саратаўскай вобласці гавораць як пра звычайны гарадок, а яшчэ зусім нядаўна савецкія спецслужбы самым настойлівым чынам ахоўвалі яго закрытасць. А што датычыць прыездаў Анатоля Дзям'янавіча ў Рэчыцу, у магілёўскую Свіслач, то, пэўна, толькі родзічы і супрацоўнікі ваенкаматаў, дзе генерал абавязаны быў адзначацца, ведалі, што сустракаюцца не проста з земляком, а з вайсковым чыноўнікам самага высокага рангу. З 1984 па 1991 год генерал-лейтэнант Кунцэвіч займаў адказную пасаду ў Міністэрстве абароны СССР. Да бацькоў у дом на вуліцы Сняжкова Анатоля наведваўся курсантам Ваеннай акадэміі хімічнай абароны. У 2004, у жніўні, было 70 гадоў з дня нара-

джэння Кунцэвіча. Дата мінула. Але, можа, мясцовыя ўлады і пасля юбілею ўстановаць на доме мемарыяльную дошку? Учарапня за сакрэчанасць загадала доўга жыць. Магчыма, і адну з новых рэчыцкіх вуліц назавуць імем Кунцэвіча?..

Мяркую, што аб адным, што датычыць службовай і грамадскай дзейнасці Анатоля Дзям'янавіча, жыхары Рэчыцы павінны ведаць абавязкова... 1986 год. У ноч з 25 на 26 красавіка Кунцэвіча тэрмінова выклікаюць да начальніка Генеральнага штаба. Начальнік хімічных войскаў генерал-палкоўнік Пікалаў знаходзіўся ў гэты час на зборах. Вучоны з групай падначаленых вылятае на месца трагедыі. Некалькі сутак запар праводзіць у зоне аварыі. Сам асабіста ацэньвае параметры ўзроўняў радыяцыі і характар выкідаў. Маскву на той час хваліла галоўнае пытанне: "сціхне" рэактар ці не, магчымы новы выбух ці не?.. На пачатку дня быў падрыхтаваны праект пастановы ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР аб мерах па ліквідацыі наступстваў чарнобыльскай аварыі. Начальнік Генштаба Маршал Савецкага Саюза Ахrameeў азнаёміў з гэтым праектам і Анатоля Дзям'янавіча. Прачытаўшы яшчэ не зацверджаны дакумент, Кунцэвіч на працягу 40 хвілін дакладваў свае высновы. Большасць з іх былі зведзены да таго, што мяркуюмая пастанова далёкая ад рэаліі: прапанаваныя мерапрыемствы нельга будзе выканаць ні па тэрмінах, ні ў тых аб'ёмах, пра якія ідзе размова. Ахrameeў, на ішчасце, умеў слухаць. Маршал прапанаваў Кунцэвічу выступіць замест яго на пасяджэнні апэратыўнай групы з удзелам першых асоб дзяржавы.

Анатоль Дзям'янавіч едзе па парадку да прэзідэнта Акадэміі навук Аляксандрава, выказвае свае аргументы і довады, таксама атрымлівае падтрымку. Выснова даклада, агучанага на Старой плошчы, зводзілася да неабходнасці доўгатэрміновых работ па ліквідацыі наступстваў аварыі. Пра вяртанне насельніцтва, падкрэсліў Кунцэвіч, у трыццацікіламетровую зону сёння не можа быць і размовы. А вяртаннем ў дзесяцікіламетровую зону не варта ўвогуле займацца нават у блэйшых дзесяцігоддзі. Старшыня Саўміна Рыжкоў заўважыў, што ўжо агучаны абвесткі пра хуткі час вяртання насельніцтва ў родныя мясціны, пра аднаўленне работы станцыі. Анатоль Дзям'янавіч сказаў наступнае: прынцыповыя формы фізіка-хімічных сувязей існавалі магчыма. Але ў даным выпадку, калі забруджана велізарная тэрыторыя, лясная і травяністая расліннасць, зрабіць гэта

нельга. Гаварыць праўду — мужнасць дзеля гэтага патрэбна ва ўсе часы. Пройдзе некалькі месяцаў — і Рыжкоў пацвердзіць прагноз Кунцэвіча на ўвесь голас. А тады, у маі 1986 года, шмат хто хацеў пачуць праўду крыху іншую. І ўсё ж на наступны дзень пасля пасяджэння апэратыўнай групы Анатоля Дзям'янавіча прызначаюць галоўным спецыялістам па дэзаактывацыі. Хутка ў Чарнобылі па прапанове генерала ствараюць навуковы цэнтр, які і каардынаваў на працягу 1986-1987 гадоў работу 400 тысяч вайскоўцаў. І хаця асабовы састаў цэнтра выконваў задачы вахтовым метадам, навуковым кіраўніком на пастаяннай аснове быў прызначаны генерал Кунцэвіч.

Паслячарнобыльскае жыццё Анатоля Дзям'янавіча стала не менш дзейным і насычаным. У 1987 годзе генерал-лейтэнант выбіраюць у акадэмікі Акадэміі навук СССР, наш зямляк становіцца кансультантам Генеральнага сакратара ААН па хімічнай зброі. Удзельнічае ў самых аўтарытэтных перамовах па хімічнаму разбраенню. З'яўляецца старшынёю Камітэта па канвенцыйных праблемах хімічнай і біялагічнай зброі пры Прэзідэнце Расійскай Федэрацыі. Распрацоўвае канцэпцыю знішчэння хімічнай зброі з мінімальнымі стратамі для насельніцтва, эканомікі, навакольнага асяроддзя. Ездзіць па многіх краінах свету. "Выбівае" стварэнне Экалагічнай лабараторыі за грошы заходніх спонсараў. Кошт праекта — 30 мільянаў амерыканскіх долараў. Арганізоўвае правядзенне I і II Маскоўскіх міжнародных канферэнцый па канвенцыйных праблемах хімічнай зброі. Стварае расійска-в'етнамскі тапа-цэнтр, які займаецца канцэпцыйнай рэабілітацыі здароўя в'етнамскага насельніцтва і кампенсацыі страт.

І зноў трапляе пад перакрываваны агонь. "Левыя" і патрыёты абвінавачваюць Кунцэвіча ў тым, што ён пратэксціруе заходнія кампаніі і тэхналогіі. А "правыя" сцвярджаюць, што вучоны ўдзельнічае ў нелегальным гандлі зброяй. Амерыканцы пайшлі яшчэ далей: у 1995 годзе Дзярждэпартамент прымае персанальныя санкцыі супраць Анатоля Дзям'янавіча. Былі і іншыя абвінавачванні. Вось толькі не было доказаў. У сакавіку 2004 года Дзярждэпартамент ЗША зняў персанальныя санкцыі з генерала Кунцэвіча, але яго ўжо не было ў жывых.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

Да праграмы далучыліся вучоныя з Мюнхена

Істытут радыебіялогіі імя Отта Хуга з Мюнхенскага ўніверсітэта Германіі стаў удзельнікам міжнароднай праграмы "Супрацоўніцтва для рэабілітацыі ўмоў жыцця ў пацярпелых ад чарнобыльскай катастрофы раёнах Беларусі". Афіцыйная цырымонія падпісання дэкларацыі прынцыпаў данай праграмы адбылася ў Мінску. Подпіс пад дакументам паставіла каардынатар праектаў інстытута імя Отта Хуга ў Беларусі Крысціна Фрэнцэль. Прафесійнай дзейнасцю ў галіне радыебіялогіі і медыцыны яна займаецца ў нашай краіне на працягу апошніх 14 гадоў разам са сваім калегам прафесарам Эдмундам Ленгфельдэрам.

НА ЗДЫМКУ: у час падпісання дэкларацыі.

CORE — новая стратэгія рэабілітацыі

Праграма развіцця ААН разглядае Праграму CORE ("Cooperation for Rehabilitation") у якасці унікальнай платформы для мабілізацыі рэсурсаў і каардынацыі намаганняў міжнародных, нацыянальных і мясцовых донараў і партнёраў, заявіла ў Парыжы спадарыня Джыхан Султанаглу, прадстаўнік ААН/ПРААН у Беларусі.

Праграма CORE — гэта каардынацыйны механізм рэалізацыі праектаў у чатырох прыярытэтных галінах: ахова здароўя і назіранне за станам здароўя, сацыяльна-эканамічнае развіццё забруджаных сельскіх рэгіёнаў, адукацыя і культурная спадчына, а таксама кантроль за радыялагічнай якасцю (першапачаткова ў Брагінскім, Чачэрскім, Слаўгарадскім і Столінскім раёнах; у далейшым магчыма пашырэнне Праграмы на іншыя забруджаныя раёны).

З моманту адкрыцця для падпісання ў 2003 годзе асноўны дакумент CORE, "Дэкларацыя прынцыпаў", падпісаны прадстаўнікамі 26 нацыянальных і міжнародных арганізацый.

"Падтрымка Праграмы CORE з боку ПРААН будзе заключацца ў удзяленні першараднай увагі такім сацыяльна-эканамічным пытанням, як садзейнічанне заняццю, развіццю малога і сярэдняга бізнесу і мікракредытаванню ў нека-

торых з пацярпелых ад Чарнобыля раёнах", — дала Султанаглу.

Пачынаючы з 2004 года, кіруючыя органы Праграмы CORE — Камітэт па падрыхтоўцы і ацэнцы праектаў і Савет па прыняцці рашэнняў — праводзяць пасяджэнні два разы ў год для разглядання праектаў і ініцыятыў у рамках Праграмы. Чарговае адбылося 19-20 красавіка ў Брагіне.

У цяперашні час у рамках Праграмы рэалізоўваюцца 10 буйнамаштабных праектаў і падтрымліваецца 25 малых мясцовых ініцыятыў.

Праект ПРААН па адміністрацыйнай падтрымцы Праграмы CORE, які ажыццяўляецца сумесна з Камітэтам па праблемах вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС пры Савеце Міністраў Беларусі і Швейцарскім агенцтвам па развіцці і супрацоўніцтве, стаў першым крокам у рэалізацыі новай стратэгіі, якая прапанавана ў чарнобыльскім дакладзе ААН.

Навуковы палігон у Хойніках

Створаны 16 гадоў таму ў Хойніцкім раёне Палескі дзяржаўны радыяцыйна-экалагічны запаведнік сёння прадстаўляе сабой унікальны навуковы палігон для вывучэння праблем радыезэкалогіі і радыебіялогіі, а таксама трансфармацыі якасцістэм ва умовах стынення гаспадарчай дзейнасці. 54 віды млекакормячых, 280 відаў птушак і 25 відаў рыб, прадстаўленых у запаведніку, даюць магчымасць дакладнага вывучэння ўплыву наступстваў радыяцыі ў розных праявах жыцця флоры і фауны. 38 навуковых супрацоўнікаў запаведніка, 4 з якіх кандыдаты навук, пастаянна вядуць кантроль за змяненнямі радыяцыйнай абстаноўкі і накупленні радыенуклідаў жывёламі. На аснове іх даследаванняў распрацоўваюцца рэкамендацыі для больш бяспечнага пражывання людзей і забруджаных зонах і мерах прафілактыкі.

Падрыхтавала Алена СПАСЮК.

Страты драўлянага дойлідства

Вялікая Айчынная вайна прынесла незваротныя страты помнікаў гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі, у тым ліку помнікаў драўлянага дойлідства. Падчас навукова-даследчай дзейнасці супрацоўнікі Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту вызначалі маршруты даследавання пасля абавязковага ўдакладнення — якія з вёсак, сёл або хутароў, дзе, паводле звестак даваенных друкаваных крыніц, былі помнікі драўлянага дойлідства, не ўзняліся з попелу пасля вайны. Туды не мела сэнсу ехаць у экспедыцыі, бо не было больш гэтых помнікаў, не было і саміх вёсак. Вывучэнне пэўных крыніц дало наступныя звесткі.

На Беларусі падчас Вялікай Айчыннай вайны знішчана звыш 500 помнікаў дойлідства, у тым ліку і драўляных.

Фашысцкі рэжым быў скіраваны на каланізацыю тэрыторыі Беларусі, германізацыю, высяленне і знішчэнне народа і яго культуры, ператварэнне нашай краіны ў аграрна-сыравінны прыдадак Германіі. У гэты перыяд тэрыторыю Беларусі расчлانیлі: паўднёва-заходнія раёны Брэсцкай вобласці і Беластоцкую вобласць з гарадамі Гродна і Ваўкавыск далучылі да Усходняй Прусіі; паўднёвыя раёны Брэсцкай, Пінскай, Палескай і Гомельскай абласцей — да рэйхскамісарыята "Украіна", утварыўшы з іх 4 акругі — Мазырскую, Васілевіцкую, Петрыкаўскую, Ельскую; паўднёва-заходнія раёны Віцебскай вобласці ўключылі ў Генеральную акругу Літвы; астатнюю Віцебскую вобласць, Магілёўскую, большую частку Гомельскай і ўсходнія раёны Мінскай вобласці — у зону армейскага тыпу.

За гады акупацыі гітлераўцы разбурылі і спалілі 209 беларускіх гарадоў з 270, 9 200 вёсак з 1,2 мільёна дамоў. 619 вёсак было знішчана разам з жыхарамі. Гэта значыць — былі знішчаны помнікі традыцыйнай народнай архітэктуры: хаты, клеці, гумны, гаспадарчыя і вытворчыя пабудовы з іх характэрнымі планіровачна-архітэктурнымі і канструкцыйнымі асаблівасцямі. Пасля вайны насельніцтва жыло ў зямлянках. Да гэтага часу гісторыя цывілізацыі не ведала такога масавага і зверскага знішчэння людзей і варварскага разбурэння матэрыяльных, культурных і навуковых каштоўнасцей.

Паказальны, напрыклад, лёс вёскі Усвяты Дубровенскага раёна. Тут на могілках стаяла Спаса-Праабражэнская царква, якая мела вядомасць сваім мясцовашанаваным абразам "Маці Божая Цэсарская". Паводле падання, гэты абраз з'явіўся ў XII стагоддзі ва ўрочышчы Бор, у 1859-м была зроблена сярэбраная рыза. Вёска Усвяты з жыхарамі і царква былі спалены ў 1943 годзе падчас карнай аперацыі фашыстаў.

Твор народнага драўлянага

дойлідства — касцёл Прасвятой Тройцы — размяшчаўся на гандлёвай плошчы горада Докшыцы Віцебскай вобласці і існаваў да пачатку Вялікай Айчыннай вайны. Сабор быў пабудаваны ў 1745-1753 гадах на месцы спаленага шведамі ў 1708 годзе першага драўлянага касцёла.

Касцёл Трох вешчуноў — помнік народнага дойлідства — існаваў у вёсцы Каменка Гродзенскага раёна да часоў вайны: з высокім

гонгавым дахам, прыгожым фігурным барочным франтонам і высока ўзнятымі аконнымі праёмамі.

Твор архітэктуры класіцызму — Свята-Мікалаеўскі сабор горада Бабруйска быў створаны ў 1833 годзе архітэктарам А.Штаўбергам, а ў гады Вялікай Айчыннай вайны знішчаны, пра што протаіерэй сабора Фёдар Дзмітрыюк дакладаў на судовым працэсе па справах злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў на Беларусі.

Невялічкі драўляны касцёл кармелітаў быў пабудаваны ў 1619 годзе ў вёсцы Вародзькаў Крычаўскага раёна Магілёўскай вобласці. Архітэктара яго вырашана ў традыцыйных народнага драўлянага дойлідства. Храм спалены разам з усёй вёскай фашыстамі ў 1943 годзе.

Капліца-пахавальня ў вёсцы Віктарын Буда-Кашалёўскага раёна Гомельскай вобласці — драўляная пабудова ў стылі класіцызму, якая служыла пахавальняй Дзярніковічаў, таксама знішчана ў час Вялікай Айчыннай вайны.

Гэты спіс можна доўжыць. Былі зруйнаваны цэлыя кварталы гістарычнай забудовы гарадоў Брэста, Магілёва, Мінска, дзе ў вялікай колькасці згарэлі помнікі драўлянага дойлідства.

Пасля вызвалення Беларусі ў 1944 годзе на працягу пяці гадоў расчышчаліся руіны, спешна будавалася новае жыллё. Гэта быў складаны перыяд у аднаўленні і рэстаўрацыі разбуранага падчас вайны. Асабліва цяжка было вызначыць падыход да аднаўлення гарадоў, у якіх многія кварталы і вуліцы не падняліся з руін. Сетка новых вуліц накладалася на гістарычную тэрыторыю, у выніку чаго шматлікія па-

будовы XIX-XX стагоддзяў знішчаны. Гістарычнасць і аўтэнтычнасць планіровачна-архітэктурным аб'ектам не захоўвалася. У 1949 годзе была падрыхтавана інструкцыя аб тэрыторыях уліку, рэгістрацыі і фіксацыі стану археалагічных і гістарычных мясцін і помнікаў на тэрыторыі Беларусі. У 1969 годзе па выніках гэтай работы быў прыняты Закон аб ахове помнікаў гісторыі і культуры.

Намаганні даследчыкаў і вывучэнні і захаванні нацыянальных каштоўнасцей дазвалялі ў пэўнай ступені захаваць і аднавіць традыцыйную народную архітэктурную і тое, што было страчана ў час Вялікай Айчыннай вайны, та сама можна аднавіць копіямі аб'ектаў рэканструкцыямі, адшукаўшы фатаграфіі, малюнкі, успаміны і звесткі, замеры, зробленыя раней. Гэтым выпадку каштоўны аб'ект драўлянай архітэктуры атрымаў новую форму існавання. Гэта не супярэчыць палажэнням "Рыскай хартыі 2000 года аб аўтэнтычнасці і гістарычнай рэканструкцыі ў адносінах да культурнай спадчыны", у якой сказана, што "... рэканструкцыя з'яўляецца дапушчальнай, калі спадчына была страчана ў выніку стыхійнага або справаванага чалавекам бедства..." Вялікая Айчынная вайна была для Беларусі сапраўды знішчальным бедствам. Але страты гісторыка-культурнай спадчыны не павінны быць незваротнымі.

Святлана ЛАКОТКА
галоўны архітэктар Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту
НА ЗДЫМКУ: серыя марак "Беларускае драўлянае дойлідства", выпушчанае Белпоштам

Шматгалоссе

Гэта наша сумесная Вялікая Перамога

Народы ўсяго свету адзначаюць 60-годдзе Перамогі над германскім нацызмам. Менавіта 60-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне была прысвечана X міжнародная навукова-практычная канферэнцыя "Удзел цюркскіх народаў і народаў Каўказа ў Вялікай Айчыннай вайне 1941-1945 гадоў", якая адбылася ў Мінску ў верасні 2004 года.

Арганізатарамі гэтай канферэнцыі былі Камітэт па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь, Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур, Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Сусветны кангрэс татар, Міжнародны фонд развіцця татара-башкірскай духоўнай спадчыны "Чымша", Беларускае грамадскае аб'яднанне татар "Зікр уль-Кітаб".

Надаўна ў Мінску выйшаў у свет зборнік матэрыялаў канферэнцыі "Удзел цюркскіх народаў і народаў Каўказа ў Вялікай Айчыннай вайне 1941-1945 гадоў". Навуковыя артыкулы гэтага зборніка прысвечаны садружнасці народаў СССР у партызанскім руху на тэрыторыі Беларусі, у баявых аперацыях па вызваленні БССР ад германскіх агрэсараў.

З уступным словам да гасцей і ўдзельнікаў канферэнцыі звярнуўся намеснік старшыні Камітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь Уладзімір Ламека. У прыватнасці, ён адзначыў: "Татары, башкіры, чувашы, ка-

захі, узбекі, азербайджанцы, кіргізы і многія прадстаўнікі іншых цюркскіх народаў разам з беларусамі, рускімі, украінцамі баранілі і вызвалялі Беларусь, вызвалялі Заходнюю Еўропу. Іх супольны паўсядзённы подзвіг на вайне і ёсць адна з крыніц Перамогі над германскім нацызмам".

Подзвігам ураджэнцаў Казахстана на беларускай зямлі было прысвечана выступленне Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Казахстан у Рэспубліцы Беларусь Г. Алдамжарава. Сваё выступленне ён закончыў наступнымі словамі:

"Пасольствам закончваецца работа па збору дадзеных аб 70

воінах-казахстанцах, якія атрымалі званне Героя Савецкага Саюза за баявыя дзеянні на тэрыторыі Беларусі, і плануецца выданне аднайменнай кнігі ў Мінску...

І таму зямля Беларусі павінна быць для ўсіх воінаў даражэй утрыняе".

Цяжка выдзеліць навуковыя артыкулы, змешчаныя ў рэцэнзуемай кнізе. Усе яны па-свойму цікавыя і каштоўныя. Чытачам зборніка, безумоўна, будзе карысна азнаёміцца з матэрыяламі В.Космача "Другая сусветная вайна: урокі гісторыі і сучаснасць", В.Маскалева "Да пытання аб выніках Вялікай Айчыннай вайны і цане Перамогі", І. Канапацкага "Да пытання ўдзелу мусульман у барацьбе беларускага народа супраць фашысцкіх захопнікаў у гады Другой сусветнай вайны", Р.Гайнетдзінава "Пераход 825-га батальёна легіёна "Ідэл-Урал" на бок беларускіх партызан — крах планаў нямецкага камандавання па выкарыстанні татар у вайне супраць Савецкага Саюза", Х.Александровіча "Татары Клецкага Джаміята ў гады Другой сусветнай вайны".

Навуковую каштоўнасць дадзенай кнігі павышае ўступны артыкул І.Канапацкага "Удзел цюркскіх народаў і народаў Каўказа ў Вялікай Айчыннай вайне", які знаёміць чытачоў у тэматыкай папярэдніх дзевяці канферэнцый і ходам правядзення X міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі.

Хочацца адзначыць працу рэдакцыйнай калегіі зборніка: кандыдатаў гістарычных навук І.Канапацкага (адказны рэдактар), Р.Гайнетдзінава, А.Філатавай, Л.Шкуцько і рэцэнзентаў — дактароў гістарычных навук А.Лютыга і Г.Космача.

І хоць кніга адрасуецца вучоным, аспірантам, выкладчыкам і студэнтам, яе з цікавасцю прачытае шырокае кола чытачоў розных узростаў і прафесій.

Шкада толькі, што ў рэцэнзуемым зборніку не прыведзены калоткія біяграфічныя дадзеныя аб аўтарах артыкулаў.

Эмануіл ЮФЕ,
прафесар БДПУ імя М.Танка,
доктар гістарычных навук,
акадэмік і член прэзідыума
Міжнароднай Акадэміі вывучэння нацыянальных меншасцей.

Брэсцкая крэпасць прэтэндуе на ўключэнне ў Спіс сусветнай спадчыны ЮНЕСКА

Цвярдзіна над Бугам стала сімвалам гераічнай барацьбы савецкага народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Але гісторыка-культурнае значэнне крэпасці, узведзенай у 1830-1842 гадах, не абмяжоўваецца перыядам Вялікай Айчыннай вайны. Гэта ўнікальны помнік фартыфікацыйнага дойлідства XIX і XX стагоддзяў. Цытадэль перажыла Першую сусветную вайну, не аднаразова рэканструявалася.

У 1918 годзе ў крэпасці адбылося падпісанне гістарычнага Брэсцкага міру. Цяпер супрацоўнікі мемарыяльнага комплексу "Брэсцкая крэпасць-герой" сумесна з Польшчай (бо частка ўрастання знаходзіцца на польскім баку) рыхтуюць неабходны пакет дакументаў для прадстаўлення ў ЮНЕСКА. Статус сусветнай спадчыны дае дадатковыя гарантыі захавання ўнікальнага аб'ектаў, садзейнічае іх папулярызацыі і прыцягненню турыстаў.

Ганна КОРШУН

С К А К А О Б Р А Ж Е Н І Я

"Комплекснае даследаванне фальклору і этнакультуры Палесся"

Пад такой назвай 14-15 красавіка на філалагічным факультэце Белдзяржуніверсітэта прайшла Другая міжнародная навуковая фальклорна-этнаграфічная канферэнцыя з нагоды 220-га дзяся 3. Даленгі-Хадакоўскага (сапраўднае імя — Адам Чарноцкі, 1784-1825). Яна ладзілася Белдзяржуніверсітэтам сумесна з Гомельскім дзяржаўным універсітэтам пры ўдзеле навукоўцаў з Польшчы.

На канферэнцыю было прадстаўлена каля 90 дакладаў, аўтары якіх аналізавалі спадчыну 3. Даленгі-Хадакоўскага — славяназнаўца, пачынальніка беларускай, польскай, рускай, украінскай археалогіі, фалькларыстыкі, этнаграфіі і археалогіі, яго роллю ў захаванні фальклору і этнакультуры Палесся, прадставілі новыя напрацоўкі ў вывучэнні гэтага рэгіёна. Канферэнцыя мае вялікае значэнне ў плане комплекснага даследавання традыцыйнай культуры Палесся. Дала магчымаць сабраць разам даследчыкаў, занятых вырашэннем гэтай праблемы, абмеркаваць новыя здабыткі і вызначыць перспектывы на будучыню.

Чытайце "Скарбонку" ў Інтэрнэце
Belarus21.by/gazet

Захавай традыцыю

Штогод Студэнцкае этнаграфічнае таварыства ладзіць абрад "зуканне вясны" ў Музеі драўлянай архітэктуры і побыту ў Строчыцах. На высокіх пагорках, у мясцовасці, дзе некалі быў летніскі Менск, на ўзбярэжжы ракі Піці гучаць вясны лёгка, прыемна. Вакал — бязмежная прастора, над галавой пралятаюць птушкі, што вяртаюцца з выраю... Таму моладзь і дзеці, якія прыляджаюць сюды на свята, стаяюць, скачуць, водзяць карагоды, яшчэ цэлы год захоўваюць у памяці ўспаміны пра гэты абрадавы дзень, напоўнены сонечным святлом, пахамі зямлі і птушынымі спевамі.

АДАПТАЦЫЯ ТРАДЫЦЫЙНАГА СТРОЯ ў дзіцячым і МАЛАДЗЕЖНЫМ ФАЛЬКЛОРНЫМ ГУРЦЕ

"Вясна, вясна на калочку, не напрана на сарочку!.."

Гэтыя словы з гукальнай песні-вяснянкі выказваюць роспач вясковай маладой праллі, якая не паспела справіць сабе абнову да Вялікадня. Сапраўды, вельмі важным у жыцці сельскіх жанчын быў зімовы перыяд, калі трэба было напасці і наткаць тканіны на адзенне для ўсёй сям'і. Гэтым рамяством — вырабам адзення — валодала кожная жанчына, бо пачынала вучыцца з малку. Неадукаваныя майстрыхі стваралі сапраўдныя шэдэўры народнага мастацтва, аздабляючы адзенне вышыўкай, карункамі, аплікацыяй, дэкаратыўнымі швамі. Самымі багатымі былі вясельныя строі, якія захоўваліся да смерці.

Сучасныя дзіцячыя і маладзёжныя аматарскія фальклорныя калектывы, асабліва тыя, што працуюць па праграмах этнавахавання, таксама імкнучыся вырабіць для сябе строі сваімі рукамі. І многія ўжо могуць падзяліцца пэўным вопытам. Нацыянальны цэнтр мастацкай творчасці дзяцей і моладзі сумесна з Беларускім дзяржаўным універсітэтам культуры апошнія гады пастаянна праводзіць семінары і круглыя сталы, майстар-класы з удзелам вядомых навукоўцаў краіны — даследчыкаў традыцыйнай культуры. Такі круглы стол па тэме "Адаптацыя традыцыйнага касцюма ў аматарскім фальклорным калектыве" адбыўся нядаўна, і праходзіў у цікавых, разнастайных формах.

Сустрэча ўдзельнікаў круглага стала, якія прыехалі на яго разам са сваімі выхаванцамі, адбылася на беразе Свіслачы, дзе некалі размяшчалася Севастыйскае падвор'е — месца, якое спрыяе добрай долі, поспеху і дабрабыту. Усе разам яны загукалі вясну. І несліся над вяснавымі водамі, з моста над ракой і ля самага берага мелодыі вяснянак. Гурты, перагукваючыся, вяталі вясну і прылёт з выраю птушак, будзілі зямлю і радаваліся пёпеламу сонейку. Безумоўна, усе былі ў самаробных строях. Гэта ўзорныя фальклорныя ансамблі "Берагіня" (кіраўнікі М.Козенка і А.Абрамовіч) з вёскі Мётча Барысаўскага раёна, "Верабейкі" (кіраўнік С.Высварка) з Любані, "Куманёк" (кіраўнік Л.Рыжкова) з вёскі Міханавічы Мінскага раёна, фальклорныя гурты "Гронка" (кіраўнік М.Барткова) і "Квечень" (кіраўнік Т.Крыўко) Нацыянальнага цэнтра творчасці дзяцей і моладзі, а таксама "Жыццё" (кіраўнік С.Жук) Дома культуры вёскі Чурывавічы Мінскага раёна. Увечары яны бавілі час на этнадыкцызцы ў клубе "Тунель", а на наступны дзень далі канцэрт у Маладзёжным тэатры эстрады, дэманстру-

ючы выдатную народную пластыку, натуральнасці якой яўна садзейнічалі вырабленыя па аўтэнтычных ўзорах рэгіянальныя строі. Якія павінны быць строі ўдзельнікаў аматарскіх фальклорных аб'яднанняў — аўтэнтычныя або копіі іх, вырабленыя сваімі рукамі, з якіх тканін і чым аздабленыя, ці павінны суадносіцца з рэпертуарам калектыву — гэтыя пытанні гарача абмяркоўваліся ўдзельнікамі круглага стала. Сярод навукоўцаў-кансультантаў — такія вядомыя даследчыкі народнага касцюма, як дацэнт кафедры касцюма і тэкстылю Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, член Беларускага саюза мастакоў Ю.Піскун, старшы навуковы супрацоўнік аддзела старажытнай беларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі М.Віннікава, старшы навуковы супрацоўнік аддзела народнай творчасці Беларускага інстытута праблем культуры І.Смірнова, дацэнт кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва БДУ культуры і мастацтваў Л.Даўнянкова і яе калега выкладчыца Л.Катлярская.

М.Віннікава правяла экскурсію ў сваім музеі, паказаўшы калекцыю традыцыйнага касцюма, а старшы навуковы супрацоўнік аддзела народнай творчасці Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту Л.Мятлеўская паказала сваю калекцыю рэканструяваных рэгіянальных строяў. Вопытам рэканструкцыі рэгіянальных строяў падзялілася таксама старшы выкладчык кафедры мастацка-педагагічнай адукацыі народнай культуры Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта Н.Канановіч. Спрэчкі і абмен вопытам яшчэ раз пацвердзілі, што Беларусь усё больш актыўна ўключаецца ў працэс этнакультурнага выхавання, які з канца XX стагоддзя стаў сусветнай

ТЭНДЭНЦЫЯЙ

і своеасаблівай абарончай рэакцыяй на працэсы глабалізацыі і парушэння гуманых функцый культуры.

Меркаванні ўдзельнікаў круглага стала знайшлі адлюстраванне ў выніковым дакуменце, які яны прынялі пры падвядзенні вынікаў. Міністэрствам адукацыі і культуры вырашана прапанаваць для разглядання пытанне аб падрыхтоўцы спецыялістаў па народным касцюме, правесці перападрыхтоўку кадраў, а ў Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры — адкрыць спецыялізацыю "Дызайн касцюма і тканін".

Неабходна таксама мець рэспубліканскае перыядычнае выданне па этнапедагагіцы, патрыятычным і этнакультурным выхаванні моладзі сродкамі традыцыйнай культуры беларусаў. Да Міністэрства культуры ўдзельнікі круглага стала звярнуліся асобна — з просьбай стварыць электронную базу даных па народным касцюме. Слушная прапанова. І калі яна ажыццявіцца, то зацікавіць не толькі спецыялістаў, але і шырокае кола аматараў, усіх, хто хацеў бы сваімі рукамі зрабіць сабе строй таго ці іншага рэгіёна Беларусі.

Падрыхтавала Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

Народны каляндар Май — і пад кустом рай

Старажытныя рымляне прысвячалі гэты месяц багіні зямлі Май, ад іх і запозычана ў беларускую мову слова "май". Гэта найпрыгажэйшая пара года, калі цвітуць дрэвы, кусты і кветкі, прырода поўніцца спевамі птушак, а на палях рунеюць азімыя, узыходзяць яравыя.

1 мая — Вялікідзень у праваслаўных, вялікае гадавое веснавое свята, карані якога ў глыбокай старажытнасці. Ім некалі адкрываўся новы каляндарны год. Раніцай ідуць глядзець, ці гуляе сонца — на добры ўраджай, шчасце людзям. Пасля ўсяночнай у царкве і асвячэння велікодных страў разгэлююцца асвечаным чырвоным яйкам з соллю, спажываюць традыцыйныя стравы, з якіх вылучаюцца мяса з хрэнам і асабліва святочныя пірагі — высокі пышны хлеб. Дзеці і мужчыны гуляюць у біткі, качаюць яйкі з жалабкаў, а раней яшчэ паўсюдна гушчаліся на арэлях, вадзілі карагоды, а па хатах ходзілі валачобнікі з музыкантамі. Валачобная традыцыя яшчэ дзе-нідзе захоўваецца, а вось народных музыкантаў засталася зусім мала, і та гэта ў асноўным гарманісты. Гулялі раней тры дні: "Першы дзень пірагі маюць, а сярэдні пагуляюць, паследні дзень выпраўляюць".

Тыдзень пасля Вялікадня на Палессі называецца Провады: праводзяць зіму і Вялікідзень. Ходзяць на могілкі памяць родзічу.

1 мая таксама прысвятак Кузьма, калі рэкамендуецца сеяць гародніну. Аднак трэба сачыць, каб гэта было ў поўню — тады гародніна вырасце вялікай, поўная.

5 мая — Ляльнік, свята заклікання вясны ў гонар багіні Лялі. Вакал прыгожай дзяўчыны, абранай на ролю Лялі, вадзілі карагоды. А Ляля ў белай доўгай кашулі, упрыгожанай зелянінай, у вянку на галаве, сідзіць усярэдзіне, у руках у яе вянік, якія яна раздое створкам. Вянік дзяўчыны захоўваюць да наступнай вясны, а ў выпадку замужжа — усё жыццё як нешта запаветнае, святае.

6 мая — Юрый, даўняе земляробчае свята першага выгану кароў. Святы Юрый у хрысціянскай перыяд замяніў Ярылу. На Усходнім Палессі бытуе Туроўскі карагод — абход поля і ўсёй вёскі з абрадавым хлебам-каравом. У гэты дзень вадзілі карагоды не толькі на полі, але і ў вёсцы. У іншых рэгіёнах Беларусі некалі паўсюдна выходзілі ў жытнёвае поле з хлебам, пакідалі яго ў полі.

10-га — Ярылавіца (Красная Горка), язычніцкае свята ў гонар веснавага культу. Выезд у поле Ярылы.

11-га — дзень Пранцішка ў каталікоў. 13-га ў праваслаўных — Якуб, пра яго кажуць: "На Якуба грэе любя".

15-га — Барыс у праваслаўных, які "па межах ходзіць, поле дзеліць".

21 мая — Іван Веснавы, а 22-га — Мікола, свята пастухаў, апыжун земляробства.

28 мая — Пахом. Кажуць: "Святы Пахом павея цяплом".

Паводле Алеся ЛОЗКІ.

"Валачобнікі" — работа рэзчыка Івана Супрунчыка з вёскі Цераблінчы Столінскага раёна.

Пісанкі на Падляшшы

Бельск-Падляшскі, горад з 750-гадовай занатаванай гісторыяй, ужо ў перыяд сярэднявечча меў вялікую гарадскую акругу. На гэтым абшары ляжала шэсць вёсак, якія называліся гарадскімі альбо прадмесцямі. З захаду было Аўгустова, Стрыкі і Шасталы, а з усходу — Відова, Парцэва і Спікі. Усе яны былі населеныя праваслаўнымі людзямі, якім мяшчанскі статус захаваў няспынна да 1915 года. Дзейнічалі тут мяшчанскія ўправы, на чале якіх стаялі мяшчане-старасты. Жыхары вёсак хадзілі ў бельскія царквы, школы, рабілі кар'еры духоўныя, вайсковыя і ўпраўныя. Вышэй за ўсё аднак цанілі працу на раллі, бо землі ў гарадскіх вёсках былі вельмі добрыя, асабліва ў аўгустоўскім урочышчы "Ліпа" ці на відоўскіх "Хорах".

Высокаразвітая земляробчая культура спрыяла стварэнню спіса страў, што грунтаваўся на добрай якасці збожжа (слынная прасяная выпечка з Аўгустова) ды багатай абраднасці. Асаблівай увагі тут заслугоўваюць пісанкі (па мясцоваму піскі), што культывуюцца і ў нашыя дні ў Аўгустове, Стрыках і Шасталах. Шматкаляровыя, узорыстыя яйкі тут можна пабачыць шмат у чых кошыках з кулічамі ды на магілах у велікодныя дні. Пісанкі з'яўляюцца сімвалам жыцця, моцы, ураджаю і каханьня.

У Падляшшы і суседніх рэгіёнах здаўна існавалі дзве галоўныя тэхнікі аздаблення пісанак: баціка лейкавага (пісанне стугаўкаю) і шпілечнага (пісанне булаўкаю). Для Бельскай зямлі і суседняга надбужскага рэгіёна найбольш характэрнай з'яўляецца першая. Нетрадыцыйныя тут таксама і гравіраваныя (выдзертаныя) пісанкі. Тэхніка шпілечнага баціка ўжываецца ў штодзённым жыцці ў паўночнай Беласточчыне і Суважчыне. Асабліва слынным тут ліпскія і літоўскія пісанкі. На поўдні Беласточчыны, побач з надбужскім рэгіёнам, вызначаюцца тры вышэйзгаданыя гарадскія сёлы разам з суседнім Грабоўцам. Тут для аздаблення як ужываюцца лейкі — стугаўкі. Толькі ў Шасталах з пэўнага часу некаторыя практыкуюць шпілечную тэхніку.

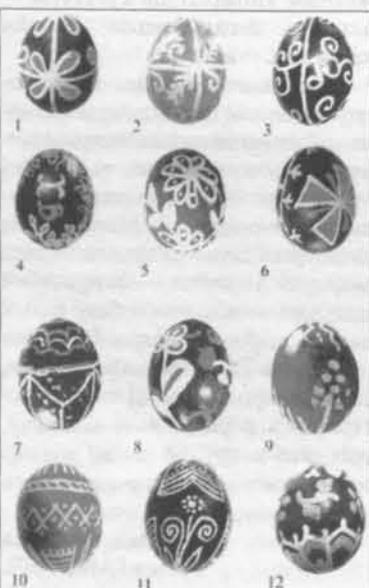
Вырабленне пісанкі з'яўляецца шматэтапнай справай. Перад акупаннем у фарбу на шкарлупцы малюць вяскавы ўзор. Каб атрымаць шматкаляровую пісанку, трэба паўтарыць справу з нанясеннем узору з разагрэтага пчалінага воску і акупаннем яйка ў фарбу, ад светлых да цёмных колераў. Стугаўка — лейка са скручанай бляшанкі — дае магчымасць нанясення простых і хвалістых ліній, якія падзяляюць

яйка на дзве, чатыры або восем частак, потым дадаткова аздабленых. Лінія, у залежнасці ад таленту выканаўцы, можа быць рознай шырынні і даўжынні. Карыстанне стугаўкай патрабуе дасведчанай рукі, аднак дазваляе пашырыць маштаб арнаментуўкі ад жывых раслінных кампазіцый да сімвалічных геаметрычных знакаў: зорак, ромбаў і кропак, якія можна знайсці таксама ў ткацтве і вышыўцы.

На пісанках, натуральна звязаных з вясновай абраднасцю, важнае месца займае матыў сонца (разетка), якое змяшчаецца на двух канцах яйка (усход і захад). Сярод архаічных узораў прадмесцяў заслугуюць увагі таксама млынкі, бярозкі (елачкі), ручнічкі, павучкі, званочкі, рэзкі, шоры ды колейка. Апошні ўзор у Шасталах успрымаецца як найбольш працаёмкі, але эфектны. Шмат магчымасцей для імправізацыі пакідаюць закруткі, якія сваёй формай нагадваюць вінаград ці фантастычныя кветкі.

Каларыстычная разнастайнасць пісанак мае сімвалічнае значэнне. Фіялетава і сіні колер азна-

чаюць велікапосны смутак і пакуту; жоўты, зялёны і бронзавы перадаюць радасць уваскрасэння, чырвоны сімвалізуе кроў Хрыста, пралітую за грахі. Традыцыйна патрэбныя колеры атрымлівалі з натуральных фарбавальнікаў: розныя адценні чырвонага — з шалупіння цыбулі; чорны — з кары алешыны; бронзавы — з кары дуба; зялёны — з маладога жыта; жоўты — з пясцістаў лотаці. Хімічныя фарбавальнікі пачалі ўжываць толькі пасля Другой сусветнай вайны.

У гарадскіх сёлах пісанкі пачынаюць маляваць звычайна ўжо з Вербнай нядзелі, ці Вербніцы. У Вялікую Суботу частка з іх асвятляецца разам са стравамі, некалькі кладзецца ў "царкоўны" кошык. На велікоднай вячэрні святар раздае іх дзецям. Пісанкі і маляванкі як падарункі — "валачобныя" — дзеці атрымліваюць таксама ад сваіх хросных і стрыечных. У Аўгустове захаваўся таксама звычай хаджэння ў велікодны перыяд за валачобным псаломшчыкам — царкоўным дзякам. Тут яшчэ практыкуюць перакідванне асвечанай пісанкі праз хату на Провады (у нядзелю ці панядзелак пасля Вялікадня, калі ўспамінаюць памерлых). Там, дзе яно ўпадзе, яго закопвалі. Такі захад, паводле людскіх вераванняў, павінен быць бараніць хату ад пажару.

З культурам памерлых звязана прынясенне пісанак, маляванак ды асвечанай пасхі на магілы продкаў. Гэты старажытны спосаб раздзялення — разгавення — з імі захаваўся сярод праваслаўных жыхароў Падляшша. На ўсіх могілках у згаданых мясцінах на-

ват у нашыя дні можна пабачыць дзесяткі пісанак.

Ва ўсіх мяшчанскіх пісанках адчуваецца подых даўняй культуры (узор на апольскай пісанцы, якой тысяча гадоў, дзіўна падобны да нашых ручнічоў ці куточкаў). Зыходзіць ад іх адначасова непаўторнае цягло ручной працы, створанай беларусамі, якія насыляюць у сваёй большасці гарадскія вёскі. У пісанках — "пісках" — змяшчаецца магічная прыгажосць і шматкаляровасць нашай зямлі. Як дар жывым і памерлым, абвяшчаюць яны радасць, якую нясе з сабой Вялікдзень — Пасха Хрыстова.

Івона МАРЦІНОВІЧ-ЯКІМЮК; Дарафей ФІЁНІК; Пераклала з польскай мовы Настасся ГВОЗДЗЕВА.
НА ЗДЫМКАХ: вокладка буклета "Мешчанскі піскі". (Арганізацыя выставы і буклет фінансаваны стипендыяй Маршалка Падляскага Ваяводства); пісанкі на могілках у вёсцы Шасталы; пісанкі з вёскі Стрыкі, выкананыя ў тэхніцы баціка лейкавага (стугаўкаю); бацік лейкавы з Аўгустова; 1-6 пісанкі з Аўгустова, 7-9 — з Грабоўца, 10-12 — з Шасталоў.

Дзіцячая чытанка

Урокі Дзеда Усёведа

Добры дзень, мае дарагія!

Сёння прапаную ўрок: САД

Вараць смачнае варэнне.

(внчнрлр)

Чырвоная шапачка, белая га-

лоўка.

(внчнрлр)

ГУЛЬНІ

У садочку

Усе становяцца ў круг, во-

дзяць карагод і спяваюць:

Заінька за садочкам,

Шэранькі за садочкам,

Заінька, выйдзі ў садзік,

Шэранькі, выйдзі ў садзік.

"Заінька", які да песні ходзіць за кругам, уваходзіць у круг. Усе пляскаюць у далоні і пяюць:

Заінька, паскачы,

Шэранькі, паскачы.

"Заінька" танцуе. Затым яму даюць другое заданне:

Заінька, топні ножкай,

Шэранькі, топні ножкай.

Тадзі ўсе зноў бяруцца за рукі і прапаноўваюць:

Заінька, выбірай,

Шэранькі, выбірай.

"Заінька" выбірае каго-небудзь з круга і той становіцца "заічыкам". Гульня паўтараецца.

Мы пасадзім грушку

Дзеці ўтвараюць круг, у сярэдзіне якога знаходзіцца "грушка".

Дзеці ідуць у карагодзе вакол "грушкі" і спяваюць:

Мы пасадзім грушку

Усе, усе.

Няхай наша грушка

Расце, расце.

Вырасці ты, грушка, Вось такой вышыні (дзеці паказваюць),

Распусціся, грушка,

Вось такой шырынні.

Расці, расці, грушка,

Ты ў добры час.

Патанцуй, Марынка,

Паскачы для нас.

А ўжо наша грушка

Распусцілася,

А наша Марынка

Закружылася.

А мы тую грушку

Даглядаць будзем,

Ад нашай Марынкі

Уцякаць будзем.

Той, каго дагоніць дзяўчынка (хлопчык), становіцца ў цэнтры круга.

На гэтым я заканчваю свой урок.

Да новых сустрэч!

Ваш Дзед УСЁВЕД.

Падрыхтавала
Святлана КАРПУЧОК

Садавіна — фрукты.

Яблыня — яблоня.

Яблык (м.р.) — яблыко (с.р.).

Груша — груша.

Чарэшняя — черешня.

Сліва — слива.

Арабіна — рябіна.

Парэчкі — смородина.

Агрэст — крыжовник.

Клубніцы, трускалкі — клубника.

Суніцы — земляника.

Дрэва — дерево.

Корань — корень.

Ствол — ствол.

Крона, карона — крона.

Галіна — ветвь.

Галінка — ветка.

Ліст — лист.

Пупышка, покаўка — почка.

Кветка — цветок.

Цвісці — быць в цвету.

Цвіценне — быць в цвету, цветение.

Спелы — спелый.

Саджанец — саженец.

Саджанцы, флянсы — саженцевые деревья.

Рыдлёўка — лопата.

Парастак — отросток.

Прышчэп — прививка.

Прышчэпак — прививка.

Садоўніцтва — садоводство.

Садоўнік — садовод.

Секатар (взялікія садовыя нажніцы) — секатор.

Запомніце словы, з якімі сустрэліся ўпершыню. Паспрабуйце класіфікаваць паведамленні паводле наступных сітуацый:

* Вы пасадзілі малады сад.

* Вам прапанавалі флянсы (саджанцы) добрых гатункаў яблынь і груш.

* Вам неабходна пасадзіць кусты парэчак.

Прачытайце і запомніце загадкі. Загадайце іх сваім знаёмым.

Сярод лесу дзяжа кісне, хто ідзе — кіем свісне.

(внчнрлр)

Чырвоная пельца, каменнае сэрца, віннае на смак, а завещца як?

(внчнрлр)

На градзе агонь ірдзее,

Не плячэцца і не грэе.

Ён пахучы і прыгожы,

Нават дождж заліць не можа.

І з такіх агнёў-праменьняў

Прэзентацыя

Фотаальбом аб Беларусі "Край" Вадзім Грудзько выдаў у прыватным беларускім выдавецтве "Рыфтур" на паліграфічнай базе ў Славакіі тыражом 5000 экзэмпляраў (240 фота, фармат 240x245 мм, цвёрды пераплёт).

Уступ напісаў Рыгор Барадулін. Выхаду альбома шчыра спрыяў вядомы бард Алякс Камоцкі. На рэспубліканскім конкурсе "Мастацтва кнігі" "Край" атрымаў спецыяльны дыплом у намінацыі "Лепшы фотаальбом" 2005 года. Фота, размешчаныя ў альбоме, і вокладку да яго можна паглядзець на сайце www.by-kray.com ці www.by-land.com.

Фотаальбом Вадзіма Грудзько вельмі аўтарскі, настальгічны, і тыраж не быў бы такі вялікі, калі б аўтар не разлічваў на інтарэс да яго беларускай дыяспары за мяжой. Ніна ЦІМАШОК.

Вадзіму Грудзько — закаханаму ў Крывіцкі край і мой верш "Цуглі" Рыгор БАРАДУЛІН.

Жарабя імчыць наўскапыта. Стала дол падковаў шум абвугліў. На зубях жалезны прысмак цугляў. Вочы засьціць зорная слаба.

Жарабя з мурожнай далані Жарабя цягнула ці ня ўчора. Сёньня маладая непакара Цвельціц — думку ветру дагані!

Цуглі гнулі, каб акрэсліць злосьць. Зубы ўпаціў гнеў, каб цуглі грывці. Волі ці ніколі, ці калісьці не бывае — Воля ёсьць і ёсьць!

У глухой ці ў радаснай слязе, Покулі знічкі смутку не атуклі. Забаронай выгнутыя цуглі Кожны ўпотаі ад сябе грызе.

Адпачынак-2005

Турызм як форма народнай дыпламатыі

У восьмы раз у Мінску прайшоў кірмаш турыстычных паслуг "Адпачынак-2005"

Ужо шмат гадоў арганізатарамі турыстычнага кірмашу з'яўляюцца нацыянальны выставачны цэнтр "Белэкспа" і Міністэрства спорту і турызму Беларусі.

Год ад года выстава становіцца ўсё больш маштабнай. На гэты раз на ёй былі прадстаўлены 180 фірм з 8 краін свету, у іх ліку Беларусь, Расія, Літва, Латвія, Балгарыя, Егіпет.

Міністр спорту і турызму Юрый Сівакоў у сваім прывітальным слове да ўдзельнікаў выставы-кірмашу падкрэсліў, што ў эпоху глабалізацыі праца туріндустрыі павінна быць арыентавана на ўстойлівае развіццё турызму, захаванне агульначалавечых каштоўнасцей. Сапраўды, што як не вандроўкі па свеце даюць нам новыя ўражанні, эмоцыі, сілы і вучаць цаніць сусветную і сваю культурную і гістарычную спадчыну?

Таму і не дзіва, што інфармацыя пра адпачынак за мяжой карысталася

вялікай цікавасцю наведвальнікаў. Сёлета турыстычны бізнес Расіі, да прыкладу, быў прадстаўлены 21 кампаніяй, што значна больш, чым раней. Турэцкія госці — гэта Міністэрства культуры і спорту Турцыі і некалькі вядучых турыстычных кампаній. Беларусь з задавальненнем адпачываюць у Турцыі, і яна ў апошні час з'яўляецца, бадай, самым папулярным замежным маршрутам. Наогул жа на выставе можна было не толькі аданіць, па-

раўнаць прапановы турыстычных кампаній, але і набыць пучэўкі ў лобы куток свету, прычым, са скідкай. Турыстычны кірмаш — гэта яшчэ адна магчымасць пацвердзіць, што Беларусь адкрытая свету, бо турызм — гэта не толькі адпачынак, але і народная дыпламатыя. Беларускія тураператары арыентаваныя сёння не толькі на замежны турызм, хоць ён з'яўляецца для іх пакуль больш даходным, чым уязны. На выставе, у

прыватнасці, можна было падрабязна даведацца пра турыстычны патэнцыял Рэспублікі Беларусь. Прапанавалі адпачыць і паправіць сваё здароўе мноства фірмаў. Прыкметна вылучаліся стэнды Нацыянальнага агенцтва па турызму Рэспублікі Беларусь, Міністэрства спорту і турызму, прадпрыемства "Белінтуррыст". Яны прапанавалі адпачынак у нацыянальных парках "Белавежская пушча", "Браслаўскія азёры", "Нарачанскі", "Прыпяцкі", "Бярэзінскім біясферным запаведніку", беларускіх санаторыяў і дамах адпачынку.

Асобна варта адзначыць прапановы па экалагічнаму турызму, які сёння актыўна развіваецца ў нашай краіне. У склад грамадскага аб'яднання "Агра- і экатурызм" уваходзіць 300 чалавек, якія стварылі і імкнуча прасоюць у Беларусі новы для нас турыстычны прадукт "Адпачынак у вёсцы". Алена СПАСЮК.

Хто апранае зорак?

У гэтага маладога беларускага куцюр'е апранаюцца саперніцы па "Еўрабачанню-2005" Анжаліка Агурбаш (Беларусь) і Наталля Падольская (Расія).

Імя Наталлі Поткінай загучала ўжо ў студэнцкія гады. Першай значнай падзеяй, як сама яна лічыць, стала перамога ў конкурсе "Белая амфара" ў 2001 годзе, на якім у намінацыі "Ташчынін дзень" Наталія прадставіла калекцыю "Сафарты першым рэйсам". Затым, у 2002 годзе, яе калекцыя ўвайшла ў дзясятку лепшых на прэстыжным конкурсе "Мельница моды". У 2004 годзе Наталлю, нягледзячы на яе беларускае грамадзянства, уключылі ва ўсерасійскі конкурс "Джынс у Расіі", там з калекцыяй "Карамба" яна заняла другое месца. З гэтай жа калекцыяй разам са знакамітым Сашам Варламавым ездзілі ў Германію, паказ праходзіў у "Рускім доме" на адным под'юме з італьянскімі і нямецкімі калекцыямі.

Імклівае з'яўленне на небасхіле беларускага мадэльскага мастацтва новай яркай зоркі не засталася непрыкметчаным, і зараз кліенты Наталлі Поткінай — асобы таленавітыя і амбіцыйныя — Анжаліка Агурбаш, Наталля Падольская, Люся Лупчык, Кірыл Слука... Каб у поўнай меры ажыццявіць свае ідэі, Наталія разам з Паўлам Ласюком адкрыла сваё атакле "Айс Эйдж", што ў перакладзе азначае ледніковы перыяд. Ледніковы таму, што шмат шыецца мадэлькі з футры і скуры.

Арыгінальныя рапэні майстра прывабляюць тых, хто любіць эксперыментаваць. Менавіта да Наталлі звярнулася Анжаліка Агурбаш за касцюма-

мі для праматура і конкурсу песні "Еўрабачанне-2005". Спявачка заўсёды імкнецца несці ў сабе дух Беларусі, які павінна падкрэсліваць адзенне. Наталія прапаноўвае тое, што патрэбна: касцюмы, у якіх ясна праяўляюцца беларускія традыцыі. Але гэта не нацыянальныя строй, а касцюмы, якія адпавядаюць перспектывным накірункам моды. Па словах Наталлі Поткінай, Анжаліка павінна адчуваць сябе ў іх не маці траіх дзяцей, а супердзівай. У іх яна будзе прадстаўляць Беларусь як сучасную еўрапейскую краіну, што дыктуе моду і рухаецца наперад. Асноўны ж касцюм для выступлення, па чутках, шые адзін з лепшых мадэльераў свету Валяцін Юдашкін, і якім ён атрымаецца, будзем разам агэньваць ужо ў маі.

Апранаецца ў Наталлі Поткінай і яе сяброўка Наталля Падольская, канкурсантка "Еўрабачання-2005" ад Расіі. У 2001 годзе, калі спявачка першы раз выступала ў Палацы Рэспублікі, яна была апранута ў касцюм з калекцыі Поткінай "Сафарты першым рэйсам". Заказвала і купляла адзенне і пасля. А на "Фабрыцы зорак" Падольская насіла спадніцу з джынсавай калекцыі Наталлі "Карамба".

Уражання знаходкамі Поткінай, якія прадэманстравалі зоркі, моднікі робяць заказы на падобныя рэчы. Так, пасля з'яўлення Анжалікі Агурбаш у лья-

ной блузцы, вялікім поштытам стала карыстацца менавіта гэтая мадэль, а пачаўшы яе скураны пояс, упрыгожаны вышыўкай і стрэзамі, наклонніцы захацелі мець такі ж...

Прафесія мадэльера патрабуе пастаянна прапаноўваць новае, незвычайнае, аддаваць усю сябе працы. Цяжка займацца гэтай справай, калі цябе не разумеець родныя. Наталлі Поткінай пашанцавала: яе падтрымлівае ўся сям'я. Бацька фінансуе праекты, маці дапамагае псіхалагічна. На паказках і конкурсах у яе асабістая група падтрымкі: заўсёды прысутнічаюць бацькі, брат, муж і маленькі сыноч.

Наталія ў захапленні ад такіх майстроў моды, як Валяцін Юдашкін і Раберта Кавалі. Яна лічыць іх сваімі настаўнікамі. У яе планах — пакарыць алімпійскае дыскайнерскае майстэрства. Але гэта ў будучым, а зараз для Наталлі вельмі важна, каб яе праца была агрэна. І прыемнай неспадзяванасцю для яе было пачуць словы мужа і прадзюсера Анжалікі — Мікалая Агурбаша, які адносіцца да зробленай мадэлькі: "Гэта нядрэнна".

Кацярына НЕМАГАЙ, НА ЗДЫМКУ: Анжаліка АГУРБАШ і Наталля ПОТКІНА.

Экстрым

Уся надзея на Тышкевіча

Беларускі зоолаг Уладзімір Тышкевіч працуе на дрэйфуючай станцыі "Паўночны полюс-33".

Беларускі зоолаг Уладзімір Тышкевіч прадоўжыць даследаванне арктычнага свету на дрэйфуючай станцыі "Паўночны полюс-33". Як паведамілі ў Інстытуце заалогіі Нацыянальнай акадэміі навук, расійска-беларуска-ўкраінскай навукова-даследчай палярнай экспедыцыя адправілася ў Цэнтральную Амерыку і прабудзе там да восені. У гэты раз даследчыкі не стануць выпрабавваць лёс і вернуцца на зямлю з наступленнем палярнай ночы.

Нагадаем, што 16 красавіка 2003 года расійская станцыя "ПП-32" адправілася ў экспедыцыю на год, але два тыдні не дацягнула да запланаванай даты вяртання дадому. Станцыя, што трапіла ў небяспечную сітуацыю, знялі расійскія авіятары з ільзіны, якая адкалолася ў пачатку красавіка 2004 года. У абавязкі беларускага вучонага ўваходзіць гідрабіялагічныя даследаванні. Рабочы дзень яго пачынаецца з "закідвання невада" ў акіян. Глыбіня так званых вертыкальных адловаў плантону ад 100 да 1000 метраў.

Спорт

Новікава — супер!

24-гадовая беларуская штангістка Настасся Новікава заваявала залаты медаль на чэмпіянаце Еўропы па цяжкай атлетыцы ў Сафіі (Балгарыя).

У вагавай катэгорыі да 53 кг спартсменка паказала вынік 195 кг — 85 у рыўку і 110 у штурханні. Пры гэтым Настасся Новікава заваявала малы залаты медаль у штурханні і малую бронзавую — у рыўку. Другое месца заняла румынка Марыоара Мунціну — 192,5 кг (87,5+105), трэцяе — украінка Наталія Траценка — 187,5 (82,5+105).

Ад золата — да бронзы

Па выніках чэмпіянату Еўропы па вольнай, грэка-рымскай і жаночай барацьбе, які праходзіў у Варне (Балгарыя), на ліку беларускіх барцоў шэсць медалёў — залаты, сярэбраны і чатыры бронзавыя.

"Золата" — у Сяргея Арцыхіна (грэка-рымская барацьба, да 120 кг), "серабро" — у Волгі Хілько (да 63 кг), "бронза" — у Марыі Ягоравай (да 59 кг), Юліі Раткевіч (да 72 кг), Васілісы Маршалюк (да 72 кг) і Альберта Батырава (вольная барацьба, да 66 кг).

Падрыхтаваў Віталь СЯЎРУК.

Джэк КАГАН (Англія):

"Пакуль жывы, не супакоюся — буду расказваць пра генацыд фашыстаў у Навагрудку..."

У 1983 годзе ў Ізраілі на ідыш і іўрыце выйшла мемарыяльная кніга пра вязняў Навагрудскага гета. Аўтар кнігі — Джэк КАГАН з Англіі — наш зямляк, які сам быў у гэтым гета і страціў у час Вялікай Айчыннай вайны ўсю сям'ю, дзедзіца на старонках кнігі сваімі ўспамінамі. У час апошняга прыезду Джэка Кагана ў Беларусь мы напросілі яго расказаць пра свой лёс і лёс сваёй сям'і, гісторыю яўрэяў Навагрудка.

Яўрэі прыйшлі ў Навагрудка і пасяліліся там у 1482 годзе. У некаторыя перыяды яўрэі складалі большасць насельніцтва мястэчка — каля 80 працэнтаў. У 1881 годзе, пасля замаху на жыццё расійскага цара, шмат хто накіраваўся ў Амерыку. Першым ад'ехаў багаты людзі, і ім пашанцавала — купілі будынак у Нью-Йорку на вуліцы Хестар-стрыт 101 пад синагогу. Такім чынам, бяднейшы люд з Навагрудка пазней меў куды прыехаць. У 1921 годзе ўжо 4 500 навагрудскіх яўрэяў жылі ў Нью-Йорку, столькі ж засталася ў Навагрудку. Таму я маю надзею, што, калі выдам сваю кнігу на англійскай мове, яна зацікавіць маіх землякоў у Амерыцы.

Сярод сем'яў, якія выехалі ў Амерыку — сям'я Гаркавых. Адзін з іх быў перад гэтым бібліятэкарам у цара Мікалая, другі — Аляксандр Гаркавы — пісьменнікам, які склаў першы англа-іўрыт-ідыш слоўнік. Ён стаў старшынёй арганізацыі навагрудскіх яўрэяў у Амерыцы.

У 1921 годзе ў Навагрудку быў вялікі голад з-за акупацыі немцаў — яны забралі ў насельніцтва ўсе прадукты. Тады яўрэі паслалі ліст у Амерыку з просьбай дапамагчы. У тым жа 1921 годзе Аляксандр Гаркавы напісаў кнігу пра гісторыю Навагрудка з мэтай прадаць яе і сабраць грошы для землякоў. І вось ён прыехаў у Навагрудка, маючы ў кішэні ахвяраваных 40 тысяч долараў і яшчэ 15 тысяч долараў — перададзеных сваякмі з Нью-Йорка. Гэта была велізарная сума грошай. Праз 6 месяцаў пасля прыезду ён стварыў камітэт і правёў выбары ў гэты камітэт, сфарміраваў каля 15 арганізацый, у тым ліку сіроцкі прытулак і школу пры ім, у якой дзяцей-сірот навучалі розным прафесіям, прытулак для старых яўрэяў, банк, які выдаваў беспрацэнтныя крэдыты, пасля чаго вярнуўся ў Амерыку.

У 1931 годзе А.Гаркавы вырашыў зноў паехаць ў Навагрудка. На шляху дадому, у Варшаве, ён узяў з сабой некалькі чалавек, якія склалі здымачную групу, — з тым, каб зняць фільм пра Навагрудка, а затым прывезці яго ў Амерыку. Да 1935 года яўрэі ў Навагрудку, які заўсёды быў шматнацыянальным, жылі вельмі дружна з усімі іншымі народамі — беларусамі, палякамі, татарамі. У 1935 годзе памёр Пілсудскі, яго змяніў Рыд Смідлі, кіраўнік польскага ўрада. Навагрудка быў ва-

яводствам, і туды прыехала шмат палякаў з розных рэгіёнаў Польшчы. Пасля іх прыезду пачаўся такі антысемітызм, што жыццё яўрэяў стала надзвычай пакутлівым. У 1939 годзе прыйшла Чырвоная Армія, якую насельніцтва сустракала з радасцю.

І вось страшная вестка — пачалася Другая сусветная вайна. Затым — нямецкая акупацыя і тэрор супраць яўрэяў. Я нарадзіўся ў Навагрудку 7 красавіка 1929 года, і летам 1941 года мне было 12 гадоў. У Навагрудку пачаліся арышты — за 10 дзён фашысты схпілі 52 яўрэя, іх расстралялі ў цэнтры горада. У той момант я быў недалёка і чуў, як іграла музыка, пад якую іх расстрэльвалі. На ўсё жыццё ў маю памяць урэзаліся гэтыя гукі, якія перабіваліся стрэламі. Праз шмат гадоў у Лондане я прачытаў, што 31 жніўня 1941 года ў Навагрудку фашысты расстралялі 11 каталіцкіх манахаў. Захацелася даведацца падрабязнасці, і я звярнуўся ў Ватыкан. З Ватыкана мне даслалі буклет, у якім значылася, што ў гэты дзень разам з манахамі расстраляны 52 яўрэі, і ў гэты час іграла музыка Штраўса.

5 снежня 1941 года фашысты прымусілі ўсё яўрэйскае насельніцтва сабрацца ля суда. Быў вельмі халодны дзень. Каля 6 500 яўрэяў загвалі ў тры невялікія будынкi суда. У нядзелю прыехаў нямецкі ваенны мэр па прозвішчы Артман і загадаў, каб арыштаваных разабралі вялізную агароджу ў цэнтры горада на Рыначнай плошчы і абгарадзілі будынкi суда, дзе было ўтворана гета. Дарога з цэнтры да гета была вельмі доўгай, а сама агароджа — вельмі цяжкай, і некаторыя не маглі вытрымаць: праца аказалася ім не па сілах. Тых, хто падаў,

расстрэльвалі, і такіх аказалася 30 чалавек. Чаму я расказваю пра гэты эпізод? Справа ў тым, што прайшло шмат гадоў, і гэты нямецкі мэр быў прыцягнуты да суда як фашысцкі злачынца. Ён заявіў на судзе, што выконваў загады сваіх камандзіраў, і быў апраўданы.

7 снежня ў гета з'явіліся эсэсаўцы і сталі адбіраць людзей па прафесіях, пры гэтым пыталіся, колькі ў кожнага дзяцей. Майго дзядзьку выклікалі першага, ён адказаў, што ён шорнік і мае дваіх дзяцей, і яго адправілі налева. Мой бацька таксама адказаў, што ён шорнік, але яго паслалі направа. Налева — гэта была смерць, направа — жыццё. З

6 500 чалавек, якія знаходзіліся ў гета, 5 100 былі адпраўлены на смерць. Іх загвалі па 50 чалавек у крытыя грузавікі і вывозілі. Прывезлі на тэрыторыю нейкага ваеннага гарадка, дзе былі баракі, выгналі з машын і загадалі легчы тварамі ўніз. Калі ўсе выгрузіліся, пагналі далей пешшу. На наступным прыпынку прымусілі распрануцца і пакінуць усе рэчы, затым сагналі да дзвярэй вялікіх брацкіх магіл, дзе і расстралялі. Немцы ля баракаў стаялі і глядзелі, як паміраюць людзі. Яны былі потым выкліканы ў суд на працэс па справе Артмана ў якасці сведка. Але Артман усё роўна быў апраўданы.

Нягледзячы на тое, што Навагрудка быў акружаны фашыстамі, і нікога з горада не выпускалі, 300 чалавек змаглі збегчы. Іх звалі і расстралялі па загаду таго ж Артмана. Каля 1 000 яўрэяў размясцілі ў 28 дамах на тэрыторыі гета. Разумеючы, што іх чакае смерць, яны сталіся збегчы ў лес да партызанаў. Яўрэі, якія жылі ў гета, маглі працаваць або на нямецкую армію (каго выберуць), або ў бараках. Мой бацька рабіў сёдлы для коней, маці і сястра шылі пальчаткі. Шорнік — гэта была даўняя спецыяльнасць маіх продкаў. Заснавальнікам яе ў Навагрудку быў Янкель Каган, які разам са сваім братам займаўся вытворчасцю сёдлаў для коней і сандаляў, яны трымаі свой магазін. Спатрэбілася такая спецыяльнасць і фашыстам у час вайны.

У маі 1942 года фашысты сталі звозіць у Навагрудка людзей з усіх бліжэйшых населеных пунктаў — з Карэлічаў, Любчы і іншых. Гебітскамісар Траўб выдаў загад, згодна з якім вакол Навагрудка не павінна было застацца яўрэяў, і калі хто-небудзь убачыць падобнага на яўрэя чалавека — абавязаны прывесці яго ў Навагрудскую турму. Такім чынам, да чэрвеня 1942 года ў гета было паселена каля 6 000 чалавек, якія жылі ў жаклівых ўмовах. 8 жніўня я атрымаў дазвол працаваць разам з бацькам і выйшаў на працу. І раптам немцы і паліцаі акружылі гета — было зразумела, што будучы знішчаць яўрэяў. Падчас першага расстрэлу фашысты загвалі сваіх ахвяр у глыб лесу, каб ніхто не бачыў. На гэты раз яны проста вывелі людзей з гета і расстралялі тут жа, каля дарогі. За яўрэяў у гета адказаў чалавек па прозвішчы Ройтар. Аднойчы ён прыйшоў у будынак суда — яму патрэбны былі дзеці. Дзеці, безумоўна, хаваліся. Я, ідучы на працу, апрануў бацькаў касцюм, і Ройтар прайшоў міма мяне. У гэты дзень Ройтар і яго людзі знайшлі ў гета 30 дзяцей, іх перакінулі праз шлот і забілі. Такім чынам, у гета засталася 500 чалавек. Яшчэ 500 прывялі з наваколля і размясцілі ў будынку суда, дзе яны жылі і працавалі. Тэрыторыя гета была двойчы аблытана калючым дротам, на вышках — кулямёты. Яе акружаў высокі драўляны шлот, каб нельга было бачыць, што адбываецца за ім. Пасля другога расстрэлу наша сям'я стала жыць у рабочым лагеры і не магла нікуды выходзіць.

Аднойчы нам пашанцавала: у лагеры не было вады (яе прывозілі кожны дзень), і паслалі яўрэяў. Гэта

быў рэдкі кантакт са знешнім светам. Нейкім чынам вязні гета даведаліся, што сярод партызан ёсць яўрэі — браты Бельскія. А чалавек (неяўрэй) па прозвішчы Казлоўскі сказаў, што калі яўрэі прыйдуць на 14-ты кіламетр па дарозе на Ліду, дзе ён жыве на хутары, то пераправіць іх да партызан. Яшчэ адзін чалавек па прозвішчы Баброўскі спачуваў вязням. Ён жыў побач з месцам, дзе расстралялі 5 000 яўрэяў. Вельмі ўражаны, сам звязаўся з гета і прапанаваў дапамогу. Гэта быў сувязны з братамі Бельскімі. Яны падкупілі паліцаёў, і калі, прыкладна, 11 яўрэяў адпраўляліся з гета па ваду, то з іх вярталася 10 чалавек.

З адной сям'і па прозвішчы Опенхайм бацька і два сыны збеглі ў партызаны, а маці і дачка засталіся ў лагеры. Я ведаў малодшага з сыноў і аднойчы ўбачыў яго ў лагеры. Такім жа чынам, як збягалі з гета, можна было і вярнуцца. Калі я яго ўбачыў, вырашыў, што таксама збягу. Сказаў бацькам, і яны благаславілі мяне. Але мае туфлі былі зусім нягодныя для пабегу. У 1942 годзе зіма выпала вельмі халодная. Я вырашыў укараці валёнкі з нямецкай майстэрні. Мне дапамог чалавек з Івянца: я ўкраў адзін валёнак, а ён другі. Раніцай 23 снежня я сачыў за Опенхаймам і, калі ўбачыў, што на ім дужа тоўсты пиджак — зразумеў, што сёння ён збяжыць. Я пайшоў з работ і надзеў валёнкі, паліто, стаў чакаць, што будзе далей. На тэрыторыю лагера заехаў нямецкі грузавік. Было вельмі халодна, і вартаўнікі не зачынілі вароты. Прышчты на маім паліто дзве жоўтыя зоркі і нумар я сарваў і выйшаў за вароты.

Дабег да лесу і ўбачыў, што праз нейкі час выйшла яшчэ 14 чалавек, я далучыўся да іх. Да Баброўскага трэба было ісці праз увесь горад. Снег быў рыхлы, сабакі брахалі, прышлося ісці ў абход. На шляху трапілася хуткашпінная рачулка. Мае валёнкі адразу намолкі. Мы прыйшлі да Баброўскага пасля поўначы, а трэба было — да 12 ночы. Партызаны прыехалі і паехалі. Баброўскі не дазволіў нам застацца, але пакарміў. Яго гарачы суп уратаваў мне жыццё.

Не ведаючы, што рабіць, я вырашыў вярнуцца. Скокнуў у нейкія сані, якія прывезлі мяне да таго месца, дзе яўрэі браі ваду. Гэтыя сані мне проста Бог паслаў. Я схваўся, а потым далучыўся да тых, хто прыехаў па ваду. Бацькі разрэзалі валёнкі — мае пальцы на нагах былі ўжо чорныя. Што рабіць? Паклікалі яўрэя-стаматолага, які сказаў, што трэба адрэзаць пальцы. І адрэзалі. Мяне паклалі на трыці паверх на нары. Немцы бяліся заходзіць у баракі, сцены якіх былі пакрыты насякомымі. Але гэтыя насякомыя залізлі пад павязкі на нагах і даводзілі мяне да вар'яцтва. Праблема ў тым, што, паколькі я не мог працаваць, то і не атрымліваў свой паёк — 200 грамаў хлеба і суп.

Кожны дзень з акна я пазіраў, што робіцца ўнізе. Аднойчы ўбачыў, што ахоўнікі прыкладамі б'юць людзей і выганяюць на вуліцу. Іх расстралялі. Там былі мая маці і ся-

тра. Людзі так крычалі, калі іх гвалі на расстрэл, што я забіўся далёка ў кут, накрыўся з галавой, каб не чуць гэтыя жахлівыя крыкі. Баяўся, што мяне знойдуць і таксама заб'юць. Неўзабаве прыйшлі паліцаі, нешта шукалі, потым сабралі смецце, што валялася ўнізе і закінулі наверх, на нары. Такім чынам яны замаскіравалі мяне. 250 спецыялістаў працавалі на фашыстаў у прызначаных месцах, у тым ліку і мой бацька. Калі ўсе вярнуліся ў гэты дзень, было вырашана бегчы з лагера. Ніхто не хацеў паміраць. Тыя, хто працаваў на фашыстаў, змаглі здабыць пісталеты і гранаты якія прыхавалі. Трэба было прарыць тунель пад зямлёй. Немцы не заходзілі ў барак, і мы маілі рабіць што за-

"...мы пракапалі тунель далей, 26 верасня збеглі па ім і такім чынам уратаваліся — 250 чалавек! Іначай бы ўсе загінулі..."

ўгодна. Ход пад зямлёй быў 70 сантыметраў шырынёй і столькі ж у вышыню, трэба было прарыць тунель даўжынёй 100 метраў. Праблема ў тым, што ў тунелі не хапала кіслароду, свечка гасла, талды працягнулі кабель, хоць у баракі не было электрычнасці. Лямпачка добра асвятляла, але, калі яе выключалі, то адключалася электрычнасць ва ўсім гета. Немцы здзівіліся, нават выклікалі электрыка з горада, але той не мог зразумець, у чым прычына.

У жніўні 1943 года за лагерам расла пшаніца, і тунель быў прарыты менавіта туды. Але немцы раптоўна яе зжалі. Тым не менш, мы пракапалі тунель далей, 26 верасня збеглі па ім і такім чынам уратаваліся — 250 чалавек! Іначай бы ўсе загінулі. У Навагрудку ж было 52 тысячы фашыстаў. Тыя людзі, што вылазілі з тунеля, раз'ягаліся хто куды, і 70 чалавек, якія заблудзіліся і пайшлі назад, немцы схпілі. Астатнія далучыліся да партызанаў.

На жаль, мой бацька загінуў, і я застаўся адзін у 14 гадоў. Калі Навагрудка вызвалілі ў 1944 годзе, я вярнуўся ў горад, але мне не было дзе і з кім жыць: усе, да каго я звяртаўся, перажылі страшную трагедыю вайны, многія з'язджалі ў Польшчу. Я таксама выехаў у Польшчу, а потым у Германію, з Германіі — у Англію. У Лондане прыйшлося цяжка працаваць, не маючы прафесіі, не ведаючы мовы. Але, лічу, я правільна зрабіў, што выехаў тады. І хоць застаўся неадукаваным (да 1941 года скончыў 5 класаў і болей не вучыўся), з часам я стаў уладальнікам фабрыкі па вытворчасці пластыку. Працаваў на Форда. Зараз у мяне з жонкай трое дзяцей і дзесяць унукаў. Жыццём сваім задаволены. Але пакуль жывы, не супакоюся — буду расказваць людзям пра трагедыю яўрэяў у час Вялікай Айчыннай вайны, генацыд фашыстаў у дачыненні да іх. Я быў сведкам усяго гэтага і проста абавязаны перад памяццю тых, хто загінуў, данесці да новых пакаленняў убачанае і перажытае, заклікаць іх зрабіць усё, каб такое зверства ніколі не паўтарылася.

Запісала Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

Нашы дыялогі

Дапытлівым позіркам суайчынікі

Найлепей гутаркі з субяседнікамі друкаваць пры іх жыцці... У гэтым сэнсе дыялог з беларускім пісьменнікам, які жыве ў Польшчы, Янкам Жамойціным з'яўляецца выключэннем з правіла. Публікацыя нашай размовы з ім прыпадзе прыкладна на другую гадавіну яго смерці, якая наступіла 25 красавіка 2003 года (нарадзіўся ж ён 28 студзеня 1922 года ў вёсцы Клімавічы на Лідчыне). А запісалася наша гутарка куды раней — 20 студзеня 1998 года, калі я стажыраваўся ў Польшчы, абараняў там дысертцыю. Мы сядзелі тады ў яго маленькім кабінце к'раўніка цэха па выпуску дэкарэтыўных скураных вырабаў, які знаходзіўся ў цэнтры Варшавы, на вуліцы з пэтычнай назвай Стары Дунай, на Старым Мясце. Спадар Янка няспешна распавядаў мне пра сваё багацце на падзеі жыцця, жыццё беларусаў Польшчы. Мае пытанні датычыліся найперш успрыняцця беларускай культуры ў Польшчы, што было абумоўлена навуковай тэматыкай, над якой я тады працаваў. Цяпер шкаду, што абмежавалася толькі гэтым аспектам, таму што праз пяць гадоў спадара Янкі не стала. Ён вельмі любіў Беларусь, хаця хаваў гэта за ўласцівай яму вонкавай стрыманасцю. Спаўняецца два гады, як ён пакінуў гэты свет у перадамайскія дні... Няхай жа наша гутарка, што адбылася з ім, стане напамінам пра яго асобу і творчасць.

выказванні: "Гэта, прыдумка большавікоў". Але, зразумела, большасць з гэтым не пагаджаецца, лічыць беларускую культуру Беларускай часткай агульнабеларускай культуры, а мясцовы край — сваёй Малой Радзімай.

— Ці ўзнікалі тут культурныя ініцыятывы, якія ішлі не ад польскіх ўлад, а знізу, але, тым не меней, ажыццяўляліся?

— У тагачаснай Польшчы працягваліся ініцыятывы з'яўлення. Да прыкладу, у навуковым асяроддзі. Фальклорныя імпрэзы праводзіліся пераважна па такіх ініцыятывах. Улады тут нічога асаблівага не арганізавалі, але і супрацьдзеяння не аказвалі. Вядома, былі і крытычныя галасы: маўляў, беларусы Беларускай часткай абшараюцца толькі на фальклор, што вядзе да прымітывізму. Але, па маім меркаванні, фальклору ніколі не бывае замала. Ён з'яўляецца асновай для развіцця мастацкай літаратуры. Гэта выразна відаць у творчасці многіх нашых пісьменнікаў.

— Наша размова была б незавершанай, калі б мы не пагаварылі пра вашу творчасць...

— Друкаваўся я спачатку пераважна ў беластоцкай "Ніве". Узнімаў розныя жыццёвыя тэмы. Потым павярнуўся да літаратурнай крытыкі. Віктар Швед, збянтэжаны нейкім адмоўным водгукам, папрасіў мяне, каб я аб'ектыўна апаніў яго вершы. Мой артыкул звярнуў на сябе ўвагу. Было гэта дзесяці ў 1970-х гадах. Потым з'явіліся іншыя публікацыі. І, у рэшце рэшт, літаратурнае аб'яднанне "Белавежа" запрапанавала мне крытычна асэнсаваць мастацкую творчасць беларускіх пісьменнікаў Беларускай часткі. Я мяркую, выйшла яно не найгорш. Пасля аналізаваў прозу Васіля Петрачука, яго кнігу "Пожня". Узняўся за гістарычную тэматыку (працы Юрыя Туронка). Апублікаваў успаміны "З перажытага". Бо перажыта і пабачана многа.

— Дзякуй за размову. Спадзяюся, што гісторыя літаратурнай крытыкі належна ацэніць вашу працу пра творчасць беларускіх пісьменнікаў Беларускай часткі, вапны мемуары, аб'яднання ў кнізе "Лёс аднаго пакалення" (Беласток, 1996). Напісанае застаецца.

АД РЭДАКЦЫІ. Падрабязней пра жыццёвы шлях і творчую дзейнасць Янкі Жамойціна гаворыцца ў кнізе "Беларусы і ўрадзінцы Беларусі ў памежных краінах" (Мн., 2000. С. 180-181), якая цяпер рэдакцыяй газеты "Голас Радзімы" рыхтуецца да паўторнага пашыранага выдання.

Гутарыў Юрый ВАШКЕВІЧ, сябар ГА "МАН".

КАНТАКТЫ І ДЫЯЛОГІ

ВЕСТКІ МІЖНАРОДНАЙ АСАЦЫЯЦЫІ БЕЛАРУСІСТАЎ. №43

Аб чым расказвае пошта

Напярэдадні кангрэсу

Да IV Міжнароднага кангрэсу беларусістаў застаецца каля паўтара месяца. У сувязі з гэтым значна ўзрос аб'ём пошты, якая прыходзіць на адрас бюро камітэта ГА "МАН". Гэта і звычайныя лісты, і бандэралі з новымі кнігамі і часопісамі, і паштанкі на E-mail. Ужо адпраўлены запрашэнні дэлегатам і ўдзельнікам з краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы, Паўночнай Амерыкі. Завяршаецца рассылка адпаведных лістоў у Расійскую Федэрацыю і Украіну. У адказ удзельнікі пацвярджаюць або ўдакладняюць заяўленыя тэмы, паведамляюць пра дзень прыезду, патрэбу ў гасцініцы.

Ужо складзена і чакае канчатковага зацвярджэння і друкавання праграма кангрэсу, якая будзе ўлучаць пры рэгістрацыі. Апрача двух пленарных пасяджэнняў у ёй прадугледжана работа культуралагічнай, гістарычнай, літаратуразнаўчай і мовазнаўчай секцыяў, "круглых сталаў", прысвечаных беларускай дыяспары, грамадска-культурным узаемадзяччэнням Беларусі з Германіяй, Літвой, Польшчай, Расіяй, Украінай, справаздачна-перавыбарчае пасяджэнне.

Усяго на кангрэс паступіла звыш 200 заявак (пераважна большасць з іх — ад мінчан). З аднаго боку, гэта радуе: значыць, асацыяцыя запатрабавана. З другога — выклікае трывожу: а як усё гэта заслухаць на працягу двух дзён? Узнікае патрэба стварэння падсекцыі. Але дзе правесці іх пасяджэнні? Магчымаці Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, з якой пачаліся перамовы аб памяшканнях, даволі абмежаваныя. Таму заявак, якія паступілі пасля прызначанага тэрміну і працягваюць паступаць, будучы прад'яўлены павышаныя патрабаванні, асабліва для навукоўцаў, якія не з'яўляюцца сябрамі асацыяцыі ці не ўзгаднілі свае тэмы ў суполках, нацыянальных і рэгіянальных асацыяцыяў.

З вялікімі цяжкасцямі ўзгадняецца і ўдакладняецца кантарнас кангрэсу. Радуе, што сябры асацыяцыі, асабліва мінчане, сталі больш актыўна на пляцы сяброўскія складкі, у тым ліку і запавячаныя за мінулыя гады. Аднымі з першых іх здалі суполкі філфака БДУ, інстытутаў мовазнаўства, мастацтвазнаўства, літаратуры НАНБ. Некаторыя сябры з перыферыяўных універсітэтаў, нацыянальных асацыяцыяў, спадзяюцца, здадуць складкі ў час рэгістрацыі.

У апошні час узрасла колькасць лістоў з просьбай аказаць туго ці іншую кансультацыю па культурных кантактах, дапамагчы ўстанавіць сувязь з замежнымі калегамі. Прыходзяць рэзаванні на лісты, паштункі ў розныя ўстановы і арганізацыі. Так, з Маладзечанскага райвыканкама прыйшоў адказ на просьбу беларускіх і літоўскіх беларусістаў увечыць памяць Браніслава Тарашкевіча ў пасёлку Радашковічы, дзе ён жыў з сям'ёй і дзе засталіся яго архіў і асабістыя рэчы (часткова яны пацярпелі ў час нядаўняга пажару). У перспектыве намячаецца стварэнне музея выдатнага вучонага, грамадскага дзеяча і перакладчыка.

Група мінскіх краязнаўцаў на чале з Алай Ходан звярнулася ў ГА "МАН" з калектыўным лістом, дзе была выказана трывога, што на Гродзеншчыне, у вёсцы Барані, можа згінучы дом, які належаў Стэпавічам (з гэтай сям'і выйшаў пэвэт і святар Казімір Сваяк, кампазітар і грамадскі дзеяч Альбін Стэпавіч). Іх сваячка Аняля Стэпавіч ужо не змагла даглядаць хату па ўзросце, а яе дачкі збіраюцца прадаць будынак на дрывы. Ад старшыні Астравецкага райвыканкама Адама Кавалько прыйшла вестка, што забудаванне будзе выкуплена ад нашчадкаў. Першапачаткова тут размесціцца цэнтр сацыяльных паслуг для вёскі, а з часам — музей братоў Стэпавічаў. Пра яго стварэнне таксама ішла гаворка на вечарыне, прысвечанай 115-годдзю з дня нараджэння Казіміра Сваяка, якая прайшла нядаўна ў Палольцах Астравецкага раёна, адкуль удзельнікі зрабілі на фурманках падарожжа ў Барані (сярод іх была беларусістка з Польшчы Алена Глагоўская). Карыстаючыся аказіяй, ГА "МАН" перадало будучаму музею некалькі экзэмпляраў са сваіх кніжных збораў.

Прэзідэнт Украінскай асацыяцыі беларусістаў прафесар Рыгор Піўгара, пераслаючы ўдакладненыя спісы сяброў і дэлегатаў, паведамаў, што ў чэрвені, пасля кангрэсу беларусістаў, у Данецку адбудзецца VI Міжнародны кангрэс украінстаў, які фінансуецца дзяржавай. Украінскія беларусісты таксама палічылі патрэбным трыняць у ім удзел, каб беларуская тэматыка прагучала і на гэтым форуме.

Многія пытанні вырашаюцца ў гэтыя дні па тэлефоне або пры асабістых сустрэчах.

Тамара ШКУРКО, рэфэрэнт ГА "МАН".

Памяць

Чытанні пра творчасць Кузьмы Чорнага і прозу яго часоў
 Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва, Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі паведамляюць, што 27 мая 2005 года будуць праведзены V Узьвішайскія чытанні, прысвечаныя 105-годдзю з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Кузьмы Чорнага. Мяркуюцца разгледзець тэмы "Беларуская мастацкая проза 20-х — 30-х гадоў XX стагоддзя", "Проза і публіцыстыка Кузьмы Чорнага".
 Заяўкі на ўдзел у чытаннях просім накіроўваць да 15 мая 2005 года на адрас: БДАМЛМ, 220030, вул. Кірылы і Мядодзія, 4. Кантактны тэлефон 227 47 81. Матэрыялы мяркуюцца выдаць пасля чытанняў.
 Аргкамітэт.

— У якім выглядзе прысутнічала беларуская культура ў Польшчы ў 1945-1991 гадах? Як яна успрымалася тут, унутры Польшчы, з вашага гледзішча? Некаторыя польскія даследчыкі, з якімі я размаўляў, выказваліся вельмі неакрэслена: маўляў, была тады "савецкая культура". І на гэтым — усё.

— Бачыце, я не магу пагадзіцца, што тады былі толькі "савецкія" правы. Я вярнуўся сюды, у Варшаву, 1 студзеня 1957 года. І адразу пачаў шукаць сваё, беларускае асяроддзе. І хутка знайшоў аддзел Беларускага грамадска-культурнага таварыства (БГКТ), які меў сваю сядзібу на вуліцы Сенатарскай. Кіраваў ім тады пэвэт Віктар Швед, здаецца, сакратар управы. Усё гэта аказала на мяне вельмі моцнае ўздзеянне. Я пераканаўся, што сярод беларускай моладзі тады панавалі вялікі энтузіязм. Пачала выходзіць беластоцкая "Ніва". Сталі хлопцы яднацца вакол БГКТ. Як я памятаю, гэта была сапраўды вартасная беларуская арганізацыя. Яна многае зрабіла дзеля развіцця беларускай нацыянальнай культуры ў Польшчы. А калі вас цікавіць адносіны польскага грамадства да гэтай культуры, то, думаецца, яны і тады, і цяпер аднолькавыя — стрыманыя, асабліва да такой слабай меншасці, як беларуская. Але, як мне здаецца, яны нам не перашкаджалі — наадварот, былі магчымаці для развіцця такой дзейнасці.

— А з БССР былі ў вас культурныя сувязі, кантакты, абмен думкамі, вынікамі духоўнай творчасці?

— Беларуская літаратура да нас трапляла. Але персанальных кантактаў не памятаю. Больш інтэнсіўны рух паміж Польшчай і Беларуссю пачаўся ў 1960-1970-я гады.

— Каго б вы вылучылі з тагачасных беларускіх твораў тут, на тэрыторыі Польшчы?

— Асабіста я вельмі паважаю прафесара Варшаўскага ўніверсітэта Аляксандра Баршчэўскага, цяпер намесніка старшыні ГА "МАН". Ён валодае вялікай эрудыцыяй, здольнасцямі, адданы беларускай справе і многа ў гэтым напрамку зрабіў, асабліва для развіцця кантактаў з Балькаўшчынай. Вельмі цаню Георгія Валкавыцкага, былога рэдактара "Нівы". Ён чалавек вялікага фармату. Сакрат Яновіч прыйшоў у літаратуру крыху пазней. Яго значэнне ў развіцці мастацкай літаратуры трэба цаніць. Ну, і Віктара Шведа нельга не згадаць. Ён ішоў для дзяцей, умеў размаўляць з імі. Са студэнцкіх гадоў ведаю мастака Лявона (Лёніка) Тарашкевіча, цаню яго як дзеяча нацыяна-

льнага, пашыральніка беларускай культуры ў свеце.

— Была ж у той час і аўтэнтычная, сапраўдная культура БССР. Як яна ацэньвалася ў тагачаснай Польшчы?

— Найперш я магу гаварыць пра мастацкую літаратуру. Найбольшым аўтарытэтам тады ў нас карысталіся Уладзімір Караткевіч, Янка Брыль. Усе мы ведалі Васіля Быкава, але чыталі яго пераважна ў рускіх перакладах. Значэнне яго мы зразумелі толькі пасля тых перамен, якія наступілі ў Беларусі ў 1990-я гады.

— А беларуская культура ўспрымалася тады як культура беларускага народа ці як абстрактная, савецкая? Ці адчувалася яе адметнасць у параўнанні з іншымі?

— У мяркую, што сярод таго асяроддзя, у якім я знаходзіўся і знаходжуся цяпер, усведамлялася вельмі выразнае размежаванне паміж культурам савецкай і беларускай. Мы успрымалі паняцце "нацыянальная культура" зусім інакш, чым паняцце "савецкая культура" ці "савецкае грамадства". Першая была бліжэй да нашай мясцовай, беластоцкай культуры ў Польшчы.

— Дарчы, беларуская меншасць у Польшчы ўспрымалася тады як частка беларускага народа ці як асобная этнічная група, што вылучалася па сваёй рэлігіі, мове, звычаях?

— У нашым разуменні, культура беларусаў Беларускай часткі ўспрымалася тады, успрымаецца і цяпер як частка культуры беларускай, а не беластоцкай. Палюкі па-рознаму яе ацэньваюць. Засталося ў памяці выказанне аднаго прафесара: "Я паходжу з Падляшша, але не чуў, каб там былі нейкія беларусы. Адкуль яны ўзяліся — цяжка мне сказаць". Гучалі і яшчэ больш катэгарычныя

Да ведама

Прысвячаецца міжнародным даследаванням гісторыі Польшчы

Паведамляем, што Польскае гістарычнае таварыства (аддзел у Кракаве), а таксама Інстытут гісторыі Ягелонскага ўніверсітэта распачалі падрыхтоўку да I Кангрэсу, прысвечанага міжнародным даследаванням гісторыі Польшчы. Яго мэтай з'яўляецца каардынацыя і дапамога даследаванням польскай гістарычнай і культурнай спадчыны, каардынацыя работ асяродкаў, якія праводзяць такую работу.
 Першы кангрэс, які распачынае цыкл сустрэч, што будуць адбывацца кожныя пяць гадоў, пройдзе восенню 2007 года ў Кракаве. Да ўдзелу ў ім запрашаюцца даследчыкі, якія дзейнічаюць за межамі

Польшчы — у Еўропе і свеце — і вядуць работу, выдаюць працы ў гэтым накірунку. Планаецца ўзнагароджанне за лепшыя публікацыі.
 Паводле нашых папярэдніх ацэнак, колькасць асоб, якія займаюцца за рубжом гісторыяй Польшчы (а таксама колішнай і Рэчы Паспалітай), сягае лічбы 400. Мы спадзяемся, што большасць іх частка прыме ўдзел у кангрэсе.
 Нашы кантактныя электронны адрасы: epka2@2.pl
 Анджэй ХВАЛЬБА, прафесар, Даброзна КАЛВА, доктар, Эwelіна ШПАК, магістр (улік заявак).

Юбіляры

Барысу Кіту — 95

Пэралік усіх тытулаў, навуковых ступеняў і званняў гэтага незвычайнага чалавека заняў бы дзесяткі радкоў тэксту. Адзначым толькі, што Барыс Кіт з'яўляецца акадэмікам Міжнароднай акадэміі

астранаўтыкі (Парыж), акадэмікам і ганаровым віцэ-прэзідэнтам Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі (Масква — Парыж), доктарам філасофіі ў галіне матэматыкі, прафесарам Мэрылендскага ўніверсітэта (ЗША). На радзіме нашаму суайчынніку прысвоены званні ганаровага доктара навук Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, ганаровага грамадзяніна горада Навагрудка. У новагрудскім краязнаўчым музеі яму прысвечана экспазіцыя.

Да 95-й гадавіны з дня нараджэння Барыса Кіта ў Мінску, у выдавецтве БелСЭ «Чарнобыль», выйшла з друку «юбілейная кніга» пад назвай «Грамадзянін свету». У яе ўвайшлі (у першыню ў Беларусі) апаведы вучонага, запісаныя Васілём Быкавым улетку 2001 года ў Франкфурце-на-Майне, мастацка-дакументальная апавесць Вольгі Іпатавай «Сведка стагоддзя», успаміны вучняў, сяброў, супрацоўнікаў вядомага фізіка, матэматыка і філосафа (ён з'яўляецца адным з распаўсюджаных вадароднага вадкага паліва для касмічных ракет). Тут можна сустрэць прозвішчы вядомых людзей з самых розных краін і кантынентаў — ад Літвы і Германіі да Японіі, ад Амерыкі да Аўстраліі. І, вядома ж, сярод іх многа землякоў Барыса Кіта, чыёй генетычнай радзімай з'яўляецца Навагрудчына, ваколіцы Карэліч.

Падрывтавала тэксты да друку, складала кнігу і напісала да яе прадмову кандыдат філалагічных навук, сябар ГА «МАН» Лідзія Савік. Прозвішчы сяброў асацыяцыі ёсць і сярод аўтараў успамінаў. Сам Барыс Кіт падтрымлівае з беларусістамі цесныя сувязі.

У сувязі з юбілеем вучонага ў мінскім Доме літаратара адбылася прысвечаная яму вечарына.

Ганна КАНЧЭЎСКАЯ.

Аляксею Рагулі — 70

Прафесар Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка спрычыніўся да выдання не аднаго пакалення выкладчыкаў беларускай літаратуры. Скончыўшы там аспірантуру, ён абараніў дысертацыю на тэму «Канцэпцыя асобы ў творчасці Кузьмы Чорнага». У 1976 годзе стаў дацэнтам, а ў 1992 годзе — загадчыкам кафедры культуры гэтага ўніверсітэта.

Вучонаму належаць кнігі «Беларуская літаратура ў 4 класе», «Імгненні...», «Пафас станаўлення», шматлікія артыкулы ў зборніках і часопісах пра творчасць Янкі Купалы, Кузьмы Чорнага, Вячаслава Адамчыка, Івана Шамякіна, іншых пісьменнікаў. Сам даследчык таксама з'яўляецца сябрам Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Аляксей Рагуля з'яўляецца сябрам Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, актыўна ўдзельнічае ў яе рабоце.

Дзіяна ГРЫШАНАВА.

Прысутнасць беларускай культуры ў свеце

У Маскве пачалі вывучаць гісторыю беларускай літаратуры

У 2004-2005 навучальным годзе ў Дзяржаўнай акадэміі славянскай культуры ў Маскве пачалося сістэматычнае чытанне лекцый па гісторыі беларускай літаратуры ад старажытнасці да сучаснасці. Чытае іх вядомы славіст, вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута славяназнаўства Расійскай акадэміі навук, доктар філалагічных навук Юрый Лабінцаў, які з'яўляецца намеснікам старшыні Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў.

На занятках прафесар знаёміць студэнтаў з асноўнымі падзеямі гісторыі культуры Беларусі. Некалькі спецыяльных лекцый прысвечана беларускаму фальклору (з адначасовым праслухоўваннем аўдыязапісаў). Агульная колькасць студэнтаў, якія наведваюць гэты курс і здаюць па ім залік, складае каля 30 асоб. Практычна ўсе яны аказаліся надзейна падрыхтаванымі для ўспрыняцця сярэдневяковай і рэнесанснай беларускай літаратуры. Напрыклад, творы Кірылы Тураўскага, Францішка Скарыны і іншых аўтараў працягваюцца імі як індывідуальна, так і калектыўна, у арыгінале, прытым па факсімільных тэкстах, гэта значыць без аніякай, нават графічнай адаптацыі.

Незвычайную цікавасць выклікала ў студэнтаў беларуская класіка XIX-XX стагоддзяў пачынаючы з Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. І асабліва — паэзія Янкі Купалы, Якуба Коласа і Максіма Багдановіча, якая таксама вывучаецца ў асноўным па арыгіналах, хаця не з меншым поспехам працягваецца і ў найбольш таленавітых перакладах на рускую мову.

Духоўная сіла беларускага нацыянальнага адраджэння, яе глыбокі літаратурны імпульс пачатку XX стагоддзя адразу ж знаходзяць водгук у душах студэнтаў, якія параўноўваюць купалаўскую і коласаўскую спадчыну таго часу з па-

ці іншую эпоху, асабліва беларускай культуры канкрэтнага перыяду. На жаль, ніякімі дапаможнікамі па гісторыі беларускай літаратуры яны не валодае. У яе бібліятэцы няма не толькі кніг беларускіх пісьменнікаў, тым больш на беларускай мове, але і кніг пра Беларусь увогуле. «Даводзіцца, — прызнаецца Юрый Лабінцаў, — усё прыносіць у партфелі з кватэры». Часткова выручае, праўда, Інтэрнэт, але рэсурсы яго пакуль што вельмі абмежаваныя і неадэкватныя.

Агульная сітуацыя прымушае прафесара прадугледжваць у сваіх планах падрыхтоўку спецыяльных навуковых дапаможнікаў для расійскіх студэнтаў, што паступова, як ён спадзяецца, уласна зрабіць.

Ларыса ШЧАВІНСКАЯ, кандыдат філалагічных навук (Масква).

НА ЗДЫМКАХ: прафесар Ю. ЛАБІНЦАЎ са сваёй групай студэнтаў; студэнты беларускай групы чытаюць вершы Максіма Багдановіча.

Фота аўтара.

Быкаў і Барадулін: погляд з Альбіёна

У мінулым годзе ў розных выданнях Беларусі, Вялікабрытаніі і Польшчы з'явіліся працы вядомага англійскага (дакладней, шатландскага) беларусіста Арнольда Макміліна, прысвечаныя творчасці беларускіх пісьменнікаў Васіля Быкава і Рыгора Барадуліна. Адна з іх, надрукаваная ў беластоцкім выданні «Тэрміты», называецца «Быкаў і Барадулін: творчае літаратурнае сяброўства» і пачынаецца словамі: «Нячасты выпадак, калі два вялікія сучаснікі са свету мастацтва паважаюць і захоплваюцца адзін адным».

У артыкуле зроблены грунтоўны аналіз творчасці беларускіх празаіка і паэта. Аўтар падкрэслівае, што «і Быкаў, і Барадулін выступаюць як маякі маралі і патрыятызму ў краіне».

Творчасць абодвух пісьменнікаў прыпадае на адзін і той жа час. Невялікая розніца ва ўзросце амаль не паўплывала на іх перакананні. Заўсёды лучыў іх «родны край, Ушаччына». Відаць, таму іх цёплае і шчырае сяброўства выявілася не толькі ў добрых чалавечых узаемаадносінах, але і ў творчым супрацоўніцтве. Значная частка твораў Быкава мае дачыненне да яго сябра-паэта і, наадварот, многія вершы Барадуліна прысвечаны Быкаву або ўключаюць у сябе звароты да сябра, успаміны.

А. Макмілін адзначае, што першы са сваіх вершаў, прысвечаных Быкаву, Рыгор Барадулін напісаў яшчэ ў 1962 годзе. Гэта «Бусел», дзе тонка спалучаюцца майстэрства і прастата. Дарэчы, такое спалучэнне характэрна для ўсёй творчасці паэта. У наступных вершах «За словам Быкава іду» (1989) і «Мы на агонь глядзім» (1997) згадваецца, што абодва пісьменнікі паходзяць з

аднаго і таго ж рэгіёна, філасофскія перакананні супастаўляюцца са светам прыроды.

Разглядаючы сяброўства Быкава і Барадуліна, англійскі беларусіст прыходзіць да вываду, што абодва творцы ўсё ж карыстаюцца дыяметральна супрацьлеглымі мастацкімі метадамі: «у Быкава сур'ёзны, нават жорсткі рэалізм», які вельмі адрозніваецца ад «віртуознай, вельмі метафарычнай прыроды паэзіі Барадуліна». Аднак, тым не меней, яны вельмі блізкія ў поглядах на будучыню роднай краіны, на маральнасць і духоўнасць.

1993 год у жыцці Рыгора Барадуліна, дарэчы нядаўняга юбіляра, адзначаны з'яўленнем нарыса «Апостал нацы», дзе Быкаў параўноўваецца са значнымі постацамі мінулага. Лагічным працягам нарыса з'яўляецца «Космас Васіля Быкава» і завяршэнне трышціха пад назвай «Як васілёк у жыцце Беларусчыны».

У 2000 годзе выйшла недастаткова вядомая сярод чытачоў кніга «Лісты ў Хельсінкі», дзе вершы Барадуліна дапаўняюцца «квэзінаіўнымі малюнкамі Быкава з фінскага жыцця». У вершах паўтараюцца некаторыя раней-

шыя тэмы, вобразы. Да прыкладу, Быкаў зноў параўноўваецца з блудным сынам, якога шукаюць зоркі. Узнікае тэма памяці і бяспамяцтва.

Прыгадаем услед за А. Макміліным, што кніга «Калі рукаюцца душы» (2003) складаецца з трох раздзелаў вершаў Барадуліна, трох раздзелаў прыпавесцей Быкава. У кнігу ўключаны таксама малюнкі празаіка, якія нагадваюць змешчаныя ў «Лістах у Хельсінкі». У «Голасе Радзімы» важна падкрэсліць наступны момант: разважаючы пра важнасць перапіскі паміж людзьмі, якія знаходзяцца ўдалечыні ад Бацькаўшчыны, Быкаў зноў вяртаецца да тэмы месца беларусаў у свеце.

Такім чынам, Арнольд Макмілін паказаў як для замежнага, так і беларускага чытача ў арыгінальным ракурсе «цеплыні і душэўнай шчодрасці, якімі так славіцца беларусы», нашых таленавітых пісьменнікаў, народжаных на Ушаччыне. Аўтар перакананы, што абодва «яны застануцца ў вечнасці».

Алена МІХАЛЮК, студэнтка МДЛУ (Мінск).

Юбіляры

Віктару Шведу — 80

Адначасў свой юбілей Віктар Швед — беларускі паэт і перакладчык, адзін з пачынальнікаў беларускага літаратурнага руху ў Польшчы. Яго ня-

стомнаму яму належаць паэтычныя зборнікі «Жыццёвыя сцэжкі» (1967), «Дзяцінства прыстань» (1975), «Дружба» (1976), «Мая зялёная Зубровіа» (1990), «Родны скоў» (1991), «Вясёлка» (1991), «Вершы Натальцы» (1998), «Выбраныя вершы» (2000), «Мае Айчыны» (2003), выдадзеныя ў Беластоку і Мінску, а таксама кнігі на польскай мове «Wiersze wybrane» (1997), «Śmiech nie grzech» (2000), «Lata wiatr skrzydlaty» (2000).

В. Швед рэгулярна друкуецца ў розных беларускіх і польскіх грамадска-культурных часопісах, беластоцкім тыднёвіку «Ніва», перакладае вершы польскіх і рускіх паэтаў на беларускую мову. Юбіляр з'яўляецца таксама сааўтарам трох падручнікаў па беларускай мове. Каля васьмідзсяці вершаў паэта пакладзена на музыку.

Літаратурныя творы В. Шведа прысвечаны роднай мове, сваёй малой Айчыне — Беластоцчыне. Як піша сам паэт,

Бурліць у верхках безупынна
Мая гарачая любоў
І да народа, да Айчыны,
І да бацькоў, і да сяброў.

Паўстагоддзя будзе, як сваёй дзейнасцю паэт пацвярджае ўласны радок: «Быў і буду беларусам». Вядома ж, ён перажывае і за вялікую Айчыну:

За незалежнасць Беларусі
Душой і сэрцам я хварэю.

Значнае месца ў літаратурнай творчасці паэта займаюць вершы для дзяцей. І некаторыя з яго сяброў па яму лічаць, што літаратурны талент В. Шведа дасягае майстэрства менавіта ў дзіцячай паэзіі, бо ён лепш, чым хто-небудзь іншы сярод сяброў літаратурнага аб'яднання «Белавежа», адчуў і зразумеў сутнасць разумовых, духоўных і эмацыянальных магчымасцей ды патрэб беларускіх дзяцей у Польшчы. Як прызнаецца сам аўтар, ён ведаў, што пачынаць трэба з наймалодшых, таму і стаў пісаць для дзяцей. Апрача патрыятычных па тэматыцы сярод дзіцячых вершаў В. Шведа сустракаецца нямала твораў пазнавальнага характару.

Агульнай адметнасцю вершаў паэта з'яўляецца іх пачуццёваць, эмацыянальнасць. Чытаючы вершы В. Шведа, немагчыма раўнадушна адносіцца да іх, бо кожны з іх выклікае ў чытача менавіта тыя пачуцці, якімі быў ахоплены ў творчым момант сам аўтар. Здаецца, што гэта каштоўнейшая з якасцей паэзіі, бо «правакуе» людзей на добрыя ўчынкі, змену свайго жыцця на больш пазітыўны лад.

Трэба сказаць, што В. Швед сваёй плённай творчасцю ўзбагачае не толькі беларускую, але і польскую паэзію. Таму сёння мы можам сказаць юбіляру радкамі яго верша:

І дарагое слова:
Дзякуй,
І непаўторнае:
Dziękuję.

Настасся ГВОЗДЗЕВА,
студэнтка факультэта
міжнародных адносін БДУ.

Песня для ўсіх

ПЛОШЧА ПЕРАМОГІ

Словы А.Астрэйкі

Музыка Н. Сакаловай

І ў будні дзень, і ў радаснае свята
Сюды, да Плошчы, шмат дарог вядзе,
Сягоння паўшым у баях салдатам
Народ вянкi да помніка кладзе.

І той агонь здаецца мне крылатым,
Ён нібы хоча з мармуру ўзляцець,
Каб сёння, у Перамогі свята,
Над зямлёю велічна гарэць.

Гарыць агонь нязгасны ля граніту,
Як памяць сэрцаў аб сваіх сынах,
Якія ў жорсткіх і кровававых бітвах
Сваёй свабоды адваівалі сцяг.

Нібыта ў караул ля абеліска
Пасталі елкі ў веснім шынялі.
Завецца плошчай Перамогі ў Мінску
Адна з славуных плошчаў на зямлі.

На конкурс "Нашчадкі Скарыны"

Пятрусь КАПЧЫК (Україна, Ізяслаў).

Імя Пятруся Капчыка добра вядома нашым чытачам. Настаўнік польскай і рускай мовы сярэдняй школы №1 горада Ізяслаўля Хмяльніцкай вобласці Украіны, беларус па паходжанні, улюбёны ў Беларусь і родную мову. Сваю любоў ён імкнецца перадаць вучням, якія наведваюць арганізаваны ім гурток беларускай культуры "Зорка Венера", дзе ён выкладае беларускую мову і літаратуру. Пятрусь Капчык прымае актыўны ўдзел у жыцці беларускай дыяспары ва Украіне, з'яўляючыся членам Рады культурных аб'яднанняў беларусаў Украіны.

Чалавек высокаадукаваны, неабаякавы і энергічны, ён тіша ў нашу газету пра падзеі ва Украіне, выказвае свае думкі пра тое, што яго хвалюе, а таксама дасылае свае мастацкія творы — эсы, рэцэнзіі, вершы і пераклады, якія друкуюцца час ад часу ў нашай газеце. З нагоды 50-гадовага юбілею нашай газеты Камітэт па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь адзначыў Пятруся Капчыка Падзячным лістом як аднаго з самых актыўных аўтараў. Сёння мы прадстаўляем яго апавяданне, дасланае на конкурс "Нашчадкі Скарыны".

Маці
Апавяданне

Як мінеш вербы — ля азярца — Хадорына хата. А далей — мора макаў. Ані дарогі, ані сцежкі — палымнеючая далечынь. Неба блакітнае, празрыстае. Дзесьці на галінках дрэў спіць вецер.

Пара дахаты... Пара. Яшчэ да прыцемкаў Ульяне трэба разнесці пошту. Вёска багатая навінамі. Многа іх шгодня. Поўная валіза.

Дарога вядзе каля Хадорынай хаты. Абапіраючыся на кульбу, Хадора поркаецца на падворку: кінула з горбы курам трохі зерня, наліла ў карытца вады, падмяла зарослую травой сцежку. Прыходзяць да яе дзеці, людзі з усёй вёскі. Па некалькі разоў на дзень наведваецца суседка Аксіння. Агарод агледзіць, суценку выпра, абед згатуе. Запашала Хадору і жыць да сябе, ды яна нікуды адсюль ісці не хоча. Тут вырасла, тут дзяцей вынянчыла, з гэтай хагы мужа і сына на вайну адправіла...

Пачула знаёмую хаду, выпрасталася.

— Гэта ты, Ульяна? — спытала ціха.

— Я, бабуля, я.

— Маеш для мяне якую вестачку?

— Не, бабуля. Як атрымаю, адразу ж прынесу.

— Доўга не дае пра сябе весткі Хведзька, ой доўга... — з бо-лем прамовіла Хадора.

Ульяне балюча слухаць. Усім яна прыносіла нейкую радасць, а ёй, старой, адзінокай, ніколі: ніхто не пісаў. Яе сын як пайшоў з дому ў 41-м, так і не вярнуўся дахаты. Прышла пахавальная...

А яна ўсё чакала яго. Не верыла, што загінуў. Грэла ў сэрцы надзею — вярнецца, прывядзе ёй нявестку і будучы у яе ўнукі. Хата напоўніцца дзіцячым гоманам, і любя, радасна будзе старой сярод такога гоману...

— Дык я пайду ўжо, бабуля, — кажа Ульяна. — Працы шмат маю.

— Ідзі, дзіцятка, ідзі. Ды не забудзь вестачку ад Хведзькі прынесці, — ужо ў соты, тысячы раз давала паштарны наказ старая.

Ульяна хуценька пайшла паміж вербамі, альхоўнікам да азярца, перабегла грэблю, міну-

ла закінуты хляўчук і вось ужо ў сваёй хаце.

— Хадора зноў пыталася, ці няма ліста ад Хведзькі, — спішаным голасам апавядала братавай, якая прыйшла да яе па нейкай патрэбе. — Колькі год, як скончылася вайна, а яна жыве надзеяй...

— Слаўны быў. На ўсё Забалацце. Дзяўчаты снілі яго начамі, а Насця Жук пасівела ад тугі па ім. Чакала. І замуж не выйшла, — нібыта сам для сябе сумна прамовіў Паўлюк, родны брат Ульяны.

— Насеяла вайна гора, бы таго бур'яну, і не павырываць яго ніяк, — сказала Ульяна, узяла зноў на плечы валізу і выйшла з хаты.

Паўлюк пакінуў свой занятак разьбою, спыніўся пасярод хаты. Мімаходам кінуў позірк у люстэрка. Не стары, а сівы ўжо... Што перажыта, што перадумана. Не паспеў падрасці — ваяваў, а вярнуўся дахаты — ставіў удом на пажарышчах хаты, хадзіў за плугам, потым араў трактарам. Рабіў за дваіх, рабіў за тых, хто не вярнуўся з вайны. У пастаянных клопатах непрыкметна міналі гады. Аглянуўся — ані жонкі, ані дзяцей. Жывучы, і жыць як след не навучыўся...

Вось Хадорын Хведар сам пецыўся светам і іншых гэтакі вучыў. Сябравалі шчыра, на вайне былі ў адной роце, падтрымлівалі адзін аднаго...

Не вярнецца...

Не напіша з дарогі...

Не завядзе вечарам песню ля азярца, не закружыць віхурам у польцы, Насці Жук не прынесе букет кветак, не запытае, што ў яе на сэрцы...

Паўлюк хадзіў з кута ў кут, паціраў далонню лоб. Як прышоў з фронту, некалькі разоў быў у Хадоры — тады яна яшчэ працавала на ферме. Ці заходзіў яшчэ калі-небудзь пасля таго, нешта не прыгадае. Мабыць, не. І нечаканае рашэнне хваляваннем аддалося ў сэрцы.

... Сумна войкнулі за Паўлюком дзверы, сцягнутыя пружынай. Прыспешваючы хаду, ён падаўся ў бок знаёмай хаты. Ідзі, ідзі! Скажы тое, чаго яна так доўга чакае. Падбадзёр! Палегчы ма-

ці сіроцкую старасць...

— Хто? — неяк абыякава запытала яна...

— Гэта я, мама... — ён хацеў, было сказаць Хведзька, ды перадумаў. Хіба маці не прызнала б свайго сына?!

Паўлюк прыйшоў у сябе, выпрастаўся, на поўныя грудзі ўдыхнуў паветра:

— Гэта я, мама, Паўлюк. Памятаеце? Дазвольце быць вамым сынам...

Падрабязнасці

Да ўвагі ўдзельнікаў конкурсу "НАШЧАДКІ СКАРЫНЫ" на лепшы твор аб Беларусі, абвешчаны Міністэрствам інфармацыі сумесна з газетай "Голас Радзімы" 24 сакавіка 2005 года.

Нагадваем: конкурс на лепшы твор аб Беларусі (літаратурны, паэтычны, адвольнае сачыненне) адкрыты для ўсіх суайчыннікаў замежжа — як дарослых, так і дзяцей.

Галоўная ўмова — на конкурс прадстаўляецца твор, напісаны па-беларуску. Дасылаіце свае творы па пошце, факсам або электроннай поштай. Просім аўтараў паведамляць колькі слоў пра сябе. Пажадана прыслаць свой фотаздымак.

Лепшыя творы, дасланыя на конкурс, будуць друкавацца на старонках нашай газеты, а вынікі абвешчаны ў нумары газеты "Голас Радзімы" за 11 жніўня.

Пераможцы возьмуць удзел у Дні беларускага пісьменства, які пройдзе 4 верасня 2005 года ў горадзе Камянец Брэсцкай вобласці.

Творы накіроўвайце на адрас газеты "Голас Радзімы" з паметкай "На конкурс".

220005, Рэспубліка Беларусь, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 44. 288 17 82 (факс)

Email: golas_radzimy@tut.by

Кітай

Галоўнае — навіны

У Кітаі больш за 150 каналаў тэлебачання. Але я гляджу толькі навіны і палітычныя гутаркі, каб атрымаць неабходную мне інфармацыю.

У Беларусі я таксама ўключаю тэлевізар, каб даведацца, якія падзеі адбываюцца ў свеце, мяне цікавіць "беларускі погляд".

Чжан ТЭЙ, студэнт журфака БДУ.

Україна, Адэса

Праўленне НКАГ "Беларусь", беларуская дыяспара горада Адэсы і вобласці сардэчна віншую творчы калектыў рэдакцыі з юбілеем газеты "Голас Радзімы", якая, на думку нашых землякоў, па праву заслужыла агульнае прызнанне і любоў. Праз газету мы не толькі інфармаваны аб дасягненнях роднай Беларусі ў эканамічнай і культурнай сферах, але даведваемся аб нашым мінулым, культурнай спадчыне.

Радуе тое, што газета, яе калектыў знаходзіцца ў пастаянным творчым пошуку — гэта можна прасачыць па публікацыях. Газета

стала свайго роду звязуючым звязком паміж дыяспарамі краін блізкага і далёкага замежжа, сродкам абмену інфармацыяй аб іх жыцці і дзейнасці.

У нашым аб'яднанні да гэтага часу ўспамінаюць пра правядзенне ў Адэсе свята газеты "Голас Радзімы" з удзелам народнага калектыву "Вербіца". Гэта незабываемыя сустрэчы.

Жадаем і ў далейшым падтрымліваць традыцыі і прэстыж нашай любімай газеты.

Фёдар КАВАЛЕВІЧ, старшыня праўлення НКАГ "Беларусь".

Расія, Краснаярск

Аднойчы я вам пісаў ужо, і ў газеце было тады апублікавана маё апавяданне "А Зорка заплакала..." Цікава было пабачыць твор на амаль невядомай мне мове продкаў.

Цяпер жа пасылаю сваю кнігу "Свет мой — Малиновка", якая нядаўна выйшла ў Краснаярску. Буду вельмі ўдзячны, калі вы прадставіце яе на старонках "Голасу Радзімы" і апублікуеце некаторыя з матэрыялаў. Няхай чытачы ведаюць, як асвойвалі Сібір беларусы і якія гэтыя былі выдатныя, працавітыя, таленавітыя і добрыя людзі.

Як крыўдна, што палітыкі нас раз'ядналі... Ад імя нашчадкаў сібірскіх беларусаў я шчыра жадаю поспехаў Прэзідэнту А.Р.Лукашэнку, які прыкладае вялікія намаганні для ўз'яднання Беларусі і Расіі.

І яшчэ. Як добра было б выдаць "Свет мой — Малиновка" на беларускай мове. Але гэта, хутчэй, з галіны фантастыкі.

Генадзь ЛУГАВОЙ.

Ад рэдакцыі. Шаноўны спадар Генадзь Лугавой, рэдакцыя ўдзячная за дасланую кнігу, спадзяёмся з часам пазнаёміць з ёю нашых чытачоў. Зычым вам далейшых творчых поспехаў.

У Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі адкрылася выстава фатаграфій Яўгена Казюлі "Ад прадзедаў, спакон вякоў...", прысвечаная народным майстрам. Сёння аўтар выставы згадвае пра сустрэчы з некаторымі з іх і запрашае чытачоў газеты далучыцца да падарожжа.

Падарожжа ў свет творцаў

Купалаўскія радкі, якія сталі назвай выставы, на мой погляд, дакладна адлюстроўваюць сутнасць і вытокі народнай творчасці, якую стагоддзямі пеставалі, узбагачалі і неслі людзям шматлікія народныя майстры. Са смугі стагоддзяў прыйшлі да нас ганчарства і ткацтва, лозапляценне і разьбярства, саломпяценне і выраб музычных інструментаў. Таму аднойчы, калі быў журналістам-пачаткоўцам газеты "Голас Радзімы" (у 1975 годзе), я зразумеў, што гэта мая тэма. Вабіла яна тым, што народная творчасць не падладна часу, яна не залежыць ад палітычных плыняў і характару дзяржаўнасці. Народная творчасць вечная, як вечны народ і зямля, якія насычаюць яе сваім вопытам, традыцыямі і толькі ім уласцівымі асаблівасцямі. Трыццацігадовая паслядоўная праца над тэмай (а можа, выкліканая ўзрастаннем імкненнем да ўспамінаў) стала падставой для таго, каб прыгадаць сустрэчы з людзьмі, якія прысвяцілі сваё жыццё народнай творчасці.

ПЕСНЯ ГАНЧАРНАГА КОЛА

Ужо не памятаю, з якой нагоды ў 1978 годзе я апынуўся ў Міры. Пахадзіўшы па мурах замка (аб яго рэстаўрацыі толькі ішла нясмелая гаворка), пайшоў па мястэчку ў пошуках ганчара Івана Бычко, пра якога чуў, як пра самабытнага майстра. Справа гэта аказалася нескладанай, бо тут яго добра ведалі. Знайшоў Івана ў цесным закуточку паміж сцяной і печку, дзе нейкім чынам размясціўся ганчарны станок, запасы гліны ў вільготнай дзяржыні і паліцы, на якіх падсыхалі толькі што зробленыя гаршкі і званы. Знайшлося месца і для мяне — на нізкім услончыку ў праходзе. Каб не марнаваць часу, кожны з нас рабіў сваю справу. Не звяртаючы ўвагі на фотаапарат, ганчар басаноў раскручваў масіўнае драўлянае кола, то паскараў, то запавольваў яго бег. І гэта змена тэмпу нараджала своеасаблівую мелодыю (а можа гэта здалася?), пад якую рухаліся рукі і ногі майстра і нават змяняўся выраз яго твару. І вось яна — кульмінацыя. Падрэзаўшы струной гатовы гаршчок, майстар з вялікай асцярожнасцю бярэ яго ў рукі. Падумалася: менавіта так прымаюць жаночыя рукі народжанае дзіця.

ІВЯНЕЦКІ ЛЕТУЦЕННІК

Для прыхільнікаў і знаўцаў беларускай керамікі Івянец — своеасабліва Мекка, у якой немагчыма не пабываць. Таму і я зноў і зноў вяртаўся сюды, каб расказаць пра івянецкіх ганчароў, чый талент бярэ пачатак недзе ў XVII стагоддзі, калі слаўныя беларускія майстры ўпрыгожвалі сваімі праца-

мі палады і храмы Масквы і іншых гарадоў Расіі.

Міхаіл Звярко і Іван Малчановіч, Віктар Кулікоўскі і Антон Пракаповіч — майстры Івянецкай фабрыкі, для якіх не было нічога немагчымага. З-пад іх рук выходзіў разнастайны посуд: гаршкі, міскі, глянкі, спарышы, дэкаратыўныя вазы і безліч іншага. І ў кожнага — свой стыль, свой почырк. Агульным быў дэкор (фляндроўка) — карычнева-бела-зялёная бягучая хваля — візітоўка івянецкай керамікі. З кагорты івянецкіх ганчароў я неяк адразу вылучыў старэйшага з майстроў Франца Целішэўскага. Ён амаль адзіны ганчар таго часу (1980 год), які захаваў у сваім двары печ для апальвання керамікі. Як прызнаўся мне, керамікай займаўся для душы. А душа ў Франца Ігнатавіча была музычная. Таму і вылепіў шмат разнастайных дудак і акарын. Не надта гаварлівы, ён мог, прытуліўшыся да зложаных пад павеццю і нагрэтых сонцам дроў, гадзінамі выводзіць на акарынах немудрагелістыя мелодыі. І, адклаўшы ўбок чарговую гліняную інструмент, выказаць незадавальненне: не, не тое — няма чысціні гучання. Мне, недасведчанаму ў музычных тонкасцях, было незразумела — чаго шукае майстар? І вось аднойчы ён прызнаўся: "Колькі займаюся глінай, а займаюся амаль з маленства, столькі мару зрабіць керамічную скрыпку..." Франц Целішэўскі пайшоў з жыцця так і не здзейсніўшы сваёй мары. Але ж, як цудоўна, што час ад часу сярод нас з'яўляюцца людзі са светлай і бескарыслівай душой, як гэты івянецкі летуценнік.

КВЕТКІ ПАЛЕССЯ

Першы рэйсавы аўтобус з Гомеля прыйшоў у Неглубку сонечным чэрвеньскім ранкам, а ўжо праз некалькі хвілін я шыбаваў у бок пасёлка Рэпішча, дзе спадзяваўся сустрэцца з вядомай ткачыхай Марыяй Каўтуновай. Поле за акаліцай сустрэла росным, яшчэ не кошаным травасцюм. Зразумеўшы, што праз хвіліну буду мокры да калена, я скінуў боты, падкасаў калошы і рушыў у дарогу. І сёння памятаю, якое было цудоўнае, ні з чым не параўнальнае ўражанне: ахалоджаныя расой ногі агортваў мяккі пясок сцежкі, які яшчэ захаваў

цяпло мінулага дня... Марыя Паўлаўна сустрэла з цеплынёй і ветлівасцю, уласцівай вясковым жанчынам, для якіх сямейнае гняздо — сэнс жыцця. Я быў уражаны, даведаўшыся, што з гэтага гнязда "вылецела" дзевяцера дзяцей: чатыры сыны і пяць дачок. Распытваў пра тое, што і як робіць майстрыха не было сэнсу — убранне хаты казалася само за сябе. Абразы на куце і лостэрка ўпрыгожвалі шыкоўныя ручнікі. Абрус на сталі дапаўняўся тканымі з вышыўкай сурвэткамі. А ложка увогуле ўяўляў сабой чарговае цуда свету. З-пад саматканага пакрывава вы-

ступалі вышываны каляровыя ўзоры падзор, аздоблены па краю карункамі. Завяршала ўсю гэтую прыгажосць горка падушак у квяцістых навалачках. Здавалася, усе кветкі Палесся сабраліся ў хаце. Прыемна было даведацца, што сярод гэтага хараства ёсць працы і малодшай дачкі Марыі Паўлаўны Валянціны — толькі яна з усіх дачок працягвае справу матулі. Каб зрабіць здымак, папрасіў Марыю Паўлаўну апрануцца ў святочнае ўбранне. Такой яна і засталася ў памяці, бо сустрэцца больш нам не давялося. Сёлета Марыя Паўлаўна споўнілася б 90 год.

РАЗЬБЯР АД БОГА

Маё знаёмства з Анатолям Маголіным было кароткім, як і яго жыццё. Мы пазнаёмліся на адным з пленэраў разьбяроў Беларусі на Мікалаеўшчыне, дзе ён разам з сябрамі ствараў скульптуры герояў творчасці Якуба Коласа. Інжынер-механік па адукацыі, ён дзесьці год адпрацаваў у Міністэрстве палінай прамысловасці, займаючыся ў вольны час разьбярствам. А ў 1987 годзе разам з сябрам Міхасём Корабавым стварыў кааператыву разьбяроў "Вянок". Анатолю, выключна інтэлегентны чалавек, вылучаўся і вытанчанаасцю творчасці. Ён умеў убачыць у звычайным дрэве закладзены прыродай узор і творча выкарыстаць яго ў сваёй задумцы. А над кааператывам "Вянок", як сёння мне здаецца, лунаў нядобры лёс. Неўзабаве пайшоў з жыцця Міхась Корабаў. Анатолю цяжка перажываў страту. Разам з сябрамі ён на высокім берэзе Нёмана паставіў велізарны крыж у памяць Міхася і пачаў будаваць з камення капліцу. У пачатку лета 1999 года я наведваў яго ў майстэрні і зрабіў здымак. І між справай сказаў, што збіраюся ў падарожжа на веласпедзе рыхтаваць выставу "Нёманскі шлях". Зацікаўлены гэтым, Анатолю выказаў спадзяванне на нёманскую сустрэчу, бо збіраўся з сябрамі сплавіцца па рацэ на лодках. Неміласэрны лёс не даў нам гэтай магчымасці...

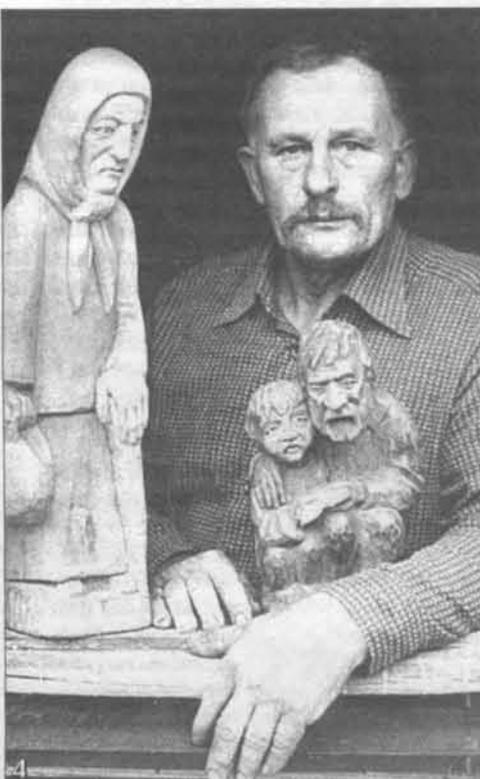
ДЗЕЛЯ ПАМЯЦІ НАШЧАДКАЎ

Журналістыка шляхі прывялі мяне аднойчы ў польскую вёсачку з абсалютна беларускай назвай Каноўкі, што ўвогуле і не дзіўна, бо жыхары яе праз аднаго — беларусы. Тут і адбылося маё знаёмства з Уладзімежам Наўмонюком — выдатным разьбярком, які стварыў галерэю сваіх землякоў. Яго драўляныя мініяцюры вылучаліся абсалютным падабенствам з прататыпамі. "Я раблю невялічкія помнікі сваім аднавяскоўцам, — сказаў майстар, — у знак пашаны за іх цяжкую працу на зямлі." Гэтыя словы запылілі ў душы і з цягам часу прывялі да думкі: а можа выстава фатаграфій народных майстроў дапаможа захаваць іх вобразы ў памяці нашчадкаў? І я ажыццявіў задуманае. Няхай выстава, прысвечаная майстрам, будзе данінай памяці Івану Бычко і Веры Гаўрылюк, Апалянарыю Пуцко і Францу Целішэўскаму, Ніне Кузьмяновай і Максіму Такушэвічу, Мікалаю Пушкару і Пятру Зяліўскаму і ўдзячнасцю тым, хто сёння працягвае іх справу.

Яўген КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: 1. Ткачыкі Марыя і Валянціна КАЎТУНОВЫ (1981 г.). 2. Ганчар Франц ЦЕЛІШЭЎСКІ (1980 г.). 3. Разьбяр Анатолю МАГОЛІН (1999 г.). 4. Разьбяр Уладзімеж НАЎМЮНЮК (1994 г.). 5. Ганчар Іван БЫЧКО (1978 г.).

Фота аўтара.

Для беларусаў і пра Беларусь:

агляд зарубажных выданняў за першыя месяцы бягучага года

Злучаныя Штаты Амерыкі

“Belarusian Times: Час”

Заканчэнне. Пачатак на 4-й стар.

І далей Землякі, прааналізаваўшы сітуацыю, пераходзяць да канкрэтных прапаноў, якім не адмовіш у патрыятызме: “Такой дзяржавы, калі хочаце, цэнтрам збірання земляў сёння зьяўляецца Рэспубліка Беларусь. Як калісьці — Кіеў, потым — Масква. (Калі мы гаворым “цэнтр”, мы маем на ўвазе перш за ўсё засяроджанне палітычнай волі і духовай сілы, а не ролю “начальніка”).

Менавіта таму ідэйкі накіраваны “ня можа быць ніякай самастойнай Беларусі”, “немагчыма і думаць пра раўнапраўны саюз Беларусі і Расіі”, “Расіі трэба трымаць курс на прыяднанне Беларусі да РФ на правах суб’екта” выгадны непрыяцелям як Расіі, так і Беларусі”.

Прадбачачы абвінавачванні ў “маніі вялікасьці”, аўтары падкрэслваюць, што “без Расіі гаварыць пра якія-небудзь празкты бязсэнсоўна ў прынтцыпе”. Але і без Беларусі наўрад ці атрымаецца што-небудзь істотнае ва ўсходнеславянскім свеце. Свае высновы аб асаблівай ролі нашай краіны ў інтэграцыйных працэсах на постсавецкай прасторы Землякі абгрунтаваюць у наступных чатырох пунктах:

1. Беларусь ідзе ўласным курсам, не прыязана да ніводнага глабальнага цэнтра сілы, захоўвае цывілізацыйную і палітычную ідэнтычнасць. Па сутэ, гэта адзіная краіна, якая сёння адкрывае “не азіраючыся” на моцных гэтага сьвету, абвясняе свае геапалітычныя прыярытэты.

2. У сілу свайго геаграфічнага становішча рэспубліка можа стаць злучным звяном паміж Саюзнай дзяржавы (пазыней — Вялікай прасторай) і Эўрапейскім Саюзам, у тым ліку ў разнастайных інфраструктурных праектах.

3. Беларусь ня толькі пазьбегла сацыяльна-эканамічных абвалаў, але і дынамічна разьвівае сваю эканоміку. На дадзены момант

Украіна

“Весткі з Беларусі”

Пабачыў свет 3-4 нумар газеты Беларускай абшчыны Львоўскай вобласці, датаваны снежнем 2004 — студзенем 2005 года. Шэф-рэдактарам яе з’яўляецца Сяргей Кулікоў, а галоўным рэдактарам — Станіслаў Шарашкоў. Газета распаўсюджваецца бясплатна тыражом 500 экзэмпляраў.

На першай старонцы газеты змешчаны “Навагодняе віншаванне Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь беларускаму народу”, а таксама сьвяточныя віншаванні міністра замежных спраў Беларусі Сяргея Мартынава і Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Беларусь ва Украіне Валянціна Вялічкі. Другую старонку займаюць калядныя пасланні Мітрапаліта Мінскага і

мант краіна мае самы моцны ў рэгіёне Цэнтральнай і Усходняй Эўропы прамысловы комплекс, а сістэма камунікацый дае ёй статус “размеркавальнага калектара” ў рэгіёне.

4. Палітыка Беларусі палягае на нязьменных прынтцыпах, прадказальна, яе кіраўніцтва цвёрда трымаецца ідэй інтэграцыі постсавецкіх дзяржаваў. Заўважым, што Беларусь зьяўляецца ўдзельнікам усіх без выключэння палітычных і эканамічных арганізацый на тэрыторыі былога СССР”.

Такім чынам, заклучаюць Землякі, будаўніцтва Саюза Беларусі і Расіі “можа стаць пачаткам будаўніцтва новага цэнтра сілы” дзеля таго, каб забяспечыць “Нашы агульныя інтарэсы ва ўмовах глабалізацыі”. Шлях гэты цяжкі, але магчымы, калі ўдасца пераадолець “эгаістычныя інтарэсы груп і кланаў у абедзьвюх дзяржавах”.

Як бачым, перад намі — прываблівая праграма пераадолення спрадвечных супярэчнасцей паміж Усходам і Захадам. Адным чытачам яна сапраўды можа здацца прайвай нацыяналістычнай “маніяй вялікасьці”. Другія палічаць праграму нерэальнай, фантастычнай. Але ці не абумоўлена яна геапалітычным месцам, якое сёння рэальна займае Беларусь? Зрэшты, прыгадаем, што падобныя ідэі аб месіянскай, выратавальнай ролі асобных славянскіх народаў ужо нараджаліся на беларускай зямлі: у XIX стагоддзі шляхціц з Ашмяншчыны Андрэй Тавяянскі паехаў у Парыж, там схіліў на свой бок іншага ўрадженца зямлі беларускай, Адама Міцкевіча, у выніку чаго нарадзілася ідэалагічная плынь, якая адыграла сваю ролю, скажам, у вызваленні Італіі (стварэнне легіёнаў пад духоўнай эгідай польскага паэта).

Якой бы, на першы погляд, супярэчлівай, нават парадаксальнай не выглядала б думка Землякоў, яна варта аналізу, дыскусійнага абмеркавання.

Слуцкага, Патрыяршага Экзарха ўсё Беларусі Філарэта і архіепіскапа Львоўскага і Галіцкага Аўгусціна.

Як паведамляюць “Весткі з Беларусі”, Беларуска абшчына Львоўскай вобласці адзначыла свой пяцігадовы юбілей правядзеннем справядчна-выбарчага сходу. У прысутнасці паважаных гасцей гаварылася пра дасягненні аб’яднання. А гэта — і пасяховыя выступленні дарослага і дзіцячага хар

роў “Купалінка”, стварэнне Беларускай нядзельнай школы, дзейнасць свайго Праваслаўнага таварыства пры ўкраінскай царкве ў імя прападобнай Ефрасініі Полацкай.

Старостам абшчыны зноў выбраны Сяргей Кулікоў.

Газета перадрукоўвае з працягам пазаму Якуба Коласа “Новая зямля”.

Расійская Федэрацыя

“Беларусь сегодняя”

Заканчэнне. Пачатак на 4-й стар.

матэрыялам “Энергетычная незалежнасць — праблема не толькі эканамічная”, дзе расказваецца пра пасяджэнне Савета бяспекі Беларусі пад старшынствам кіраўніка дзяржавы Аляксандра Лукашэнкі ў канцы студзеня бягучага года. Наступная публікацыя — “Глеб Іваноў зпад Пскова — новы сябар беларускага Прэзідэнта” (пра расійскага школьніка з горада Нова-Сакольнікі, які кожны год прыязджае да дзёда ў вёску Крывічы Гродзенскай вобласці і вырашвае расказаць пра свае ўражанні Аляксандру Лукашэнку).

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі Уладзімір Грыгор’еў даў інтэрв’ю пра ход увядзення новай схемы атрымання падатку на дабаўленую вартасць. “Праз два-тры месяцы няясных пытанняў паміж падаткаплацельшчыкамі і падатковымі органамі ў Беларусі і Расіі не застанеца”, — сцвярджаецца ў загаловку.

У нумары прадстаўлены рубрыкі “Вачыма расіян”, “Зроблена ў Беларусі”, “Міжнародныя кантакты”, “Панарама”. Пад апошняй, у нататцы “Мастацтва Беларусі за рубяжом”, паведамляецца, што сёлета Дні культуры Беларусі намечана правесці ў Арменіі, Ліване, Кітаі, Польшчы. Змешчана запрашэнне прыняць удзел у 9-й Міжнароднай спецыялізаванай

Іркуцк

“Маланка”

Да рэдакцыі газеты “Голас Радзімы” дайшоў у пэўным сэнсе юбілейны, шасцідзесят нумар бюлетэня-газеты Іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Я.Чэрскага “Маланка”, датаваны студзенем 2005 года. Тыражом 800 экзэмпляраў выдаецца ён на сродкі Камітэта па сувязях з грамадскасцю і нацыянальных адносін адміністрацыі губернатара Іркуцкай вобласці і дэпутата Уладзіміра Якавенкі. Нязменная рэдагуе газету Алег Рудакоў.

У нумары расказваецца пра тое, як у Прыбайкалі прайшлі традыцыйныя “Беларускія Каляды”, якія адзначаюцца ў Іркуцкай губерні вось ужо дзесяты год. На гэты раз, паведамляецца ў бюлетэні, іх паказалі па тэлебачанні па каналу “АС Байкал ТБ”, а таксама ў праграме “Камертон” другога гарадскога канала “Аист”. Актывнымі арганізатарамі і ўдзельнікамі калядавання з’яўляліся Таццяна

ворка ідзе пра сустрэчу з сябрамі таварыства іркуцкія Галіны Данілаўны Косцінай, маці Аксаны Косцінай, якая сем разоў становілася чэмпіёнкай свету па гімнастыцы. Аказваецца, іх продкі прыехалі ў Сібір з Беларусі ў пачатку XX стагоддзя, а сама спартсменка цікавілася сваімі этнічнымі каранямі. Гэта была неардынарная, валявая асоба, аб’ездзіла яна многа краін. Асабліва любілі Ксюшу ў Японіі.

Агляд падрыхтавала Валянціна ГРЫШКЕВІЧ.

Польшча

У апошніх нумарах беластоцкага беларускага штотыднёвіка найперш прыцягваюць увагу артыкулы аб стане адукацыі і культуры, публікацыі ў дачыненні да мастакоў, артыстаў Падляшша, славуных і простых суайчыннікаў.

Як відаць з газеты, у школьніцтве на Беларускай вобласці вылучаецца Гайнаўскі беларускі ліцэй, які “ў рэзультатах каціруецца ў ліку найлепшых сярэдніх школ Падляшскага ваяводства”. Звыш 90 працэнтаў яго выпускнікоў у мінулы годзе сталі студэнтамі вышэйшых навучальных устаноў. У ліцэі паступаюць нават дзеці, якія раней не вучыліся па-беларуску. Пра ўсё гэта гаворыцца ў інтэрв’ю Аляксея Мароза з дырэктарам Комплексу школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы і радным горада Гайнаўкі Яўсенам Сачко (2005. 3 крас.). Суразмоўца сфармуляваў свае пажаданні так: “Хочам, каб вучні і настаўнікі былі для сябе партнёрамі і сталучылі адна мэту: “Выпускнікі нашай школы як найлепш падрыхтаваныя выходзяць у дарослае жыццё”.

У тым жа Комплексе школ у Гайнаўцы цікава прайшоў VI Конкурс беларускай гаворкі (гутаркі). Яго ўдзельнікі выбіралі тэматы сваіх апаведу літаратурныя тэксты, казкі, рэальныя здарэнні ў родных мястэчках і вёсках, сямейныя легенды. Вучні выступалі як на літаратурнай беларускай мове, што садзейнічала яе засваенню, так і на дыялектных гаворках. Старшыня конкурснай камісіі, дырэктар мясцовага беларускага музея Ян Карпюк адзначыў, падводзячы вынікі, “высокі ўзровень прэзентацыі расказаў”. З 50 удзельнікаў 15 атрымалі ўзнагароды. Пра пераможцаў арыгінальнага конкурсу расказаў у сваім рэпартажы той жа Аляксей Мароз (6 сак.). У Гайнаўцы таксама арганізавана пачаўся прадметны конкурс беларускай мовы.

Значнае месца ў газеце занялі матэрыялы пра XII Агульнапольскі фестываль “Беларуская песня — 2005” у Беластоку, арганізаваны Галоўным праўленнем Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Цэнтральным спаборніцтвам і галаконкурсу папярэднічалі павятовыя конкурсы. Побач з вядомымі калектывамі БГКТ — харамі “Крыніца” і “Каласкі”, вакальна-інструментальным маладзёжным ансамблем “Лучына” — у ім удзельнічалі і самадзейныя артысты з вёсак.

Застаюцца ў чытацкай памяці інтэрв’ю Ганны Кандрацюк з вядомай мастачкай (яе нават называюць “праўнучкай Марка Шагала”), ураджэнкай Бельска-Падляскага Малажагатай Дзмітрак, якая закончыла мясцовы беларускі ліцэй і шырока выкарыстоўвае ў сваёй творчасці народныя матывы, дзіцячыя ўспаміны (13 сак.), насычаныя новымі звесткамі артыкулы Міры Лукшы пра беларускую паэтку Надзею Артымовіч з нагоды 35-годдзя яе творчага дэбюту ў “Ніве” (3 крас.), Лены Плягоўскай пра польскіх сваякоў беларускага святара і паэта Казіміра Сваяка і Сяргея Чыгрына пра царкоўнага дзеяча беларускай дыяспары ў ЗША Барыса Данілюка і яго бацьку айца Хведара (27 сак.).

І яшчэ хочацца пераказаць, хаця б каротка, адну публікацыю “Нівы”. Марэк Цыбарт у артыкуле “Развітанне з часткай нашай гісторыі” (6 сак.) расказвае пра пахаванне ў Боцьках на Беластоцчыне ў “сапяржынскай” капліцы мясцовага касцёла прадстаўніка славутага беларускага (раней праваслаўнага) роду Сапегаў князя Яўстахія Севярына. Гэты род даў “айчыне 38 сенатараў і ніводнага здрадніка ці інтрыгана”. Аказваецца, князь, які на старонках той жа “Нівы” прызнаваўся пры жыцці ў сваёй “беларускасці”, у час Другой сусветнай вайны змагаўся з фашыстамі, пасля доўгі час праўёў у нямецкім палоне, нарэшце апынуўся ў Кені, дзе арганізаваў фірму, якая ладзіла паляванні-сафары. Выдаў чатыры кнігі, прысвечаныя свайму лёсу і гісторыі роду Сапегаў (у тым ліку “ружанскіх”). На пахаванне ў Боцькі з’ехаліся сваімі з розных краін і кантынентаў. Усіх іх аб’ядноўвала любоў да зямлі продкаў.

Афра-беларус Аляксандр Дзямідаў

Аляксандра Дзямідава, прыстойнага сем'яніна і законнаслухмянага грамадзяніна Рэспублікі Беларусь праваслаўнага вераспаўядання, нягледзячы на яго зусім не юны ўзрост — трохі за 70 — як і ў далёкім дзяцінстве блізкія знаёмыя завуць "Саішканегр". Ніякай кр'ёўды наконт гэтых слоў ён не мае. У Аляксандра Андрэвіча лёгкі нораў і характар, ён мастак на жарт, песню і танец. Зьмліва і спагадліва ставіцца да людзей, хутка сыходзіцца з імі. Суседзі, ведаючы яго чалавечую дабрыву і гатоўнасць прыйсці на дапамогу, нярэдка просіць падсабіць у бытавых пытаннях. Той ніколі не адмаўляецца.
Хаця пра яго ўласнае жыццё можна пісаць раманы.

ПЕРШЫЯ ЖЫЦЦЁВЫЯ ПРЫНЦЫПЫ

— Выхоўваўся я ў дзіцячым доме на Грушаўцы ў Мінску, — расказвае Аляксандр Дзямідаў. — Ды і ўвогуле я мог бы назваць сябе мінчанінам, калі б не нарадзіўся ў Афрыцы. Як я трапіў адтуль у Беларусь? Гэта доўгая гісторыя... Прывезлі мяне ў Мінск у 1946 годзе з Германіі, дзе я разам з іншымі людзьмі, прымусова вывезенымі туды фашыстамі, працаваў на заводзе. Мінск ляжаў у руінах. Я быў перапалоханы і разгублены: няўжо тут можна будзе жыць? У Германію ж я трапіў з Югаславіі, дзе выхоўваўся ў сям'і дзядзькі. У нас быў вялікі дом, няня хадзіла за мной па пятах у накрухмаленым фартушку, вучыла свецкім манерам і этыкету. Кожную суботу ці нядзелю сям'я хадзіла на службу ў праваслаўную царкву. Дзядзька ды і ўсе нашы сваякі, сябры былі рускія. Калі збіраліся госці — звычайна спявалі працяглыя рускія народныя песні. Маці і бацьку я не памятаю. Мне казалі, што бацька быў родам з Расіі, працаваў у Афрыцы, дзе і пазнаёміўся з юнай чорнаскурай прыгажуняй. Я быў плодам іх кахання... Але з ім здарылася нейкае няшчасце, і таму клапаціцца пра мяне давялося дзядзьку.

ёвіча, ён атрымаў тыя першыя жыццёвыя прынцыпы, якімі кіраваўся ў далейшым па жыцці: сумленна працуй, не спазняйся на работу і не зыходзь раней вызначанага начальствам часу, не напівайся.
Пасля вайны Аляксандр прыбыў да савецкіх салдатаў і цэлы год прабыў у статусе "сына палка" ў адным з атрадаў контрразведкі, дзе навучыўся вадзіць машыну, а таксама авалодаў многімі іншымі мужчынскімі навыкамі, якія вельмі прыдаліся яму пазней.

СВОЙ СЯРОД ЧУЖЫХ

Аляксандр Андрэвіч лічыць сябе шчаслівым чалавекам, не наракае на лёс. Калі ён расказвае аб сваім знаходжанні ў дзіцячым доме, можна падумаць, што жыў ён ледзь не ў раі, а навокал яго былі адны толькі пудоўныя і добрыя людзі. "Чорненкага" з рускім прозвішчам ніяк не выдзялялі ў дзіцячым доме. Напэўна, таму, што тут былі такія ж самыя, як і ён, асірацелыя з-за вайны дзеці. На яго колер скуру проста ніхто не звяртаў увагі. У памяці Аляксандра Дзямідава не блякнуць успаміны пра тое, як смачна кармілі іх у галодныя дні для краіны галды, як слаўна праводзілі яны час у загарадным лагерах, як вучылі іх слухаць і разумець класічную музыку, як пазнаёміўся з дзяўчынай, дачкой лётчыка, што "забрала яго сэрца" (пазней яна стала яго жонкай). Дарэчы, нярэдка дзеддамаўскія дзеці хадзілі ў тэатр імя Янкі Купалы, а там Аляксандр калі-нікалі бачыў у ложы Якуба Коласа, і нават размаўляў з ім. У хлопца быў дар заводзіць і падтрымліваць знаёмствы. Дзякуючы гэтаму, ён заўсёды меў уваходны білет на спектаклі опернага і іншых тэатраў.
Адзіная несправядлівасць у дачыненні да яго, адзначае Аляксандр Дзямідаў, была ў тым, што на ўроку беларускай мовы, якой яму вельмі хацелася авалодаць, настаўніца Вера

Калінаўна ніколі не ставіла яму "пяцёрку".
— Дзямідаў, — казала яна, — я ведаю, што ты ўрок вывучыў, але ўсіх тонкасцей мовы ты ўсё роўна не можаш адчуваць...
"Іншаземец" быў так пакрыўджаны вечнай "тройкай", што пакляўся вывучыць мову дасканала, чаго, між іншым, і дабіўся. Строгая настаўніца вымушана была гэта прызнаць на выпускным вечары ў школе.

ПАЗНААННЕ БЕЛАРУСІ

У 1953 годзе Аляксандр уладкаваўся на беларускую чыгунку качагарам.
— Так пачалося маё пазнанне Беларусі, — кажа Дзямідаў. — Працавалі мы тады на накірунку Мінск — Пухавічы. Едзеш, а па абодва бакі — нямецкія пахаванні: крыжы і каскі на іх... Пазней я стаў сам вадзіць грузавыя цягнікі па ўсёй Беларусі. Мяне ўключылі ў брыгаду па ўкладцы пуцей. Дзе толькі ні пабывалі мы, аднаўляючы разбураную вайной чыгунку!
У гэтых паездках у Аляксандра складвалася ўяўленне пра лад жыцця мясцовага насельніцтва, фарміраваўся ўласны погляд на падзеі. Нягледзячы на сваю знешнасць, ён не ўспрымаўся чужаком у беларускай глыбінцы, дзе, напэўна, ніхто ніколі не бачыў "чорнага". Паводзіў ён сябе па-простаму, размаўляў з сялянамі на іх мове, умеў павесяліцца, як і яны, ад душы. Аляксандр Дзямідаў расказваў ім пра вялікага опернага спевака Марыю Ланца, пра Мары Карок, пра якіх сам даведаўся дзякуючы трафейным нямецкім фільмам, што дэманстраваліся ў мінскіх клубах.

ПОШУКІ КАРАНЁЎ

Ужо будучы жанатым чалавекам, Аляксандр Андрэвіч пачынае актыўна шукаць сваякоў у Югаславіі. Піша ў той горад, адкуль яго дзіцем вывезлі фашысты. Атрымлівае адказ, што яго цётка ўжо даўно жыве ў Амерыцы. Пазней тая даслала яму ў

Мінск копію метрыкі, якая сведчыла, што Дзямідаў — яго сапраўднае прозвішча, а таксама фотаздымак, дзе маці трымае яго на руках, і фотаздымак дзядзькавай магілы. Цётка таксама пісала, што ніякіх дэталей смерці яго бацькі не ведае, але паведамляла, што народжаны Аляксандр у Конга ў горадзе Бамбары і што ў яго ёсць малодшая сястра. Атрымаўшы гэтую інфармацыю, Аляксандр Дзямідаў адправіўся ў пашпартнае аддзяленне міліцыі, дзе яго з чыйёйсьці "падачы" запісалі ўрадзэнцам Ямайкі. Давялося вельмі доўга глумачыць служачым, якія адказваюць за пашпартны рэжым, што немагчыма нарадзіцца адразу ў двух, дастаткова аддаленых адно ад другога месцах, — у Амерыцы і ў Афрыцы.

Пошук каранёў Аляксандра Дзямідавым поспеху не меў. Яго маленькая чорнавалосая жонка, празваная суседзямі грубавата "негрыха", нарадзіла яму дваіх беласкурых напчадкаў. У сына цяпер ужо двое сваіх дарослых дзяцей, у дачкі — хлопчык, яшчэ школьнік. А нядаўна з'явілася праўнучка. Старэйшыя ўнукі А.Дзямідава ўдаліся не ў дзеда — абодва пад два метры ростам. На палутараметравага "продка" яны, натуральна, глядзяць трохі "зверху".

Адзін з унукаў Аляксандра Дзямідава па запрашэнні свайго сябра дзяцінства, які эмігрыраваў у Амерыку, нядаўна пабываў у таго ў гасцях у Балціморы. Вярнуўшыся, сказаў: "Дзед, там усё па-іншаму, але гэта краіна не для нас". І стаў расказаць, што за адно толькі слова "негр", вымаўленае ў прысутнасці чорнаскурага, можна "па сапях атрымаць", а за тое, што вачэй не зводзіш з прыгожай дзяўчыны, паліцэйскі мае права выпісаць штраф, што на дзяржаўныя субсідыі там можна прыпываючы жыць, маючы 10 дзяцей і нідзе не працуючы...

ПАЕЗДКА Ў НЯМЕЦЬЧЫНУ

Унук лічыць, што дзед Аляксандр так нічога і не зразумеў пра Амерыку. Ён жа нідзе, акрамя як у Германіі, не бываў. А туды яго нядаўна запрасілі як малалетняга вязня. Так Аляксандр Андрэвіч зноў трапіў у той горад, дзе ён працаваў на заводзе па вытворчасці "фольксвагенаў". Луіза і Манфрад, у якіх жыў гасць з Беларусі, трохі размаўлялі па-руску, стараліся зрабіць прыемным яго знаходжанне там. Дзямідаў трымаўся вельмі дыпламатычна.

— Не хацеў я падліваць масла ў агонь, — кажа ён, — бо гэтыя людзі імкнуцца замаліць грахі сваіх продкаў, якія пакінулі дрэнную памяць пра сябе... Я — добры чалавек, але скажу пчыра: старое пакаленне наўрад ці зможа забыць тое, што нарабілі на беларускай зямлі заваёўнікі.

У новай Германіі афра-беларусу Дзямідава ўвогуле ўсё спадабалася. Адзінае, той змучыўся там без звычайнай для яго ежы — наварыстага баршчу, смажаных катлет і дранікаў.

— Ку-ку, фрау Луіза, — жартуючы казаў ён, паднімаючы на сярэбраным відэльцы тоненька нарэзаннае, амаль празрыстае кавалачкі сыру.

ПРАТЭСТ ВЕРШАМІ

Адна старая немка ў Германіі пацкавалася ў госця, ці камфортна яму жывецца ў Беларусі, ці не ўзнікае расавых праблем?

— І што вы ёй адказалі? — запытаўся я ў Аляксандра Дзямідава, заўважыўшы, што нейкія сумненні непакоюць майго субяседніка.

— Грэх было б сказаць, што да мяне прадурзятка ставіцца ў Беларусі. Беларускі народ вельмі добры. І паўсюль, дзе мне даводзілася бываць, у мяне завязваліся сяброўскія, цёплыя адносіны з людзьмі. Беларусы ніколі не стануць, па маім перакананні, біць сябе ў грудзі і крычаць: "Я — беларус, дайце мне жыццёвую прастору, я лепшы за вас усіх!" Толькі двойчы за маё доўгае жыццё тут давяло-

ся сутыкнуцца з адкрытым хамствам і непавагай. Першы раз у далёкім дзяцінстве, і тады мае аднакласнікі пакаралі кр'ёўдзіцеля. А другі раз зусім нядаўна на мяне ў транспарце накінуўся пажылы чалавек, ён лямантаваў, што ўсе беды краіны з-за таго, што ў Беларусь панаехала ўсякіх чорнажоўтых, якіх трэба гнаць у шпо... Я разгубіўся тады. А трэба было папытацца ў гэтага гора-пстрыёта, чаму ж ён не размаўляе на сваёй роднай мове, калі так любіць сваю краіну. Я, напрыклад, добра ведаю беларускую мову, размаўляю на ёй, калі ёсць з кім...

Куды больш агіднае адчуванне ўзнікала, як гаворыць мой субяседнік, калі спынілі на вуліцы ахоўнікі правапарадку і запатрабавалі прад'явіць пашпарт. Як і большасць мясцовых жыхароў, Аляксандр Андрэвіч не носіць з сабой дакументаў. Для высявятлення асобы яго даставілі ў аддзяленне міліцыі. "Беларускі негр" своеасабліва прадэманстравваў свой пратэст — гучна дэкламаваў вершы Маякоўскага пра савецкі пашпарт, абурана чытаў кулаўскія радкі пра пануючую ў свеце несправядлівасць... Хаця, астыўшы, Аляксандр Дзямідаў пераканаў сябе ў тым, што, дзякуючы такому строгаму кантролю, простыя грамадзяне могуць адчуваць сябе тут абароненымі, бяспечна гуляць па вуліцах нават позна ўвечары.

...У сваё 70 з лішнім гадоў, знаходзячыся на пенсіі, працуе на асфальтабетонным заводзе. "Таняе пару", як ён кажа, на старым паравозе, які прадпрыемства выкарыстоўвае замест кашальнай. Суткі — работа, двое — адпачынак. Якія-ніякія грошы плаціць... Дзякуючы гэтаму прыработку, Аляксандр Андрэвіч змог купіць свайму малодшаму ўнуку, які займаецца ў гімназіі, камп'ютэр, жонцы — аўтаматычную пральную машыну. На чарзе, па словах Дзямідава — іншыя неадкладныя патрэбы сям'і.

Ян ПАШКЕВІЧ.
НА ЗДЫМКУ: Аляксандр ДЗЯМІДАЎ (злева) з таварышамі па канцлагеры.